

รายงานการวิจัย

เรื่อง

กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของอบต.ก้นตวจระมวล

อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

นางสมโบว์ นัทรดำรง

นางสุวรรณี เหมือนมี

นางพรชนก ชวลิตศิริเศรษฐ์

สนับสนุนการวิจัยโดย

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข(สวรส.) กระทรวงสาธารณสุข

คำนำ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของอบต. กันตวจระมวล อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกสภา อบต. ผู้นำชุมชนในหมู่บ้าน และ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้าง ศักยภาพของ สมาชิกสภาอบต.ในการทำงาน นอกจากจะเป็นการพัฒนา กับสมาชิกสภาอบต. โดยตรงแล้ว ยังเป็น เวทีให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานร่วมกับ อบต. ได้มีโอกาสเรียนรู้ที่จะทำงาน กับอบต. ทั้งนี้เพื่อมุ่งสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งกับสมาชิกสภาอบต. นั้น ควรมีกระบวนการอย่างไร และแต่ละกระบวนการนำไปสู่การเรียนรู้อะไรบ้าง

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ สมาชิกสภาอบต.กันตวจระมวล ชาวบ้านในตำบลกันตวจระมวล ผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้าน ที่มีส่วนร่วมในการทำการวิจัยดังกล่าว และให้โอกาสที่มิวิจัยได้เรียนรู้การทำงานกับอบต.และชุมชน ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผศ.ดร.ดุष्ฎี อายุวัฒน์ ผศ.ดร.นิตย์ ทศนิยม อาจารย์ที่ปรึกษากรุณาให้การดูแล แนะนำ ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เป็นเวทีแรกสำหรับผู้วิจัย ในครั้งนี้ ซึ่งทำให้งานวิจัยดังกล่าวสำเร็จลงได้ ขอขอบคุณ นายสมชาย พฤตวิวงศ์ นายอำเภอปราสาท นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ นายมนตรี ศรีจันทร์ นายสุโท เรืองสุขสุด สาธารณสุขอำเภอปราสาท นายทัศนัย พิริยาสัยสันติ พัฒนาการอำเภอปราสาท ที่ให้การสนับสนุนการทำวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขที่ให้การสนับสนุนด้าน เงินทุนวิจัย บทเรียนที่เป็นผลการศึกษาครั้งนี้ขอมอบให้แก่ สมาชิก อบต.กันตวจระมวล เพื่อเป็น แนวทางในการพัฒนาตำบลให้ก้าวหน้าต่อไป

สมโบว์ ฉัตรดำรงและคณะ

พฤศจิกายน 2545

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ต้องการศึกษากระบวนการในการสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เพื่อให้สามารถจัดการแก้ไขปัญหาชุมชน วิธีการศึกษาใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยนักวิจัยเข้าไปทำงานร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาข้อมูลชุมชน การวางแผนพัฒนาตำบล โดยใช้แนวคิดของ AIC และ FSC ระยะเวลาดำเนินการระหว่าง มกราคม พ.ศ 2544 – สิงหาคม พ.ศ.2544 การเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละขั้นตอนใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูล เน้นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเป็นหลัก และนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา

ผลของการวิจัยพบว่า การใช้กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม สามารถทำให้สมาชิก อบต. มีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยประเมินจาก ความสามารถในการมองเห็นปัญหา ความเข้าใจสาเหตุของปัญหา ทักษะในการแก้ไขปัญหา การมีมุมมองที่กว้างขึ้น มองเห็นจุดดี จุดด้อย ของตนเองและของผู้อื่น ซึ่งทำให้เกิดการยอมรับผู้อื่น และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

ในประเด็นของการปรับวิสัยทัศน์ พบว่าการใช้กรณีศึกษา การศึกษาดูงานและการมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้สมาชิก อบต. ได้มองเห็นความสำคัญของการใช้ข้อมูลเข้าใจชุมชนมากขึ้น เห็นความสำคัญที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รับฟังความคิดเห็นของกลุ่มมากขึ้น และที่สำคัญที่สุดก็คือ สมาชิก อบต. ได้เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองชัดเจนขึ้น

ข้อเสนอแนะ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวทางการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับนโยบายปฏิรูประบบสุขภาพ ควรที่จะได้มีการขยายแนวคิดนี้ออกไปในกลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในวงกว้าง ในแง่ของการปรับเปลี่ยนแนวคิด และบทบาทในการทำงาน ปรับมุมมองในมิติสุขภาพให้กว้างกว่าเรื่องโรค มองชุมชนเป็นองค์รวม มองว่าชุมชนมีศักยภาพ ดังนั้น เจ้าหน้าที่จึงต้องปรับบทบาทเป็นผู้สนับสนุน ผู้ประสานทรัพยากร เรียนรู้จากชุมชนแทนการชี้แนะ รวมทั้งเข้าใจ แนวคิดการศึกษาชุมชน และการทำงานร่วมกับชุมชน นอกจากนี้ นโยบายจากเบื้องบน และระบบการจัดสรรงบประมาณควรจะต้องเอื้อด้วย

2. ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา ในทางปฏิบัติ กระบวนการนี้ไม่มีรูปแบบสำเร็จรูปที่สามารถนำไปใช้ได้ในทุกสถานการณ์ เพราะสภาพการทำงานจะขึ้นอยู่กับสภาพบริบทของแต่ละชุมชน นอกจากนี้กระบวนการสร้างความเข้มแข็งต้องอาศัยเวลา และต้องมีการพัฒนาต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ศึกษาความสามารถของสมาชิก อบต. ในการนำไปกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน และควมคุ้มค่ากับงาน

ABSTRACT

Empowerment Process of Subdistrict Administrative Committee at Kantuaj Ramual
Subdistrict, Pasart District, Surin Province

The objective of this study is to empower subdistrict administrative committee (SAC). The concept of empowerment is interpreted as ability to solve community problems. Through the process of participatory action research (PAR), the researchers worked with the studied SAC to develop 5-year subdistrict plan on which community participation was emphasized.

AIC (Appreciation, Influence and Control) and FSC (Future Search Conference) concepts were applied. Additionally, case study analysis method and study visits were conducted. Qualitative data collection techniques and were used content analysis was used in data analysis. The study period was during January – August 2001.

The result showed that by using participation concept the SAC could be empowered which was assessed by improvement of their ability in; understanding their problems and needs, causes of such problems, problem solving skill, analysis skill and self determination. Consequently, they developed positive self – esteem, self and other- acceptance and self –confidence. Case study method, dialogue, and field study facilitated the SAC to broaden their vision as well as to realize the necessary of data. Most of all, they became aware of listening to people, getting people to participate in solving community problems led to better understanding of their roles and functions.

Recommendations are made in two folds. Firstly, this empowerment process goes in line with the national health care reform policy. It helps those who are involved to be reoriented about broader concept of health, holistic view of approaching community problems and community competence. Such orientation requires changing roles of health personnel working with community. The new roles should concentrate on facilitator concept, resource coordinator. Health personnel should work with and learn from community rather than imposing. However, clear guidelines to bring policy into practice as well as changing budgeting policy are needed.

Secondly, it is aware that here is no one empowerment process to fit all situations. Such process is highly context-bound. Furthermore, this process needs them and continuity of activity.

Suggestion for further study is on application of PAR to be implemented in monitoring the subdistrict plan.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทนำ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภูมิ	ซ
สารบัญแผนภาพ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. คำถามการวิจัย	2
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัยปัญหา	3
4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	3
5. ขอบเขตการวิจัย	3
6. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
1. แนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็ง	6
2. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม	9
3. กรอบแนวคิดการวิจัย	13
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
1. กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย	15
2. พื้นที่ในการดำเนินการวิจัย	16
3. วิธีดำเนินการวิจัย	16
4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	24
5. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล	25
6. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล	26
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
1. บริบทชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลกันตวจระมวล	27
2. กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งกับสมาชิกสภาอบต.	29
3. การปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิสัยทัศน์ในการทำงานของสมาชิกอบต.	38
4. ปัจจัยที่เอื้อ และหรือ เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสมาชิกอบต.	42

	หน้า
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
1. สรุปผลการวิจัย	46
2. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	50
บรรณานุกรม	52
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	
> รายชื่อคณะผู้วิจัย	53
> แสดงข้อมูลผู้เข้าร่วมจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อระบุปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านในตำบลกันตวจระมวล อ.ปราสาท จ.สุรินทร์	54
ภาคผนวก ข	
> เครื่องมือวิจัยชุดที่ 1 แนวทางการศึกษาชุมชน	55
> เครื่องมือวิจัยชุดที่ 2 แผนพัฒนาตำบลฉบับร่าง	56
> เครื่องมือวิจัยชุดที่ 3 แบบฟอร์มการจัดลำดับโครงการรายบุคคล	62
> เครื่องมือวิจัยชุดที่ 4 แบบฟอร์มสรุปการจัดลำดับโครงการ	63
> เครื่องมือวิจัยชุดที่ 5 กรณีศึกษาอบต.โคกสี	64
ภาคผนวก ค	
> แผนพัฒนาตำบลฉบับที่ผ่านความเห็นของเวทีประชาคมตำบล	68

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลโครงการ/กิจกรรม ที่เสนอขอในแผนของ อบต.จำแนกตามแหล่งที่มา	33
ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลผู้เข้าร่วมจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อระบุปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านในตำบล กันตวจระมวล อ.ปราสาท จ.สุรินทร์	54

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1	กรอบแนวคิดในการวิจัย
แผนภูมิที่ 2	ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย : 1. การเตรียมทีมวิจัย
แผนภูมิที่ 3	ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย : 2. การศึกษาชุมชน
แผนภูมิที่ 4	ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย : 3. กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม
แผนภูมิที่ 5	ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย : 4. การเสริมสร้างกระบวนการเพื่อ ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์

สารบัญแผนภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 1 ข้อมูลตำบลที่ได้จากกระบวนการ AIC

31

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ได้พัฒนาเป็นลำดับ กระทั่งพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีผลบังคับใช้ ส่งผลให้มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลทั่วประเทศ ซึ่งสะท้อนถึงการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากขึ้น องค์การบริหารส่วนตำบลจึงเป็นความหวังของทุกฝ่ายในการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพยั่งยืน ทำให้หลายหน่วยงานในพื้นที่จัดโครงการเข้าไปร่วมส่งเสริมสนับสนุนการทำงานของอบต. เช่น กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครองได้จัดทำโครงการ อบต. ต้นแบบ พยายามสร้างมาตรฐานตัวแบบ(Model)ที่จะสะท้อนภาพลักษณ์ของการบริหารจัดการของอบต.ที่ดีโดยเชื่อว่าหากอบต.มีการบริหารจัดการที่ยึดถือตามหลักการพื้นฐานธรรมาภิบาล(Good Governance) อย่างเคร่งครัดแล้วถือได้ว่าเป็นการบริหารจัดการมิติใหม่ที่จะสร้างสรรค์ประชาธิปไตยจากฐานรากที่แท้จริง ชุมชนจะสามารถอยู่ร่วมกันสร้างสรรค์และจรรโลงให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริงต่อไป แต่ก็ยังพบว่าการทำงานของอบต. โดยภาพรวมยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้มากนัก เพราะงบประมาณส่วนใหญ่ลงไปที่แผนงานด้านการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน มีโครงการที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตค่อนข้างน้อย สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาอบต. และกลไกในการทำงานของอบต. ในปัจจุบันยังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการได้ ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากผลการศึกษาในหลายพื้นที่ เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี (2540)พบว่าสมาชิกสภาอบต. เกือบทั้งหมดขาดความรู้ในการวิเคราะห์ปัญหา และขาดทักษะในการจัดการปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสำนักงานนโยบายและแผนสาธารณสุข(2541)ได้ระบุถึงจุดด้อยที่สำคัญคือขาดการสร้างความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลและความพร้อมของภาครัฐในการเปลี่ยนวิถีคิดวิธีการทำงาน ที่ไม่ยึดติดกับกรอบของทางราชการ

การศึกษาในพื้นที่อำเภอลพบุรี (สมโบว์ ฉัตรดำรง, 2542) พบว่าอบต.บางส่วนมีการจัดทำแผนพัฒนาตำบลที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาด้านสาธารณสุขของพื้นที่ และที่สำคัญพบว่าร้อยละ 25 ของอบต. ทั้งอำเภอลพบุรี ไม่มีแผนงานด้านสาธารณสุขอยู่ในแผนพัฒนาตำบลปี 2542 และ อบต. ที่มีแผนพัฒนาด้านสาธารณสุขนั้นพบว่าการจัดทำงบประมาณสนับสนุนเพียงร้อยละ 75 โดยงบประมาณที่จัดสนับสนุนมีเพียง ร้อยละ 1.9 ของงบประมาณทั้งหมด สำหรับงบประมาณส่วนใหญ่ใช้ไปในแผนงานโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การจัดทำถนน จัดทำสิ่งก่อสร้างต่างๆ ในขณะที่งบประมาณสนับสนุนด้านอื่น เช่น การศึกษา การพัฒนาอาชีพ รวมทั้งการสาธารณสุขยังต่ำอยู่

ดังนั้นจึงมีคำถามว่าสมาชิกสภาอบต.มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเพียงใด มีความเข้าใจชุมชนเพียงใด มีความสามารถที่จะแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างไร และจากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้คณะผู้วิจัยคิดว่า จะมีแนวทางที่จะเสริมสร้างให้สมาชิกสภาอบต.ปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ในการทำงาน มี

การพัฒนาตนเองที่นำไปสู่ความเข้มแข็งที่จะบริหารจัดการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างบรรลุเป้าหมายได้อย่างไร

เนื่องจากสมาชิกสภาอบต.เป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนส่วนใหญ่ และบุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกสภาอบต. ก็เป็นบุคคลในท้องถิ่นที่ชุมชนคัดเลือกมา ดังนั้นเชื่อว่าจะมีความเข้าใจสภาพพื้นที่ ความเป็นอยู่ ปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม การที่มีสมาชิกสภาอบต.เป็นตัวแทนชุมชน แม้จะเป็นข้อดีแต่ก็เป็นข้อจำกัดด้วย เนื่องจากสมาชิกสภาอบต.ส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำเพียงระดับประถมศึกษา และบางส่วนยังเป็นคนที่เคยเป็นผู้นำทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นตัวแทนของการบริหารงานแบบดั้งเดิมที่อิงอยู่กับฐานด้านการปกครอง ในระบบราชการเป็นหลัก ทั้งที่บทบาทของสมาชิกสภาอบต. เป็นบทบาทการบริหารแบบใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วมเพราะเป็นผู้แทนที่ชุมชนเลือกตั้งมา ขณะเดียวกันตามโครงสร้างการบริหารของอบต. ที่กำหนดให้สมาชิกสภาอบต.อยู่ในตำแหน่งได้เพียง 4 ปี ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล ต้องมีสมาชิกใหม่เปลี่ยนกันเข้ามาปฏิบัติงานอยู่เรื่อย ๆ จึงเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งในการพัฒนาองค์กรซึ่งสมาชิกต้องใช้ความรู้ความสามารถ ในกระบวนการใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารงานที่จะตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น

นอกจากนี้ ด้วยเหตุที่องค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรใหม่ ทำให้องค์กรหลักของภาครัฐยังเข้าไปมีบทบาทในการชี้แนะการบริหารและดำเนินงานอยู่ค่อนข้างมากทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้สมาชิกสภาอบต. ได้รับการหล่อหลอมในการทำงานแบบภาครัฐ ในขณะที่บทบาทของ อบต. จะต้องมีส่วนอิสระในการแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ขณะที่กระแสการพัฒนาแนวใหม่ ให้ความสำคัญการกระจายอำนาจ แต่แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็เกิดขึ้นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นยังมีความจำเป็นที่สมาชิกสภาอบต.ต้องมีทักษะความรู้ความสามารถที่จะเข้าใจรู้เท่าทันสถานการณ์เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการบริหารและดำเนินงานให้สามารถแก้ไขปัญหาของพื้นที่และตอบสนองความต้องการของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ทำให้หลายฝ่ายตั้งคำถามถึงความพร้อม หรือ ความเข้มแข็งของสมาชิกสภาอบต.ที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของชุมชนได้อย่างไร

สถานการณ์ของสมาชิกสภาอบต.ดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นภาพใหญ่ทั่วไป แม้แต่ที่อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ดังนั้น จึงมีคำถามว่าท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและข้อจำกัดต่าง ๆ เหล่านี้ จะมีแนวทางหรือวิธีการที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สมาชิกสภาอบต. ได้อย่างไร

2. คำถามการวิจัย

กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้กับสมาชิกขององค์กรบริหารส่วนตำบล

เพื่อให้สมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบล สามารถจัดการปัญหาของชุมชนได้ควรเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา

1. กระบวนการที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งในการทำงานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็ง
2. การปรับเปลี่ยนแนวความคิดและวิสัยทัศน์ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการปัญหาชุมชน

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะได้ประโยชน์ คือ ทำให้ได้ทราบถึงวิธีการเสริมสร้างพลังอำนาจในการทำงานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และการปรับเปลี่ยนแนวความคิดและวิสัยทัศน์ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการปัญหาชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงความตระหนักของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในการที่จะวิเคราะห์ปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหของตนเองได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และเห็นความสำคัญของการใช้แผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือในการบริหารและนำไปสู่การแก้ปัญหาของชุมชน

5. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

5.1 กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในการศึกษาได้ประยุกต์ใช้กระบวนการ AIC FSC, PAR และการใช้กรณีศึกษา ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรม เชื่อว่า จะเป็นวิธีการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับสมาชิกสภาอบต.ให้เกิดความความเข้มแข็ง โดยประเมินความเข้มแข็งจากตัวชี้วัดต่อไปนี้

- 1) ความเชื่อมั่นในตนเอง
- 2) ความสามารถในการมองเห็นปัญหา
- 3) ความเข้าใจสาเหตุของปัญหา
- 4) มองเห็นจุดดี จุดด้อยของตนเองและผู้อื่น
- 5) มีทักษะการแก้ปัญหา
- 6) มีมุมมองที่กว้างขึ้น

5.2 การวิจัยครั้งนี้ มีกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย คือสมาชิกสภาอบต. ของพื้นที่ของตำบลกันตวงระมวล อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จำนวนทั้งสิ้น 20 คน

5.3 พื้นที่ทำการวิจัย เลือกศึกษาเฉพาะที่ตำบลกันตวจระมวล อำเภอปราสาท
จังหวัดสุรินทร์ เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีพื้นที่ขนาดกลางประกอบด้วย 8 หมู่บ้านและ
สมาชิกสภาอบต. เจ้าหน้าที่อบต. และ ประชาชนมีความสนใจที่จะเรียนรู้และพัฒนา
กระบวนการทำงานร่วมกัน

6. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยนี้กำหนดนิยามคำศัพท์ปฏิบัติการที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ความเข้มแข็ง หมายถึง การมีพลังอำนาจของตนเอง (empowerment) หรือมีความตระหนัก (Critical Consciousness) ซึ่งประเินมาจากคำพูด หรือพฤติกรรมที่แสดงว่าบุคคล มีความเชื่อมั่นในศักยภาพ สามารถมองเห็นปัญหา เข้าใจสาเหตุของปัญหาได้อย่างครอบคลุมเป็นระบบ มีทักษะในการแก้ปัญหา มีมุมมองกว้าง สามารถมองเห็นและยอมรับ จุดดีจุดด้อย ของตนเองและผู้อื่น มั่นใจในศักยภาพและความสามารถของตนเอง

วิสัยทัศน์ หมายถึง การมองอนาคตร่วมกัน ภาพรวมของการพัฒนา การสร้างทิศทาง ไปสู่นาคต รับรู้และเข้าใจถึงทิศทาง เป้าหมายที่พึงประสงค์ ทำให้เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวที่มีพลัง และลดความขัดแย้งในการทำงานร่วมกัน

สมาชิกสภาอบต. หมายถึง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกันตวจระมวล ที่มาจากเลือกตั้งและโดยตำแหน่งที่ดำรงตำแหน่งในระหว่างปี 2543-2544

คณะกรรมการบริหาร หมายถึง สมาชิกสภาองค์การบริหารที่ได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ให้มาทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร

แผนพัฒนาตำบล หมายถึง แผนพัฒนา 5 ปี (พ.ศ. 2545-2549)ตำบลกันตวจระมวล

กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วม หมายถึง วิธีการที่ให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมกับชุมชนศึกษาค้นหาปัญหาของชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการหาแนวทางการแก้ปัญหาที่ประชาชนมีส่วนร่วม และ มีลักษณะที่เกิดจากส่วนของประชาชนโดยการเรียนรู้ร่วมกันในการเก็บข้อมูลชุมชน ค้นหาปัญหา วิเคราะห์ เรียงลำดับความสำคัญ และ จัดกิจกรรมที่จะแก้ไขปัญหาร่วมกันกำหนดนโยบายวางแผนลงในแผนพัฒนาตำบล โดยมีประชาคมตำบล หมู่บ้าน ร่วม ในการตรวจสอบและ พิจารณาความเหมาะสมและติดตามความก้าวหน้า

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชน โดยองค์กรชุมชน หรือ ชุมชนจะต้องวิเคราะห์ ทำความรู้จักตนเอง และร่วมมือกับนักวิจัย ในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยกระบวนการวิจัย

ในการทำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยและภาคีต่าง ๆ (research participants) ซึ่งประกอบด้วย

คณะผู้วิจัย หมายถึง บุคคลที่รับผิดชอบโครงการวิจัยปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วย ทีมวิจัยสาธารณสุข ประธานคณะกรรมการบริหารอบต.และปลัดอบต.

ทีมวิจัยสาธารณสุข หมายถึง ผู้วิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุขในคณะผู้วิจัย

ทีมวิจัยสมาชิกสภาอบต. หมายถึง ผู้วิจัยที่เป็นสมาชิกสภาอบต. ประธานคณะกรรมการบริหารอบต.และปลัดอบต.

ทีมแนวร่วม หมายถึง ผู้มีส่วนร่วมในขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยจากแต่ละหมู่บ้านใน ตำบลกันตวงจะมวล ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) ผู้แทนกลุ่มสตรี

ผู้แทนประชาคม หมายถึง บุคคลที่ได้รับการเลือกให้เป็นตัวแทนของหมู่บ้านตามโครงสร้าง ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ จะนำเสนอเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งโดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารอบแนวคิดของการวิจัยดังนี้

1. แนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็ง
2. แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม
3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็ง

ความเข้มแข็ง ในที่นี้หมายถึงการมีพลังอำนาจในตนเอง การสร้างความเข้มแข็ง จึงหมายถึง การเสริมสร้างพลังอำนาจ พลังอำนาจเป็นความตระหนักถึงปัญหา และเข้าใจสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ตระหนักถึงศักยภาพและข้อจำกัดของตนเองในการแก้ไขปัญหา เมื่อมีความตระหนักก็จะทำให้คนอยากแก้ปัญหา อยากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเมื่อได้โอกาสลงมือปฏิบัติก็จะได้พัฒนาทักษะในการคิด วิเคราะห์ ทักษะในการแก้ปัญหา

การเสริมสร้างความเข้มแข็ง นับว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของบุคคล ซึ่งหากบุคคลมีทักษะความสามารถ เกิดการเรียนรู้ก็สามารถกล่าวได้ว่ามีความเข้มแข็ง ซึ่งจะนำไปสู่การมีพลังอำนาจในที่สุด ดังนั้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งจึงมีจุดเริ่มต้นของแนวคิดจากทฤษฎีการพัฒนางานองค์กร โดยเฉพาะ ทฤษฎี Y ของแม็คเกรเกอร์ (Mc Gregors Theory Y) ซึ่งเห็นว่ามนุษย์โดยเฉลี่ยชอบทำงาน มีความรับผิดชอบ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถที่จะแก้ไขปัญหา สามารถที่จะควบคุมกำหนดทิศทางของตนเองและองค์กรได้ มีความคาดหวัง มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการทำงาน ซึ่งจะส่งเสริมให้ปกครองตนเองได้ มีความยืดหยุ่น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจในงาน เป็นการส่งเสริมธรรมชาติในตัวบุคคลและเป็นวิธีจูงใจในการทำงาน มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างพลังอำนาจ ในงานส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร(จินตนา ยูนิพันธ์, 2539)

1.1 ความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจ

การเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นการที่ผู้บังคับบัญชาเสริมสร้างความสามารถ เพิ่มพูนศักยภาพของบุคคล ทำให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย สามารถควบคุมและจัดการกับวิถีชีวิตของตนเอง มีอิสระในการตัดสินใจ โดยการให้อำนาจ ให้โอกาส และให้การสนับสนุนในทุกด้าน รวมถึงสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาประสิทธิภาพของบุคคล ทำให้บุคคลเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า รู้สึกพอใจ และยึดมั่นกับงานพยายามพัฒนางานให้ดีขึ้น(รัตนาลือวานิช , 2539 : 39 –20) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Corrigan (1997) ที่เห็นว่า การเสริมสร้างความสามารถของบุคคล เป็นการมีอิสระในการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาสถานการณ์ของการดำรงชีวิต ดังนั้นจะเห็นว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต

นอกจากนี้ การเสริมสร้างพลังอำนาจ ยังถูกมองว่าเป็นได้ทั้งกระบวนการ ผลลัพธ์ จากกระบวนการ หรือผลผลิตที่เกิดจากการทำงานและยังเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือความต้องการตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกต่อองค์กรในทางบวก(ประวัติ เอรารรณ์ , 2539 :39 – 8-9)

จากความหมายข้างต้นพอสรุปได้ว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นกระบวนการในการพัฒนาและเสริมสร้างความสามารถของบุคคล ในการควบคุม การดำเนินชีวิตของตน มีความเป็นอิสระ และ รู้สึกมีคุณค่า สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการเสริมสร้างพลังอำนาจ ที่จะกระทำในกลุ่มสมาชิกอบต.ก็น่าที่จะต้องเป็นกระบวนการที่สามารถพัฒนาให้สมาชิกอบต.มีความสามารถในการควบคุม การดำเนินชีวิตของตน มีความเป็นอิสระและรู้สึกมีคุณค่า สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงกล่าวได้ว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกอบต. เช่นกัน

1.2 องค์ประกอบของการเสริมสร้างพลังอำนาจ

ตามแนวคิดของ Kanter (อ้างถึงใน ยุพาพร ตรีนุรักษ์, 2544: 30) องค์ประกอบที่จำเป็นต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจ มี 3 ประการ คือ

1. โครงสร้างอำนาจในองค์กร ประกอบด้วย

- 1.1 การได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน
- 1.2 การได้รับข้อมูลข่าวสาร
- 1.3 การได้รับทรัพยากร ประกอบด้วย เงินทุน ขอบเขต วัสดุ อุปกรณ์และเวลา

2. โครงสร้างโอกาสในองค์กร ประกอบด้วย

- 2.1 การได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
- 2.2 การได้รับการพัฒนาความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงาน
- 2.3 การได้รับรางวัลและการยกย่อง ชมเชย ในการปฏิบัติงาน

3. โครงสร้างสัดส่วนทางสังคม

1.3 วิธีการหรือแนวทางในการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและเสริมสร้างพลังอำนาจ

เนื่องจากสมาชิกอบต. เป็นบุคคลที่ต้องเข้ามารับผิดชอบบทบาทใหม่ตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นจึงต้องการการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำตามภาระหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ กระบวนการทางการศึกษาเพื่อการสร้างพลังอำนาจ น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถใช้ไปสู่การพัฒนาความเข้มแข็งของสมาชิกอบต.

Bisihopetal. (1988) และ Arnold & Burke (1983) ได้กล่าวถึงการศึกษาเพื่อการสร้างพลังอำนาจ ว่ามีหลักการสำคัญได้แก่

1. การเรียนการสอนที่เน้นการสร้างพลังให้แก่บุคคล โดยการสนับสนุนให้บุคคลมองเห็นความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อม และเชื่อว่าตนสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสุขภาพของตนเอง ชุมชน และสังคมได้
2. การเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากประสบการณ์ แล้วให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์โดยใช้วิจารณญาณเพื่อโยงปัญหาต่าง ๆ ของบุคคลเข้ากับปัจจัยทางสังคมที่เป็นสาเหตุ การเกิดความเข้าใจดังกล่าวจะ

นำไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรมที่บุคคลกระทำอยู่หรือที่จะกระทำในอนาคตให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม

3. การเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกประเด็นในการเรียนรู้ที่เป็นที่สนใจและมีความสำคัญต่อผู้เรียนการวางแผนกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการสนทนาและจัดกิจกรรมการเรียนรู้การประเมินผลโครงการ

4. การเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม (Collective Learning) คือการที่ทุกคนสอน ทุกคนเรียน โดยครูเปลี่ยนบทบาทหน้าที่มาเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้หรือผู้ประสานงาน แทนการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ตามบทบาทเดิม การที่ผู้เรียนรู้ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ นอกจากจะทำให้แต่ละคน ได้เกิดความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงแล้วยังช่วยให้รู้สึกการเป็นกลุ่ม มีการคิดและการกระทำร่วมกันซึ่งการรวมกลุ่มกันนี้จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่ามีพลังสนับสนุนมากพอที่จะกระทำการแก้ไขปัญหาหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ต้องการ

5. การเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ ความรู้สึก และทักษะซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทันทีหรือมีการเปลี่ยนแปลงภายหลังเมื่อได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้จะนำไปสู่การกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยจะมีการสนับสนุนและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการวางแผนร่วมกันสำหรับการปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง

6. การเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น และเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง โดยจะมีการปรับเนื้อหา วิธีการ และสื่อการเรียน ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและกลุ่ม รวมทั้งการเรียนรู้จะไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียน เนื่องจากผู้เรียนสามารถรู้สิ่งต่าง ๆ จากประสบการณ์จริงและการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองได้ตลอดเวลา

7. การเรียนการสอนที่ความสนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ แต่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนแนวคิด การจากทบทวนวรรณกรรม และ ประสบการณ์เชื่อว่า มีกลวิธีและเทคนิคหลายอย่างที่น่าสนใจใช้ในกระบวนการสร้างพลังอำนาจ เช่น PR (Participatory research) PAR (Participatory Action research) PRA (Participatory Rural Appraisal) กระบวนการ AIC(Appreciation , InFluence and Control) และ FSC (Future search conference) การทำงานแบบเป็นหุ้นส่วน (Rartnership model) เป็นต้น แต่กลวิธีทั้งหมดล้วนอิงหลักการเดียวกัน และมีเป้าหมายหลักที่ตรงกัน คือ หลักการเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by doing Interactive Learning through Action) นั่นคือต้องเปิดโอกาสให้คน ได้มีประสบการณ์ตรงในกระบวนการคิด วิเคราะห์ ฝึกทักษะ ในกระบวนการแก้ไขปัญหา โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ใช้การเสวนา เป็นหลักการพื้นฐาน (การส่งเสริมสุขภาพ : มิติการสร้างพลังอำนาจ. นิตยั ทศนิยม ,2544 ,6)

จะเห็นว่าแนวทางในการเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับบุคคลนั้น จะต้องประกอบไปด้วยการสนับสนุนให้เห็นความสัมพันธ์ของตนเองกับสภาพแวดล้อมและเชื่อว่าตนเองนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ อีกทั้งยังต้องยอมรับที่จะเปลี่ยนบทบาทมาเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งการปรับเปลี่ยนบทบาทดังกล่าวรวมไปถึงทักษะต่อกระบวนการเรียนรู้หรือทักษะต่อการทำงาน ซึ่งต้องการความยืดหยุ่นและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้หรือการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

2. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) เป็นวิธีการวิจัยที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยการมีส่วนร่วมของคนในสังคมนั้น ๆ ดังนั้น การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นแนวทางการพัฒนาตนเองขององค์กรและชุมชน โดยองค์กรหรือชุมชนจะต้องวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับตนเองและร่วมมือกับนักวิจัยในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยกระบวนการวิจัย

Maguire (1987) ได้กล่าวถึงการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมว่าเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประกอบด้วยกระบวนการค้นคว้าทางสังคม(Social Investigation) การให้การศึกษา(Education) และการกระทำ(Action) เพื่อจะให้กลุ่มผู้ถูกกดขี่หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคม ได้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ของสังคม ซึ่งกระบวนการทั้ง 3 ส่วนของการสร้างความรู้นี้ ไม่ได้เป็นเพียงแต่กระบวนการชุดใหม่ของวิธีการวิจัยเท่านั้น หากยังเป็นแนวทางที่จะเปลี่ยนรูปของบุคคลและสังคมอย่างเป็นระบบ โดยที่การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการพัฒนาความสำนึกอย่างมีวิจารณ์ญาณของชาวบ้าน ในอันที่จะปรับปรุงสภาวะความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของเขา ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานและความสัมพันธ์ในสังคมด้วย

2.1 การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ยึดหลักการสำคัญดังนี้ (Tandon, 1988 อ้างถึงในกรมสามัญศึกษา ,2544)

1. ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้าน โดยยอมรับว่าความรู้พื้นบ้าน ตลอดจนระบบการสร้างความรู้และกำเนิดความรู้ และกำเนิดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการ ยังเป็นสิ่งที่ปฏิบัติและยอมรับกันแพร่หลายในหมู่บ้าน คนยากจน เพื่อเป็นหนทางแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของเขา

2. ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้านด้วยการส่งเสริม ยกระดับและพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวของเขาเอง ให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง ซึ่งเป็นการนำเอาศักยภาพเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์แทนที่จะเป็นเฉย ละเอียดหรือ เหยียดหยามว่าเป็นสิ่งไร้คุณค่า

3. ให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้านและคนยากจน โดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระดับสังคมของเขาและสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมาย ตลอดจนนำไปใช้ได้เหมาะสม

4. สนใจในปรัทัศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน เช่น การถูกกีดกันหรือแปลกแยก (Alienated) จากผืนดินและทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ การต้องดิ้นรนต่อสู้กับแรงบีบคั้นจากผู้มีอิทธิพล ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นคำถามที่นักวิจัยรูปแบบเก่าไม่มีใครนึกถึง และไม่เคยเป็นจุดเน้นในการค้นหาความรู้มาก่อน

5. ปลดปล่อยความคิด การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชาวบ้านและคนยากจน

สามารถใช้ความคิดเห็นของตนอย่างเสรี ในการมองภาพเหตุการณ์และปัญหาของตนเองสามารถยืนหยัดต่อต้านพลังอิทธิพลจากภายนอก หรือจากอำนาจกดขี่ของผู้มีอำนาจ

ลักษณะเด่น 10 ประการ ของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) (Tandon, 1988 อ้างถึงใน กรมสามัญศึกษา, 2544)

1. เป็นการสร้างความรู้ (Produce Knowledge) โดยการผสมผสานระหว่างความรู้จากนักวิชาการกับความรู้พื้นบ้าน อุปมาดั่งแม่น้ำ 2 สาย ไหลมาบรรจบกันเป็นสายเดียวตรงที่บรรจบกันจะเกิดฟองซึ่งเป็นดังความรู้ใหม่ เป็นการเรียนรู้ร่วม (Co-generative learning) ซึ่งค่อยๆ ขยายจากการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน จนเป็นการมีส่วนร่วมเต็มรูปแบบระหว่างชาวบ้านกับนักวิจัย และสร้างความรู้ร่วมกัน ผสมผสานทฤษฎีกับการปฏิบัติให้เกิดความรู้ใหม่

2. รูปแบบของความรู้ที่ได้จาก PAR เป็นลักษณะปฏิสัมพันธ์ (Interactive) และสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ซึ่งเป็นวิถีชีวิต เป็นปฏิสัมพันธ์ทางจิตที่รวมเอาความอยากรู้อยากเห็นเข้ากับการเปิดใจกว้าง การผจญภัย เข้ากับการค้นพบสิ่งใหม่ เป็นความต้องการที่จะเสริมความรู้แก่ตนเอง โดยวิธีการใหม่ เป็นความมุ่งมั่นว่าการค้นพบสิ่งใหม่หมายถึงการเปิดหนทางใหม่ การเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ไม่ใช่จากการเรียน แต่จากการปฏิบัติเป็นผลของการฝึกลอยอย่างต่อเนื่อง และทำงานอย่างเป็นระบบที่นำไปถึงรูปแบบความคิดที่ยืดหยุ่นมากขึ้น ดังนั้น สหวิทยาการ (Interdisciplinary) จึงเป็นการฝึกปฏิบัติทั้งโดยส่วนตัวและร่วมกับผู้อื่น เป็นวิธีการที่ฝึกฝนให้เกิดทักษะที่จะพัฒนาจิตมากกว่าจดจำทฤษฎี ยิ่งไปกว่านั้น PAR ไม่เป็นเพียงแค่สหวิทยาการเท่านั้น แต่ยังเป็นการเรียนรู้ข้ามสาขาวิชา (Trans disciplinary) (McNiff, 1988) คือเป็นความพยายามที่จะสร้างความเข้าใจที่ข้ามพ้นเขตแดนของวิชาชีพ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะเจาะจงออกไปสู่ความหลากหลายกว้างขวาง

3. แต่ความเข้าใจกันเท่านั้นยังไม่พอ PAR ยังลงมือกระทำเพื่อปรับเปลี่ยนสถานการณ์ หรือเพื่อแก้ปัญหา ที่เป็นรูปธรรม เป็นความจริง (Act to transform reality) ดังนั้น กระบวนการของ PAR จึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการสะท้อนความคิด ลงมือปฏิบัติ (Reflection-Action - Reflection Action) จึงเท่ากับเป็นการทบทวนความคิดหรือสะท้อนความคิดของตนเอง แล้วนำไปลงมือปฏิบัติ (Direct act) ประสบการณ์เช่นนี้จะเป็นการประเมินตนเองตลอดเวลาที่ทำให้บุคคลตระหนักถึงการที่ตนเองเป็นที่พึ่งแห่งตนหรือตนขึ้นน้ำหนักตนเอง

4. การลงมือปฏิบัติความรู้หรือใช้ความรู้ลงสู่การปฏิบัติ (Practical) เป็นลักษณะเด่นของ PAR อีกประการหนึ่งที่เน้นการชูประเด็นปัญหาที่สำคัญและเป็นจริงของท้องถิ่น ซึ่งเท่ากับเป็นการให้การศึกษากับประชาชนในท้องถิ่น โดยวิธีการเรียนที่ไม่เน้นความรู้ทางทฤษฎี และเน้นการวิเคราะห์วิจารณ์ ซึ่งเป็นลักษณะที่แบ่งแยกคน แยกความแตกต่างของเพศ เช่นที่กล่าวกันว่าการเรียนรู้ทางทฤษฎีหรือการวิเคราะห์เห็นบทบาทของเพศชาย ในขณะที่ลักษณะบทบาทเพศหญิงจะเน้นสัญชาตญาณ (intuitive) มากกว่าความรู้ทางทฤษฎีหรือวิทยาศาสตร์และจะมีลักษณะของการคิดค้นและลงมือปฏิบัติได้จริงกว่า ซึ่งเกี่ยวกับความคิดนี้ Wignaraja (1991) ได้ชี้ให้เห็นว่าขณะที่สถาบันที่เป็นทางการเริ่มอ่อนด้อยและลดความสำคัญลง และโครงสร้างของคนชั้นสูงได้สูญเสียหรือตัดขาดความ

เกี่ยวข้องกับคนยากจนส่วนใหญ่ไปนั้น PAR จะเป็นองค์กรชั้นพื้นฐานระดับติดดิน (grass root) ที่ให้โอกาสแก่คนชายขอบของกระบวนการพัฒนา ได้สามารถดำรงอยู่และพัฒนาบทบาทของตนเองได้

5. PAR เป็นกระบวนการเปิดเสรี (Inclusive) ที่ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการนำความรู้จากวิธีการและความรู้ที่มีอยู่ โดยไม่พยายามแยกหรือจำกัดขอบเขตสิ่งใด ทุกความคิดเห็นจะได้รับการรับฟังและยอมรับเป็นการให้โอกาสทุกคนได้เรียนรู้ (Learning for all) ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของ PAR

6. กระบวนการทาง PAR เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีชีวิตมีรูปร่าง (Organic) เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ไม่มีเวลาจำกัด เป็นรูปแบบเปิดที่ไม่สามารถกำหนดแผนการล่วงหน้าไม่สามารถทำนายผลล่วงหน้าได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ตามกระแสที่นักวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน และเลื่อนไหลไปตามความขึ้นลงของสถานการณ์ โดยไม่มีทฤษฎีตายตัว ไม่มีกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ หรืออุดมการณ์เป็นกรอบกำหนด

การไหลขึ้นลงตามกระแสนี้ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Authentic) ซึ่ง Authentic Participation นี้ หยั่งรากลึกในแนวคิดของวัฒนธรรมประเพณีของคนทั่วไป นับแต่ในประวัติศาสตร์ของเขา ที่มีความสำนึกของความรักถิ่น รักชาติ ความร่วมมือ และการรวมกลุ่มที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สิ่งนี้เป็นแกนของคุณค่าของชุมชนที่คงอยู่ ดำรงอยู่ นับตั้งแต่ดั้งเดิมเรื่อยมา แม้ว่าจะถูกผลกระทบทางทำลายจากสงคราม จากการรุกรานและความกดดันจากภายนอกอย่างไรก็ตาม คุณค่าที่คงทนและทนทานนั้นเกิดจากการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การดูแลเกื้อกูลระหว่างกัน การเอื้อเฟื้อจุนเจือแก่กันและการแบ่งปันของชาวบ้าน ของวงศาตคณาญาติ และของเพื่อนร่วมชาติ ตลอดจนประเพณีปฏิบัติทางสังคมที่ถ่ายทอดกันมา อันเป็นรากเหง้าของ “การมีส่วนร่วม” การที่มีความรู้เรื่องประเพณีปฏิบัติพื้นบ้านเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่นำทางการพัฒนาของเราการรู้เท่าทันของเราช่วยให้เราสามารถแก้ไขปัญหาปัจจุบันได้ถูกทิศทาง ดังนั้น เราจึงจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์กับสำนักที่ฝังรากลึกในตัวเราทุกคน (Thring, 1990)

PAR เป็นการนำเสนอเปลี่ยนจุดเน้น จากข้อสรุปและผลของการวิจัยมาเป็นการเน้นที่กระบวนการและบริบทแทน นักวิจัยภายนอกจำเป็นต้องมีความรู้และความผูกพันต่อกลุ่มชาวบ้าน รวมทั้งความสนใจของเขา หากไม่แล้วจะไม่สามารถสร้างความเชื่อถือไว้วางใจให้เกิดขึ้นได้ใน PAR นักวิจัยภายนอกจึงเป็นแค่ผู้บริการ ผู้ช่วยเหลือ (facilitator) มากกว่าเป็นผู้ควบคุมหรือผู้กำหนดโครงการวิจัย (Forester & Ward, 1992)

7. สร้างความตระหนักในตนเอง (Self-awareness) หมายถึงการเข้าใจตนเอง การยอมรับตนเองทั้งข้อดี และ ข้อด้อย ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม (Fals Borda, 1991) กระบวนการ PAR จะช่วยให้คนได้สะท้อนความคิด ประเมินตนเอง ทำให้เกิดความตระหนักในตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดความเชื่อมั่นในตัวเอง พัฒนาอัตมโนทัศน์ในเชิงบวก (Positive self-concept) แม้คนที่ยากจนก็สามารถมีสิทธิมีเสียงได้ McGuire (1987) เน้นเป้าหมายของ PAR ที่จะปรับปรุงความเป็นมนุษย์ของคน (Rehumanizing) ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลค้นพบอิสราภาพภายในของตนเอง เรียนรู้ที่จะฟังและแลกเปลี่ยนความคิด เรียนรู้ที่จะปลดปล่อยจากข้อสรุปที่กำหนดไว้

ล่งหน้า และปลดปล่อยจากกฎเกณฑ์ข้อตัดสินพิพากษาล่งหน้าต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่เพียงเสรีภาพเท่านั้นที่จะเกิดขึ้น แต่ยังสามารถช่วยให้คนมีพลังที่จะให้ความชุ่มชื้นแก่ชีวิตของตนเองและผู้อื่น พลังนี้จะทำทุกคนที่ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อชีวิตที่ดีกว่า ประสบความสำเร็จ หากประชาชนเรียนรู้ที่จะตีราคาคุณค่าประสบการณ์ของตนเองแล้ว เขาจะมีความเชื่อมั่นและกล้าที่จะให้คุณค่าประสบการณ์ของตนเองแล้ว เขาจะมีความเชื่อมั่นและกล้าที่จะให้คุณค่าแก่ประสบการณ์แก่ผู้อื่น การให้เกียรตินับถือซึ่งกันและกันจะเกิดขึ้นผ่านกระบวนการร่วมมือ ผ่านความใส่ใจที่มีให้แก่กัน และผ่านความรัก ความอาทร (Reason, 1988) ดังนั้น นักวิจัย PAR จึงต้องเล็งพ่วงถึงกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ที่จะให้ได้ว่าซึ่งคำตอบเพียงอย่างเดียว แต่ควรคำนึงถึงการสร้างความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นในประชาชนที่เราทำงานด้วย ให้เขาสามารถรู้จักตัวเอง สะท้อนตัวเองออกมา โดยการยอมรับการวิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา เพราะการที่เราค้นหาดูตัวเองพบ จะทำให้เราสามารถยอมรับผู้อื่นได้ ทำและคิดสิ่งต่างๆ ในลักษณะของกลุ่ม ของพวกเรามากกว่าตัวเองคนเดียว นั่นคือบุคคลและกลุ่มจะเกื้อหนุนกันในการเรียนรู้ และการร่วมมือกันเปลี่ยนแปลงสังคมเขา

8. สังคมนิเวศน์(Ecological Society) ชุมชน (Community) เป็นแหล่งที่สำคัญที่สุดที่บุคคลจะสามารถโยงอดีตปัจจุบันและอนาคตเข้าไว้ด้วยกันในการวางแผนที่จะควบคุมเป้าหมายชีวิตของตน โดย PAR จะช่วยสร้างสังคมนิเวศน์ (Ecological society) ที่คนในชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยกัน ล้มเลิกระบบเจ้านาย สร้างความผสมผสานกลมกลืนระหว่างมนุษยชาติกับธรรมชาติและมนุษย์กับมนุษย์ให้เกิดขึ้นได้จะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกสังคม ในลักษณะของความ เป็นประชาธิปไตยที่เท่าเทียมกันเท่านั้น

9. PAR เป็นการมองอนาคต (Future Oriented) ดังนั้น นักวิจัย PAR จะต้องรู้วิธีการสร้างฉากสำหรับการเรียนรู้ในชุมชน การจัดการในลักษณะที่ไม่มีการจัดทำโปรแกรมล่วงหน้าสำเร็จหรือตายตัว การทำให้เกิดการช่วยตนเองของชุมชน การสร้างแนวทางสำหรับการกระทำแนวทางปฏิบัติที่ไม่เคยมีอยู่ก่อน การทบทวนการปรับเปลี่ยนระบบที่เขาเป็นสมาชิกอยู่การพัฒนาตัวอย่างโครงสร้าง หรือภาพลักษณ์ที่จะปะติดปะต่อให้เกิดอนาคตที่ต้องการเหล่านั้นเป็นต้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถที่จะฝันของบุคคลเป็นสิ่งที่น่าเป็นสำหวนับการพัฒนาซึ่ง McNiff (1991) บอกว่า การพัฒนาบุคคลก็คือการฟื้นฟูความสามารถที่จะฝันของเขา

10. PAR มองโลกในแง่ดี (Optimistic) ตามหลักการพื้นฐานของแนวคิดปลดปล่อยที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนสามารถที่จะจัดการเรื่องต่างๆ ในสังคมของเขาได้ ซึ่ง PAR เป็นวิธีการที่จะส่งเสริมศักยภาพด้านนี้ของบุคคล

PAR เชื่อว่า อิสรภาพของมนุษย์มีความสำคัญที่สุด และมนุษย์มีสิทธิและอำนาจที่แสวงหาอิสรภาพแก่ตนเองด้วยการปลดปล่อยตนเอง (Self - emancipation) ที่แท้จริงได้มาจากที่ทุกคนมีส่วนร่วม ซึ่งจะนำไปถึงการสร้างสังคมใหม่ที่ประชาชนทุกคนเป็นผู้กระทำ โดยอาศัยความรู้สึกที่เขาสร้างขึ้นเอง

จึงกล่าวได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม สามารถหยั่งรากลึกลงไปถึงประสบการณ์ทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น มีความมุ่งหมายที่จะเอาชนะหรือแก้ปัญหาที่ชาวบ้านมีความคับข้องใจอยู่ โดยความพยายามด้วยวิธีของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม จะทำให้สามารถกำหนดกลุ่ม

เป้าหมายได้ตรงตามความต้องการที่จะแก้ปัญหาของเขาเอง ซึ่งจะบอกถึงสภาวะสังคมที่ขัดแย้งกันระหว่างความต้องการกับวิธีการสนองความต้องการ และเปิดเผยให้เห็นกลไกที่ควบคุมขบวนการกดขี่เอาเปรียบอยู่ด้วย นอกจากที่กล่าวมาแล้ว การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ยังจะช่วยชี้แนะถึงกิจกรรมที่สามารถจะแทรกแซง และเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางสังคมที่เป็นอุปสรรคขัดขวางได้ การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจึงเป็นการค้นหาความรู้พื้นบ้าน ที่เป็นที่ยอมรับและใช้กันแพร่หลาย ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างวัฒนธรรม และสร้างดุลยภาพระหว่างวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางวิชาการ กับความรู้พื้นบ้านให้เป็นที่ยอมรับในความไม่เท่าเทียมกันของสภาวะสังคมเศรษฐกิจ

จากแนวคิดการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ทำให้ทราบว่า การวิจัยลักษณะนี้ต้องการทีมวิจัย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ทีมวิจัยจึงประกอบด้วย สมาชิก อบต. พนักงานของ อบต. คือ ปลัด อบต. และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จึงเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุนของภาครัฐ

นอกจากนี้แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ยังทำให้นักวิจัยทราบว่า ตนเองต้องทำหน้าที่ในฐานะผู้สนับสนุน (Facilitator) ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเท่านั้น และกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว เกิดขึ้นตามความต้องการและสถานการณ์ของปัญหา จึงต้องมีความยืดหยุ่นสูง ไม่สามารถกำหนดรูปแบบที่เฉพาะเจาะจงได้

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

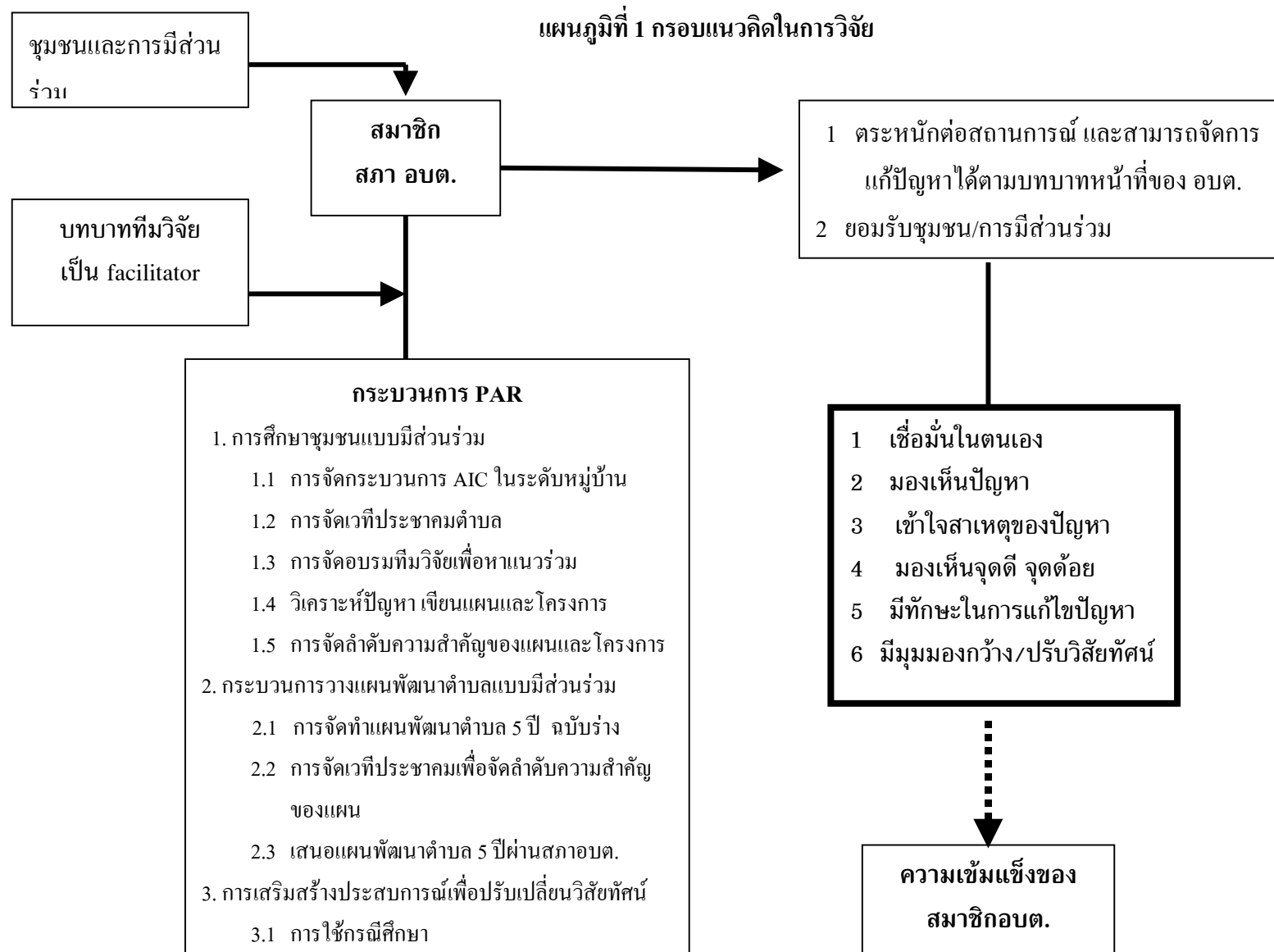
งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นกระบวนการร่วมระหว่างคนในชุมชน ในการระบุปัญหา หาแนวทางแก้ไข โดยเชื่อว่าเมื่อผ่านกระบวนการนี้แล้ว จะทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมได้เกิดการเรียนรู้ และเชื่อมั่นในศักยภาพในความเข้มแข็ง หรือพลังอำนาจของตนเอง กระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การกระตุ้นให้ประชาชนทุกหมู่เหล่า ทุกระดับฐานะ มีโอกาสวิเคราะห์ปัญหาชุมชน หาแนวทางแก้ไขปัญหา ดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา และประเมินผลในแต่ละขั้นตอน อาจจะมีการประยุกต์เทคนิคต่างๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม เช่น การประชุมกลุ่มชาวบ้าน การจัดเวทีเสวนา หรือการสร้างวิสัยทัศน์ หรือ ใช้ AIC ศึกษาชุมชน

งานวิจัยนี้เน้นกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินปัญหา (Participatory Rural Appraisal) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมฝึกทำงานร่วมกับผู้อื่น ในการแก้ไขปัญห กระบวนการนี้จะทำให้คนเกิดความตระหนัก (Critical Consciousness) สามารถมองเห็นปัญหาเข้าใจสาเหตุของปัญหาได้อย่างครอบคลุมเป็นระบบ ควบคุมสถานการณ์และแก้ปัญหาได้ นอกจากนี้การที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง จะทำให้เกิดทักษะในการแก้ปัญหา ประกอบกับการได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นตลอดกระบวนการ จะทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีมุมมองกว้างสามารถมองเห็นและยอมรับตนเอง (Self determination) และจุดดี จุดด้อย ของตนเองและผู้อื่น เมื่อทักษะนี้ได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น จะทำให้เกิดความภูมิใจในตนเอง มั่นใจในศักยภาพและความสามารถของตนเอง ซึ่งลักษณะดังกล่าวข้างต้น นำมากำหนดเป็นตัวชี้วัดในเรื่องของความเข้มแข็งหรือพลังอำนาจในตัวบุคคล (Self -empowerment) ซึ่งในที่นี้ก็คือสมาชิก อบต. และถ้ามีคุณลักษณะ

ดังกล่าวมาแล้ว เมื่อไปทำงานกับชุมชน ก็จะมองเห็นความสำคัญและสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ต่อไป (แผนภูมิที่ 1)

เป้าหมายที่สำคัญของงานวิจัย คือ การสร้างความเข้มแข็งให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งคาดว่าจะสามารถสะท้อนให้เห็นได้จาก องค์ประกอบ 2 ส่วนที่สำคัญ คือ

1. สมาชิกอบต. ร่วมกับชุมชนศึกษาค้นหาปัญหาของชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการหาแนวทางการแก้ปัญหาที่ประชาชนมีส่วนร่วม และมีลักษณะที่เกิดจากส่วนของประชาชน (Bottom up) งานทั้งสองส่วนที่จะปฏิบัติไปพร้อมกัน
2. การปรับวิสัยทัศน์ ให้สามารถพิจารณาภาพรวมของงานพัฒนา เห็นประโยชน์ของชาวบ้านเป็นสิ่งสำคัญต้องการสร้างชุมชนให้พึ่งตนเองได้ ให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และเกิดแนวคิดพัฒนาแบบบูรณาการ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและการปรับเปลี่ยนแนวความคิดและวิสัยทัศน์ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยใช้แผนพัฒนาตำบลเป็นเครื่องมือ มุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการแก้ไขปัญหาหารือกันระหว่างกลุ่มเป้าหมาย และทีมวิจัยเป็นผู้ร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกสภาอบต. และชุมชนได้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ทั้งนี้ เพราะจากการทบทวนวรรณกรรมชี้ว่า วิธีการวิจัยนี้สามารถสร้างความเข้มแข็ง หรือสร้างพลังอำนาจในกลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ ซึ่งมีรายละเอียดของวิธีวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย คือ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลกันตวงระมวล จำนวน 20 คน เป็นกลุ่มเป้าหมายระดับบุคคล (Individual Unit)

2. พื้นที่ในการดำเนินการวิจัย

ได้แก่ ตำบลกันตวงระมวล อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งประกอบไปด้วยหมู่บ้านทั้งสิ้น จำนวน 8 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านกันตวงระมวล บ้านสระ ตาแก้ว ท่านบ ตาแจ็ด โคกเพชร โสน และถนนชัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย สามารถจำแนกได้เป็น 4 ขั้นตอนใหญ่ ๆ ตามลำดับของกิจกรรมได้ดังนี้

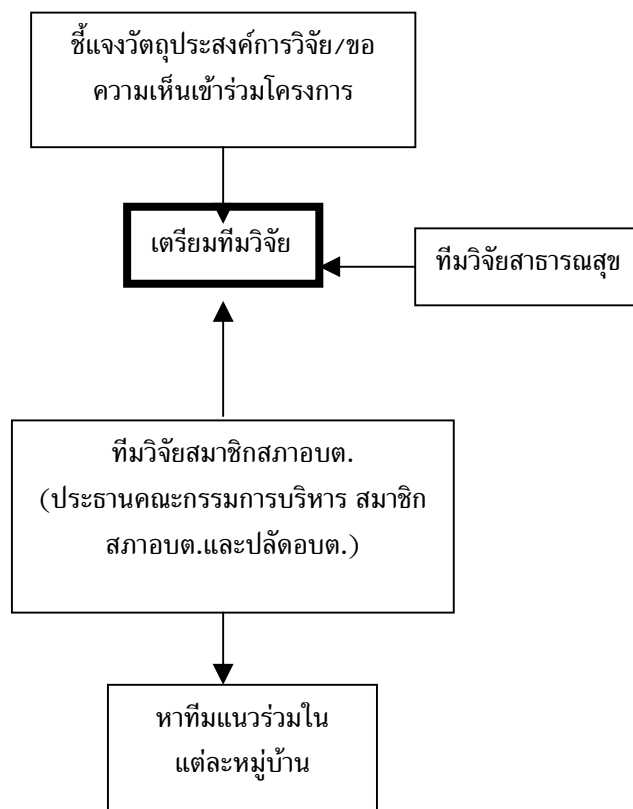
3.1 การเตรียมทีมวิจัย เนื่องจากทีมวิจัยประกอบด้วย สมาชิกสภาอบต. ประธานคณะกรรมการบริหารอบต. ปลัดอบต. และบุคลากรสาธารณสุข(ตารางที่ 1 ภาคผนวก ก) ดังนั้น เพื่อให้ทีมวิจัยมีความเข้าใจในบทบาทของทีมวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย ตลอดจนเป้าหมายของการวิจัยร่วมกัน จึงดำเนินการเตรียมทีมวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้(แผนภูมิที่ 2)

3.1.1) ประชุมทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุขให้เข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัย และหลักการสำคัญของระเบียบวิธีวิจัย ตลอดจนบทบาทของทีมวิจัยในกระบวนการวิจัย

3.1.2) ทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุขศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) จากข้อมูล จปฐ. ของทั้ง 8 หมู่บ้านและข้อมูลแผนพัฒนาตำบลในปี 2543 จากอบต. เพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมของพื้นที่วิจัย

3.1.3) ทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุขร่วมประชุมกับทีมวิจัยพื้นที่ ซึ่งได้แก่ สมาชิกสภาอบต. ประธานคณะกรรมการบริหารอบต. และปลัดอบต. เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย รับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับความสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย ตลอดจนแนะนำให้สมาชิกสภาอบต. ที่เป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านหาแนวร่วมในหมู่บ้านของตนเพื่อทำงานร่วมกับทีมวิจัย อนึ่งในขั้นตอนนี้ใช้เวลาค่อนข้างมากในการทำความเข้าใจกับทีมวิจัยทุกระดับ จนนำไปสู่ความสมัครใจที่จะร่วมมือในโครงการวิจัย และร่วมกันวางแผนศึกษาชุมชนที่เป็นพื้นที่ของสมาชิกสภาอบต.(แผนภูมิที่ 2)

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย : 1. การเตรียมทีมวิจัย

3.2. ขั้นตอนศึกษาชุมชน ในขั้นตอนของการศึกษาชุมชนนี้ประกอบด้วยขั้นตอน 3 ขั้นตอนย่อยๆ ได้แก่ (แผนภูมิที่ 3)

3.2.1) ทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุข ร่วมกับวิทยากรจากสถาบันราชภัฏสุรินทร์ นำเทคนิควิธีการ AIC มาใช้ในการศึกษาชุมชนใน 8 หมู่บ้าน(เครื่องมือวิจัยชุดที่1 ภาคผนวก ข) ทั้งนี้มุ่งหวังที่จะให้เป็นตัวอย่างกับสมาชิกสภาอบต.ที่เป็นตัวแทนในแต่ละหมู่บ้านที่ร่วมเป็นทีมวิจัย ได้เห็นเทคนิควิธีการศึกษาชุมชนตามแนวทางของAIC แต่ขณะเดียวกันสมาชิกสภาอบต.เหล่านั้นก็ทำหน้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของกระบวนการ AIC และเป็นผู้ให้ข้อมูลชุมชน ร่วมกับชาวบ้านที่เป็นประชากรของหมู่บ้านจำนวนระหว่าง 27-40 คนต่อหนึ่งหมู่บ้าน(ตารางที่ 2 ภาคผนวก ก) ทั้งนี้เพราะมีฐาน

คิดว่า หากบุคคลดังกล่าวเข้าใจเทคนิควิธีการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ก็จะสามารถวิเคราะห์ปัญหา และเห็นแนวทางในการจัดการแก้ปัญหาของชุมชนได้ตรงกับสถานการณ์

3.2.2) ทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุขร่วมกับวิทยากรจากสถาบันราชภัฏสุรินทร์ จัดเวทีประชาคม ระดับตำบล โดยเชิญผู้แทนประชาคมในทุกหมู่บ้าน เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้เทคนิค FSC และนำฐานข้อมูลของแต่ละหมู่บ้านจาก 3.2.1) มาร่วมกันวิเคราะห์เพื่อให้ได้ภาพรวมของตำบลในชั้นตอนนี้ ได้เชิญ ครู พัฒนาการ มาร่วมด้วยเพื่อทำหน้าที่ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม และผู้ร่วมวิเคราะห์ข้อมูลของตำบล ค้นหาปัญหา ทำให้ได้แผนภูมิความคิด (Mind Map) ที่สะท้อนความทุกข์ของตำบล ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมกำหนดความคาดหวัง และวิสัยทัศน์ของตำบลร่วมกัน

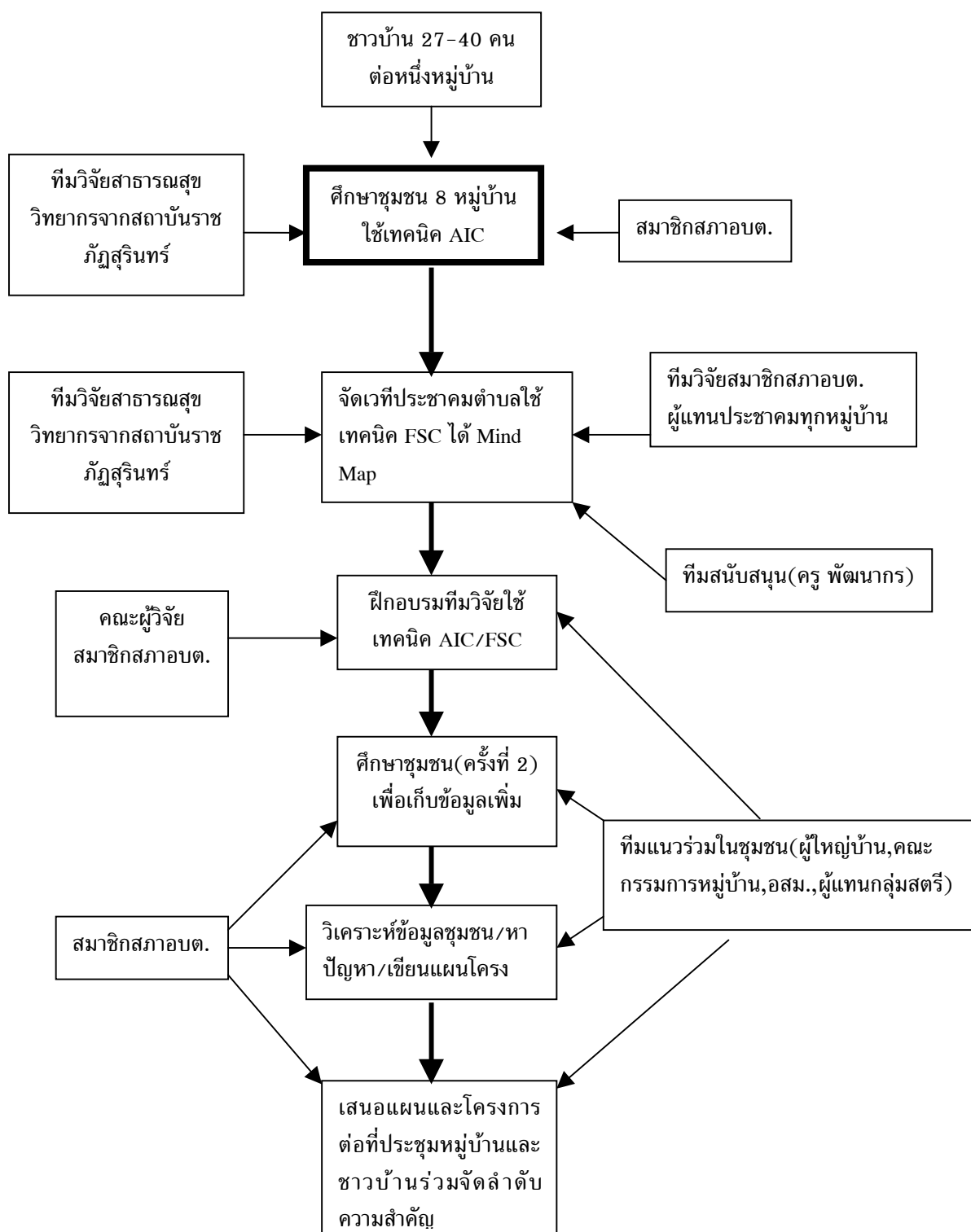
จากการศึกษาชุมชนตั้งแต่ขั้น 3.2.1) และ 3.2.2) กระบวนการจัดกระทำ และอำนวยความสะดวกโดยทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุข โดยทีมวิจัยที่เป็นสมาชิกสภาอบต.ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลและเรียนรู้วิธีการศึกษาข้อมูล

3.2.3) การฝึกอบรมทีมวิจัยที่เป็นสมาชิกสภาอบต. และทีมแนวร่วมในชุมชนจำนวน 3-5 คนต่อหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน อสม.และ ผู้แทนกลุ่มสตรีแม่บ้าน ให้เข้าใจบทบาทในฐานะวิทยากรกระบวนการ(Facilitator) ที่อิงอยู่กับเทคนิคการศึกษาชุมชนแบบ AIC / FSC ที่เน้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ปัญหาของชุมชน เพื่อนำทักษะที่ได้ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากข้อมูลที่ได้จาก3.2.2) ทั้งนี้คณะผู้วิจัยมีฐานคิดว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อมีการทดลองทำด้วยตนเอง และคณะผู้วิจัยเห็นว่าจะเป็นกระบวนการที่สร้างเสริมให้ทีมวิจัยที่เป็นสมาชิกสภาอบต. มีทักษะในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และสามารถเข้าใจปัญหาได้อย่างแท้จริง

3.2.4) ทีมวิจัยที่เป็นสมาชิกสภาอบต.และทีมแนวร่วมในชุมชน ร่วมกันศึกษาชุมชนอีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นศึกษาข้อมูลจากแต่ละคุ้มต่างๆในหมู่บ้าน จนสามารถนำมาวิเคราะห์เป็นภาพหมู่บ้านของตนเอง และนำข้อมูลจากการศึกษาชุมชนนั้น มาพิจารณาเสนอแผนและโครงการของแต่ละหมู่บ้าน

นอกจากนี้ทีมวิจัยที่เป็นสมาชิกสภาอบต. ในแต่ละหมู่บ้านยังได้ ดำเนินการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดลำดับแผนและโครงการที่ได้

แผนภูมิที่ 3 ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย : 2. การศึกษาชุมชน

3.3. กระบวนการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

หลังจากการศึกษาชุมชน คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสู่กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนดังรายละเอียดต่อไปนี้ (แผนภูมิที่ 4)

3.3.1) ทีมวิจัยสาธารณสุขร่วมกับ ปลัดอบต. และคณะกรรมการบริหารอบต. นำแผนและโครงการจากแต่ละหมู่บ้านมาตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลจาก 3.2.1) 3.2.2) และ 3.2.4) เพื่อเรียนรู้การตรวจสอบข้อมูล ทำให้ข้อมูลสมบูรณ์แล้วจัดทำหมุดของแผนและโครงการเป็นภาพรวมของตำบลตามหมวดของแผน ซึ่งแผนดังกล่าวนี้ หมายถึงแผนพัฒนาตำบล 5 ปี (ฉบับร่าง) (เครื่องมือวิจัยชุดที่ 2 ภาคผนวก ข) แต่ไม่ได้จัดลำดับความสำคัญของแผนและโครงการ ในขั้นตอนนี้ปลัดอบต. และคณะกรรมการบริหารอบต. ได้เพิ่มเติมแผนและโครงการที่เป็นนโยบายของทางจังหวัด อำเภอ หรือ ของอบต.เอง

3.3.2) กระบวนการพิจารณาแผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วม ผ่านเวทีประชาคม ตำบล จัดโดยทีมวิจัยสาธารณสุข ร่วมกับ ปลัดอบต. และคณะกรรมการบริหารอบต.เป็นผู้ดำเนินการ ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย

1. สมาชิกสภาอบต.ทุกคน
2. ผู้แทนประชาคมจากทุกหมู่บ้าน จำนวน 3 คน ต่อหมู่บ้านรวม 24 คน
3. ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน
4. ผู้แทนจากหน่วยราชการที่ปฏิบัติงานเป็นฝ่ายสนับสนุนอบต.ในพื้นที่ ได้แก่

เกษตรตำบล พัฒนาการ ครู และ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข

หนึ่งในขั้นตอนดังกล่าวนี้ คณะอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย ได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ด้วย

ในกระบวนการดังกล่าวนี้ มุ่งหวังให้สมาชิกสภาอบต.เกิดการเรียนรู้ที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ให้เกิดผลกับการเสนอแผนและโครงการ และเข้าใจสภาพชุมชนในระดับตำบล กระบวนการนี้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการโต้แย้งเกี่ยวกับความสำคัญของแผนและโครงการ นำไปสู่การทบทวนใช้ข้อมูลจากการศึกษาชุมชนมาประกอบเหตุผลของการโต้แย้ง

สำหรับบทบาทของทีมวิจัยสาธารณสุขในขั้นตอนนี้ ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้เกิดการประชุม โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุม และได้จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์รวมทั้งเอกสารข้อมูลหมวดหมู่ของแผนและโครงการสำหรับการจัดลำดับของแผนและโครงการ

ผู้เข้าร่วมประชุม ได้เลือกบุคคลมาทำหน้าที่ประธานดำเนินการดำเนินการประชุมซึ่งได้แก่ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ที่ประชุมยังกำหนดกติกาการประชุมร่วมกัน และพิจารณาความเหมาะสมของโครงการในแต่ละแผน หากมีการขอปรับเปลี่ยนหมวดของแผน หรือขอเพิ่มโครงการ ผู้เข้าร่วมประชุมต้องชี้แจงให้เหตุผลถึงความจำเป็นและตอบข้อซักถามของผู้เข้าร่วมประชุม สำหรับผู้แทนจากหน่วยราชการที่ปฏิบัติงานเป็นฝ่ายสนับสนุนอบต.ในพื้นที่ ได้แก่ เกษตรตำบล พัฒนาการ ครู และ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของโครงการที่พิจารณา กระบวนการทั้งหมดในขั้นตอนนี้ใช้เวลา ระหว่าง เวลา 9.00-12.00 น.

3.3.3) การจัดลำดับของแผนและโครงการแบบมีส่วนร่วม หลังจากที่ได้พิจารณาความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแผนและโครงการทั้งหมดแล้ว ได้มีมติจัดลำดับความสำคัญของแผนตามหมวด โดยการใช้การยกมือนับคะแนนเสียง หลังจากนั้น ผู้เข้าร่วมประชุมพิจารณาหาแนวทางในการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ โดยแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมตามความสนใจในแต่ละหมวดของแผน แล้วผู้เข้าร่วมประชุมแยกไปพิจารณาโครงการในแต่ละหมวดอย่างอิสระและให้ลำดับความสำคัญลงในเอกสารที่แจกให้เฉพาะบุคคล(เครื่องมือวิจัยชุดที่ 3 ภาคผนวก ข) หนึ่ง ขั้นตอนของการจัดลำดับนี้ เฉพาะสมาชิกสภาอบต. ผู้แทนประชาคมหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น ที่เป็นผู้ให้ลำดับความสำคัญของโครงการ ขั้นตอนนี้ใช้เวลา ประมาณ 2 ชั่วโมง

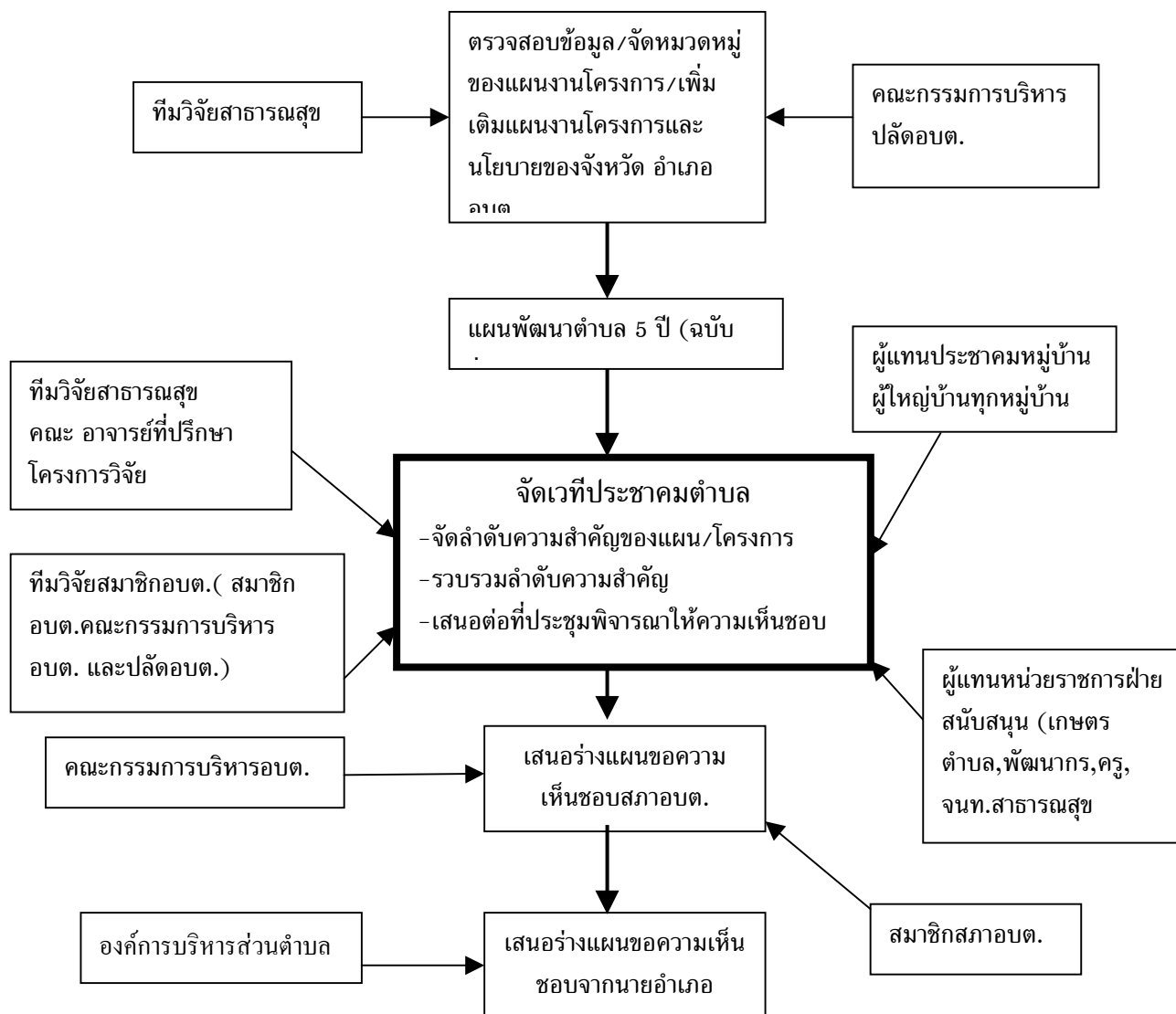
3.3.4) ทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุข รวบรวมลำดับความสำคัญของแผนจากผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคนมาจัดทำลำดับความสำคัญเฉลี่ยของแต่ละโครงการ (เครื่องมือวิจัยชุดที่ 4 ภาคผนวก ข) ทำให้ได้ข้อสรุป ลำดับความสำคัญของโครงการในแต่ละหมวดแผน (ภาคผนวก ค)

3.3.5) นำผลการจัดลำดับแผนและโครงการเสนอต่อที่ประชุม เพื่อให้ทุกคนเห็นภาพรวมของแผนพัฒนา 5 ปีของตำบล ซึ่งกระบวนการส่วนนี้นำไปสู่การยอมรับแผนพัฒนาตำบล ขั้นตอนนี้ดำเนินการในวันเดียวกันกับ 3.3.2) 3.3.3) และ 3.3.4)

3.3.6) คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล นำแผนพัฒนาตำบล ที่เป็นผลจากข้อ 3.3.5) เสนอขอความเห็นชอบจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อพิจารณาอนุมัติ ตามแนวทางการปฏิบัติปกติ

3.3.7) องค์การบริหารส่วนตำบลให้ความเห็นชอบแผนและโครงการตามที่เสนอมา โดยมิได้มีการปรับเปลี่ยนแก้ไขแต่อย่างใด และเสนอแผนพัฒนาตำบลผ่านนายอำเภอ เพื่ออนุมัติและประกาศใช้

แผนภูมิที่ 4 ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย : 3. กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม

3. 4. การเสริมสร้างประสบการณ์เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์

เมื่อสิ้นสุดกระบวนการพิจารณาและอนุมัติแผนพัฒนา 5 ปีแล้ว คณะผู้วิจัยเห็นว่า ควรที่จะมีกระบวนการตรวจสอบว่าสมาชิกสภาอบต. มีการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและทัศนคติต่อกระบวนการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของอบต. แนวใหม่มากขึ้นน้อยเพียงใด จึงพิจารณานำกรณีศึกษาที่สร้างขึ้น และ นำกระบวนการศึกษาดูงานมาสนับสนุน เพื่อมุ่งหวังให้สมาชิกสภาอบต. สะท้อนการเรียนรู้ ในขั้นตอน ดังกล่าว ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่

3.4.1 การใช้กรณีศึกษา

เป็นการนำกระบวนการกลุ่มมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สถานการณ์ที่กำหนดในกรณีศึกษา เปิดโอกาสให้สมาชิกสภาอบต.เข้าประชุมกลุ่มย่อยเพื่อวิเคราะห์กรณีศึกษา ซึ่งจะเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็นโต้แย้ง ในขั้นตอนนี้ มีสมาชิกสภาอบต.เป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 15 คน คณะผู้วิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัยพัฒนกรณีศึกษาชื่อ อบต.โคกสี เป็นกรณีตัวอย่างใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยกำหนดประเด็นคำถามที่ให้ผู้สมาชิกสภาอบต.แสดงความคิดเห็นไว้ 2 ประเด็นได้แก่ 1) เห็นด้วยกับแผนและโครงการที่ได้รับอนุมัติหรือไม่ เพราะเหตุใด 2) ท่านคิดว่าสมาชิกสภาอบต.โคกสี ได้ทำหน้าที่เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร ถ้าไม่เหมาะสม ท่านคิดว่าควรทำหน้าที่อย่างไรบ้าง (แผนภูมิที่ 5)

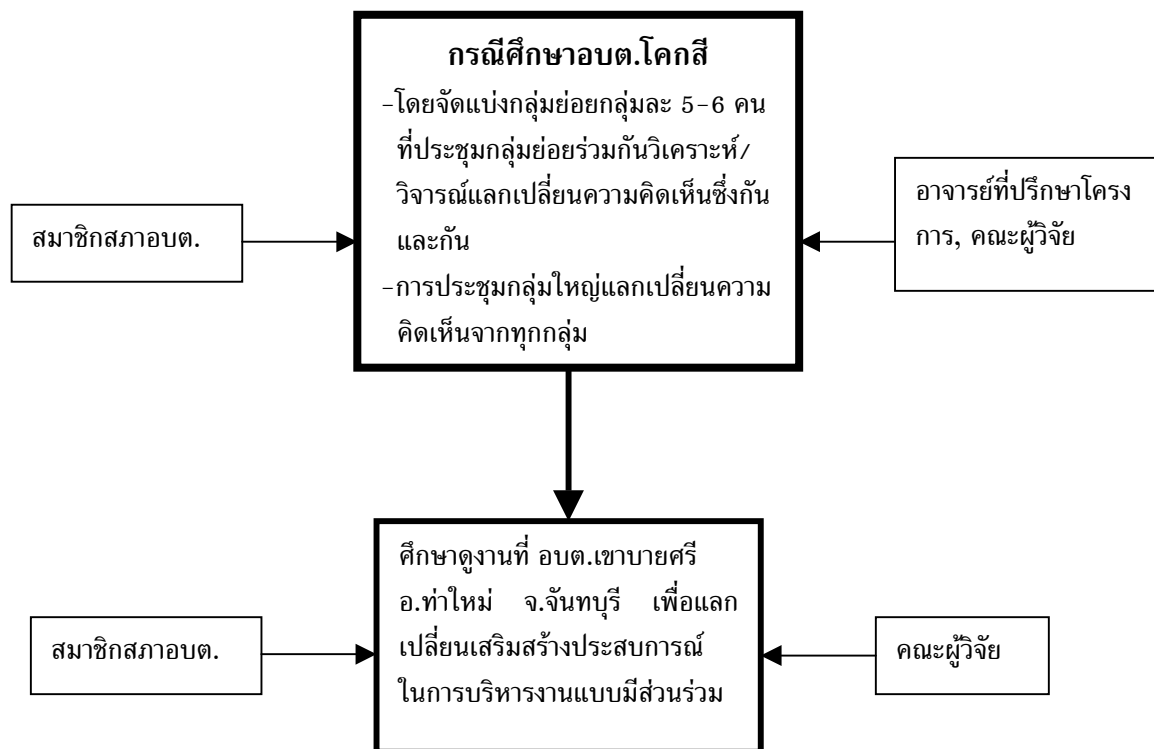
ขั้นตอนการใช้กรณีศึกษา ดำเนินการดังนี้

- 1) แบ่งกลุ่มย่อยให้ผู้สมาชิกสภาอบต. กลุ่มละ 5-6 คน แล้วให้อ่านกรณีศึกษาเรื่อง อบต.โคกสี
- 2) วิทยากรกลุ่มย่อย ซึ่งก็คือทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุข เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ วิวิจารณ์ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ
- 3) การประชุมกลุ่มใหญ่ เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากทุกกลุ่มโดยใช้วิธีการของการใช้กรณีศึกษา(Case method) ดำเนินการโดยวิทยากรกลุ่มและอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย จัดกระทำที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอปราสาท

3.4.2 ไปศึกษาดูงาน

เมื่อกิจกรรมต่างๆ ดำเนินตามขั้นตอนมาแล้วทั้งหมด คณะผู้วิจัย จึงเห็นว่าเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้สมาชิกสภาอบต.มีความมั่นใจ และมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเสริมสร้างประสบการณ์ จึงได้จัดกิจกรรมศึกษาดูงานเกี่ยวกับ การบริหารและการดำเนินงานของอบต.ในอื่นๆด้วย คือ อบต.เขาบายศรี อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี เนื่องจากทราบว่ามีการดำเนินงานเกี่ยวกับการวางแผนแบบมีส่วนร่วม

แผนภูมิที่ 5 ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย : 2. การเสริมสร้างกระบวนการเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการศึกษาวิเคราะห์แก้ไขปัญหาาร่วมกัน เป็นการวิจัยเพื่อให้เกิดการพัฒนาสะท้อนผลทุกขั้นตอน ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จึงมีหลายลักษณะ ดังต่อไปนี้

เครื่องมือวิจัยชุดที่ 1 ได้แก่ แนวทางการศึกษาชุมชน(ภาคผนวก ข) มีลักษณะเป็นประเด็นคำถามปลายเปิด ใช้สำหรับการศึกษาชุมชนผ่านกระบวนการ AIC และ FSC ที่ดำเนินการโดยทีมนักวิจัยที่เป็นสมาชิกสภาอบต. และ ทีมแนวร่วมในชุมชน ประกอบด้วยเนื้อหาประเด็นเกี่ยวกับ

1. สภาพกายภาพ
2. สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
3. สภาพทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่
4. การรวมกลุ่มและการพัฒนา
5. ปัญหาของชุมชน
6. ความมุ่งหวังของชุมชน

เครื่องมือวิจัยชุดที่ 2 ได้แก่ แผนและโครงการ(ฉบับร่าง)(ภาคผนวก ข) ซึ่งเสนอโดยชุมชน ภายใต้การวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนจากระดับคุ้มและระดับหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน รวมทั้งส่วนที่กรรมการบริหารสภาอบต.เสนอเป็นนโยบาย และส่วนที่เป็นนโยบายของจังหวัด เครื่องมือวิจัยชุดนี้ใช้เพื่อพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของแผนตามหมวดหมู่โดยผู้เข้าร่วมประชุมที่เป็น สมาชิกสภาอบต. ผู้ใหญ่บ้าน และผู้แทนประชาคมหมู่บ้าน

เครื่องมือวิจัยชุดที่ 3 ได้แก่ แบบฟอร์มการจัดลำดับโครงการในแต่ละแผนของบุคคล (ภาคผนวก ข) ประกอบด้วย รหัสของโครงการในแต่ละแผนที่สอดคล้องกับโครงการในฉบับร่าง ใช้เครื่องมือชุดนี้เพื่อให้สมาชิกสภาอบต. ผู้ใหญ่บ้าน และ ผู้แทนประชาคมหมู่บ้าน ที่เข้าร่วมประชุม จัดลำดับความสำคัญของโครงการ

เครื่องมือวิจัยชุดที่ 4 ได้แก่แบบฟอร์มสรุปการจัดลำดับโครงการในแต่ละแผนของผู้ให้ลำดับทั้งหมด(ภาคผนวก ข) ประกอบด้วยรหัสของโครงการในแต่ละแผน และหมายเลขของผู้ให้ลำดับ ตลอดจนลำดับโครงการของผู้ให้กับทุกคน และ ช่องแสดงผลค่าเฉลี่ยของลำดับในแต่ละโครงการเพื่อนำไปสู่การสรุปว่า ผู้ให้ลำดับทั้งหมดจัดลำดับโครงการใดเป็นลำดับที่ 1 2... ตามลำดับ

เครื่องมือชุดที่ 2-4 เป็นเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในขั้นตอนของกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม

เครื่องมือวิจัยชุดที่ 5 ได้แก่ กรณีศึกษาเรื่องอบต.โคกสี (ภาคผนวก ข) เป็นเรื่องราวที่นำเสนอให้เห็นถึงการทำงานของสมาชิกสภาอบต.ในตำบลหนึ่ง ที่สะท้อนวิธีการทำงาน วิธีคิดของสมาชิกสภาอบต.ที่ยังไม่เหมาะสมกับบทบาท การใช้กรณีศึกษานี้ ใช้ในขั้นตอนของการเสริมสร้างประสบการณ์และปรับวิสัยทัศน์ กรณีศึกษาดังกล่าวเป็นกรณีศึกษาในอุดมคติ(Unreal case)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล

เนื่องจากโครงการวิจัยนี้ ใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลัก ซึ่งได้จากแต่ละขั้นตอนของกิจกรรมในวิธีการดำเนินการวิจัย(หัวข้อที่ 3) ดังนั้นในที่นี้จึงสรุปภาพรวมของการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเป็น 2 ส่วน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลตามเครื่องมือวิจัยที่กำหนด ประกอบด้วย

1. รวบรวมข้อมูลหมู่บ้านจากเครื่องมือวิจัยชุดที่ 1 ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาชุมชนจากขั้นตอนการทำเทคนิคAIC และ FSC ซึ่งข้อมูลส่วนนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมโดยทีมวิจัยที่เป็นสมาชิกสภาอบต.
2. รวบรวมข้อมูลจากแผนและโครงการ(ฉบับร่าง) จากการนำข้อมูลของแต่ละหมู่บ้านมาจัดหมวดหมู่ ขั้นตอนนี้ ทีมวิจัยที่เป็นประธานบริหารและปลัดอบต.เป็นผู้ดำเนินการ
3. รวบรวมข้อมูลจากการกระบวนการจัดลำดับของแผนและโครงการ การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนนี้ดำเนินการโดยทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุข
4. รวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์กรณีศึกษา โดยทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุข

ส่วนที่ 2 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของทีมวิจัย

เนื่องจากการวิจัยในลักษณะปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ การดำเนินกิจกรรมแต่ละขั้นตอน ทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุข ได้เข้าร่วมและสังเกตพฤติกรรมของบุคคลทั้งที่เป็นสมาชิกสภา อบต.และผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยมีกรอบในการบันทึกการสังเกตง่าย ๆ คือ กิจกรรมนั้นดำเนินการเมื่อไหร่ มีใครบ้างเข้าร่วม ใช้เวลามากเพียงใด ผลการดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างไร โดยให้ความสำคัญกับคำพูดหรือปฏิกิริยาที่สะท้อนถึงวิธีคิดในกระบวนการทำงานในฐานะอบต.

การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล เพราะผู้ที่เข้าร่วมให้ข้อมูลเป็นผู้ยืนยันความถูกต้อง หากมีความไม่ชัดเจนในประเด็นใด กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นสมาชิกสภาอบต. ก็จะสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม และหากทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุขพบว่ามีความไม่ชัดเจนในประเด็นใด ก็จะหาข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นสมาชิกสภาอบต. และ ปลัดอบต. รวมถึงผู้ใหญ่บ้านเป็นบางครั้ง

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการระหว่าง มกราคม 2543 – พฤษภาคม 2544

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพให้สอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ เชิงเนื้อหา เพื่อนำเสนอเชิงพรรณนา เน้นอธิบายถึงกระบวนการในการสร้างเสริมพลังอำนาจ โดยอธิบายผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากแต่ละขั้นตอนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เรื่อง กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลกันตวงระมวล อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อศึกษากระบวนการที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งในการทำงานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และ ปรับเปลี่ยนแนวความคิดและวิสัยทัศน์ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการปัญหาชุมชน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเป็น 4 ส่วน มีรายละเอียด ดังนี้

1. บริบทชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล กันตวงระมวล
2. กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งกับสมาชิกสภาอบต.
3. การปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิสัยทัศน์ในการทำงานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
4. ปัจจัยที่เอื้อ และหรือ เป็นอุปสรรค ต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

1. บริบทชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล กันตวงระมวล

ผลจากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ และ การศึกษาชุมชนพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลกันตวงระมวล ได้รับการประกาศจัดตั้งเมื่อ เดือน พฤษภาคม 2540 เป็น องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 5 โดยในขณะนั้นมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจาก 2 ส่วนคือสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง 16 คน และ สมาชิกโดยตำแหน่ง 4 คน เป็นชาย 17 คน หญิง 3 คน สมาชิก ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 36 – 45 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีผู้ที่จบระดับปริญญาตรี 2 คน และมีประธานคณะกรรมการบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นหญิง

ทรัพยากรของ อบต. กันตวงระมวล ณ ปี 2544 มีอาคารที่ทำการเป็นอาคารตึกชั้นเดียว 2 ห้อง เป็นเอกเทศ บุคลากรจำนวน รวม 4 คน เป็นพนักงานส่วนตำบล 3 คน ตำแหน่งลูกจ้าง (ชั่วคราว) 1 คน มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษา 3 คน และปริญญาตรี 1 คน รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2543 จำนวน 2,645,140 บาท แยกเป็นรายได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดเก็บเอง 211,758.84 บาท รายได้ที่ส่วนราชการ จัดเก็บให้ 1,121,281.16 บาท เงินอุดหนุนจากรัฐบาล 1,312,100.00 บาท

ด้านเศรษฐกิจ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีอาชีพที่หลากหลาย เช่น เป็นข้าราชการครูบ้านนาญ ประกอบธุรกิจส่วนตัว สำหรับสมาชิกอื่นๆ มีอาชีพหลัก คือ ทำนา และมีอาชีพเสริม เช่น ทำการค้า เป็นช่างซ่อมเครื่องยนต์ เครื่องไฟฟ้า ในภาพรวมแล้วสมาชิกส่วนใหญ่จะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน สมาชิกโดยทั่วไปจะยอมรับผู้ที่มีการศึกษามากกว่าตนเอง

ด้านสังคม สมาชิกทุกคนมีถิ่นกำเนิดและมีเครือญาติอยู่ในตำบลกันตวจระมวล อันเป็นส่วนที่ส่งผลทำให้ได้รับการเลือกตั้งเข้ามา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมในชุมชนแห่งนี้มีความเหนียวแน่นของระบบเครือญาติอยู่

สำหรับเหตุผลของการสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนใหญ่อยากเข้ามาส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น มีเพียง 2 คน เท่านั้นที่ตอบว่า อยากเรียนรู้ว่าอบต.เป็นอย่างไรจะทำงานอย่างไร สำหรับกิจกรรมร่วมพัฒนาของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมประมาณ ร้อยละ 75 อีกส่วนหนึ่งมักไม่เข้าร่วมกิจกรรมโดยบอกว่า มีภารกิจอื่นที่ต้องกระทำและการจัดกิจกรรมไม่ตรงกับช่วงที่ตนว่าง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกบางคน

พื้นที่รับผิดชอบและประชากร อบต.กันตวจระมวลรับผิดชอบพื้นที่ 8 หมู่บ้าน ประชากร 5,679 คน (เมื่อพ.ศ. 2544) สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูง ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ลำห้วย บึง และหนองน้ำอื่นๆ ซึ่งชาวบ้านใช้ประโยชน์ในการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ แต่แหล่งน้ำเหล่านี้ไม่พอเพียงที่จะใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกช่วงฤดูแล้ง

ส่วนทรัพยากรอื่นๆ ไม่มีร่องรอยของโบราณสถาน หรือทรัพยากรมีค่าเหมาะที่จะพัฒนาเป็นตำบลเพื่อการท่องเที่ยวหรือแหล่งอุตสาหกรรม ศักยภาพของความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ แต่ราษฎรมีความภาคภูมิใจและรักท้องถิ่น ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำนา เป็นอาชีพหลัก จะเลี้ยงวัว ควาย หมู เป็นอาชีพเสริม เมื่อเสร็จสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวจะว่างงาน จึงมีราษฎรส่วนหนึ่งรับจ้างทำงานเล็กๆ น้อยๆ ภายในหมู่บ้านและตำบลใกล้เคียง อีกส่วนหนึ่งอพยพเข้าไปรับจ้างในกรุงเทพฯ จนกว่าจะถึงฤดูทำนาจึงเดินทางกลับหมู่บ้าน

สภาพสังคมในชุมชน ส่วนใหญ่ประชาชน มีการศึกษา ระดับประถมศึกษา มีความสนใจที่จะให้บุตร ศึกษาต่อ ในระดับมัธยมศึกษา จนถึงปริญญาตรี แต่พบว่าส่วนใหญ่ มีสัดส่วนในการศึกษาต่อและประสบความสำเร็จในการศึกษาต่อน้อย สำหรับชาติพันธุ์ในพื้นที่พบว่ามีชาติพันธุ์เขมร เป็นชาติพันธุ์ กลุ่มใหญ่ของชุมชน ซึ่งยังมีการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างเครือญาติ นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มทางสังคม ทั้งที่เป็นกลุ่มจัดตั้งตามนโยบายภาครัฐ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออม. กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกเอง เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มทำพรมเช็ดเท้า มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ได้แก่ งานบุญประเพณี และงานที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมาก คือ งานแข่งขันกีฬาประจำปี

ด้านภาวะสุขภาพ ชาวบ้านในตำบลส่วนใหญ่มีการเจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อประจำท้องถิ่น เช่น ไข้เลือดออก โรคอุจจาระร่วง โรคระบบทางเดินหายใจ นอกจากนี้ยังมีผู้พิการส่วนหนึ่งที่ครอบครัวต้องดูแล

โครงสร้างพื้นฐาน มีทางหลวงแผ่นดินสายโชคชัย-เดชอุดม ตัดผ่าน ทำให้มีความสะดวกในการเดินทางติดต่อระหว่างตำบล - อำเภอ - จังหวัด - กรุงเทพฯ การคมนาคมติดต่อระหว่างตำบล กับ อำเภอ มีรถโดยสารขนาดเล็กบริการ หน่วย กรป.กลางได้สร้างทางลาดยางผ่านหมู่บ้านตาเจ็ด - คาแก้ว - ทานบ - โสน ทำให้มีความสะดวกในการเดินทางติดต่อระหว่างสี่หมู

บ้านนี้ สำหรับหมู่บ้านอื่นๆ มีทางเชื่อมระหว่างหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน แต่ส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง หรือ ถนนดิน สภาพการคมนาคมทั่วไปอยู่ในเกณฑ์พอใช้ บางเส้นทางอาจมีปัญหาในช่วงฤดูฝน

การโทรคมนาคม มีที่ทำการไปรษณีย์ ของเอกชนอนุญาต โทรศัพท์สาธารณะ 6 แห่ง การจัดบริการไฟฟ้ายังไม่ครอบคลุมเต็มพื้นที่ คือ บ้านโคกสยา และ บ้านเกาะหม

กลุ่มมวลชน และกลุ่มอื่น ๆ มีมวลชนจัดตั้ง มีลูกเสือชาวบ้าน อาสาสมัครรักษาความปลอดภัย(รปภ.) ตำรวจชุมชนประจำตำบล(ตชด.) 20 คนและมีหมู่บ้าน อพป. 1 หมู่ กลุ่มอื่นๆ มี กลุ่มแม่บ้าน , กลุ่มเกษตรกร , อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มอาชีพ อื่นๆ กลุ่มเยาวชน อาสาพัฒนา

จากข้อมูลเบื้องต้นจะเห็นว่าอบต.ก้นตวงจะมีทรัพยากรที่หลากหลายทั้งทรัพยากรธรรมชาติ และ พลังมวลชนที่เกิดจากการจัดตั้งและการรวมกลุ่มขึ้นเอง แต่ที่ผ่านมา ตำบลนี้ยังไม่เคยแสดงศักยภาพที่ชัดเจนในการพัฒนาต่างๆ ที่สามารถจะเป็นต้นแบบได้ ทั้งนี้เมื่อลงไปชุมชนพบว่าประชาชนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม และ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ก็สนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

2. กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการทำงานของสมาชิกสภาอบต.

การนำเสนอส่วนนี้ มุ่งชี้ให้เห็นว่ากระบวนการต่างๆที่โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมาย นำมาสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสมาชิกสภาอบต. โดยพิจารณาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในการจัดกระบวนการ จาก 3 ส่วนได้แก่

2.1 กระบวนการเตรียมทีมวิจัยชุมชน

2.2 บทบาทของสมาชิกสภาอบต.ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวิจัย

2.3 ลักษณะความเข้มแข็งของสมาชิกสภาอบต.ตามตัวชี้วัด

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 กระบวนการเตรียมทีมวิจัยชุมชน

ในช่วงแรกของการเตรียมทีมวิจัยที่เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลก้นตวงจะมีทีมวิจัยสาธารณสุข ได้ประชุมเพื่อชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการโครงการ และแนวคิด ในการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของ อบต. โดยกล่าวถึงภาระหน้าที่ตามบทบาทหน้าที่ของอบต.ตามพ.ร.บ. สภาตำบลและอบต.ปี 2537 และเปิดโอกาสให้สอบถามข้อสงสัย ซึ่งสมาชิกอบต.มีคำถาม 2 ประเด็นคือ 1.) โครงการนี้ใช้งบประมาณจากที่ใด 2.) จะมีวิธีการหรือ กิจกรรมอย่างไร จากข้อสงสัยนี้ ทีมวิจัยได้ชี้แจงเพิ่มเติมว่า โครงการนี้ได้รับทุนสนับสนุนการดำเนินงานจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ซึ่งหน่วยงานในกระทรวงสาธารณสุข ภายใต้การให้คำปรึกษาโดยอาจารย์จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น วิธีการดำเนินงาน เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนถึงระดับตำบล ซึ่งกิจกรรมอาจมีหลายรูปแบบ เช่น จัดเวทีประชาคม (เวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น) นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้ให้ แนวคิดเกี่ยวกับการทำแผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วม และชี้ให้เห็นว่า ผลของการวิจัยตามโครงการนี้ จะทำให้ได้แผนพัฒนาตำบล 5 ปี เช่นเดียวกัน แต่ที่มาของแผนจะเกิดจากกระบวนการมี

ส่วนร่วมของชุมชน ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน จนถึงระดับตำบล อันจะทำให้ชาวบ้านเข้าใจ บทบาทหน้าที่ของสมาชิก อบต. มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ที่มวิจัย ยังเน้นให้สมาชิกสภาอบต. เห็นว่า กระบวนการวิจัยปฏิบัติการครั้งนี้ สมาชิกสภาอบต.เป็นส่วนหนึ่งที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนในฐานะที่มวิจัย และ ผลการวิจัยที่จะเกิดขึ้นจะมาสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการทำงานของสมาชิกสภาอบต. ดังนั้น สมาชิกสภาอบต. จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยด้วย ผลการดำเนินงานในขั้นตอนนี้ พบว่าสมาชิกสภา อบต. มีที่ทำที่ยอมรับ มีความกระตือรือร้น ให้ความสนใจ และ สนใจที่จะเข้าร่วมโครงการ และเห็นว่าตนเอง หรือพื้นที่ของตนจะเกิดการพัฒนา

2.2 บทบาทของสมาชิกสภาอบต.ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวิจัย

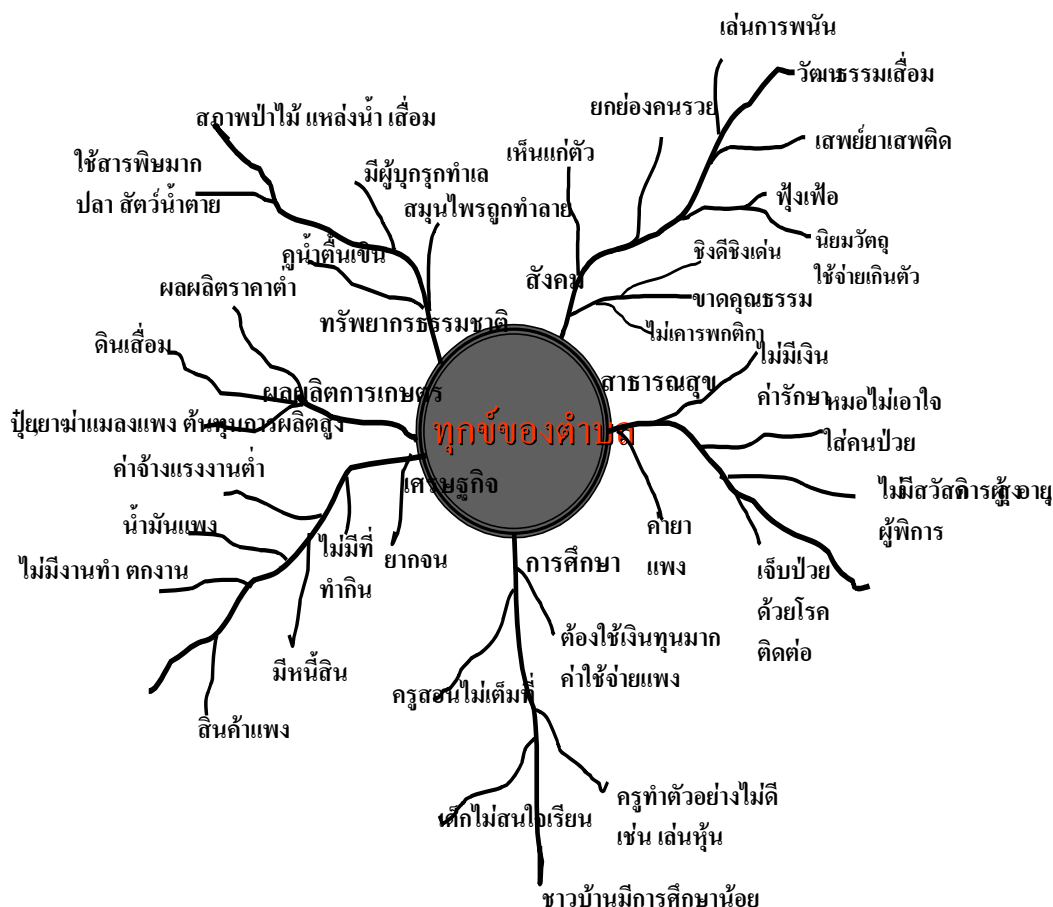
การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่สะท้อนถึงกระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของสมาชิกสภาอบต. โดยพิจารณาจากบทบาทของสมาชิกสภาอบต.ในแต่ละกระบวนการของการวิจัย ซึ่งขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

- 1) การศึกษาข้อมูลชุมชน
- 2) กระบวนการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม
- 3) กระบวนการเสริมสร้างทักษะเพื่อปรับเปลี่ยนวิถีทัศน์

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การศึกษาข้อมูลชุมชน การศึกษาข้อมูลชุมชน มีกระบวนการศึกษา 5 ขั้นตอน คือ (1)การจัดกระบวนการ AIC ในระดับหมู่บ้าน (2)การจัดเวทีประชาคมตำบล (3)การจัดอบรมที่มวิจัยที่เป็นสมาชิกสภาอบต. (4) วิเคราะห์ปัญหา เขียนแผนและโครงการ (5) การจัดลำดับความสำคัญของแผนและโครงการ ในแต่ละขั้นตอนของการศึกษาชุมชนพบว่าสมาชิกสภาอบต. มีบทบาทสะท้อนการได้รับการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

(1) การจัดกระบวนการ AIC ในระดับหมู่บ้าน ที่มวิจัยสาธิตฯได้เข้าไปศึกษาข้อมูลชุมชนทั้ง 8 หมู่บ้าน โดยผู้เข้าร่วมประกอบด้วยชาวบ้าน จำนวน 27-40 คน ต่อหมู่บ้าน ในขั้นตอนนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ชาวบ้าน เป็นที่น่าสังเกตว่า สมาชิกสภาอบต.ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยแสดงออก มักจะเป็นผู้ฟังมากกว่าและเมื่อถูกถามข้อมูลมักจะหันไปถามเพื่อนบ้าน เหมือนกับไม่มั่นใจในข้อมูลที่ตนเองจะพูด หรืออาจจะเป็นเพราะว่าเป็นสมาชิกสภาอบต.สมัยแรก อาจจะยังไม่ค่อยเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ซึ่งบทบาทของสมาชิกสภาอบต. ในขั้นตอนนี้ไม่ค่อยเด่นชัดนัก การกระบวนการในขั้นตอนนี้สามารถสรุปข้อมูลภาพรวมตำบล ได้ดังนี้ (แผนภาพที่ 1)

แผนภาพที่ 1 ข้อมูลตำบลที่ได้จากกระบวนการ AIC

(2) การจัดเวทีประชาคมตำบล ทีมวิจัยรวบรวมข้อมูลสภาพปัญหาจากขั้นตอนที่ (1) เสนอเป็นภาพรวมตำบล เพื่อให้สมาชิกสภาอบต.เข้าใจภาพรวมของตำบล นอกจากนี้ร่วมในการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยน และเรียนรู้ร่วมกัน และยังพบว่า มีการถามซักถามเกี่ยวกับรายละเอียดข้อมูลจากหมู่บ้านอื่น ขณะเดียวกับสมาชิกสภาอบต.ก็ยังทำหน้าที่ให้ข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังร่วมกันวิเคราะห์สภาพชุมชนของตนเอง มองเห็นจุดเด่น จุดด้อย และความคาดหวังในการพัฒนาตำบลของตนเองอีก 5 ปีข้างหน้า มีการอภิปรายผลการดำเนินงานที่ผ่านมา อุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน การประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ทำให้สมาชิกสภาอบต.ได้ข้อมูลเพิ่มเติมในการทำงาน เกิดการตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง นอกจากนี้ประธานกรรมการบริหารอบต. ได้ร่วมให้ข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องของงบประมาณในการดำเนินงานของอบต.และอาสาสมัครเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดให้

ในขั้นตอนนี้สมาชิกสภาอบต. ได้ร่วมกันจัดหมวดหมู่ปัญหาและจัดลำดับความสำคัญปัญหาของตำบลได้ 5 ลำดับ คือ

1. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือมีหนี้สิน ยากจน
2. ปัญหาเรื่องของแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
3. ไม่มีอาชีพเสริม ว่างาน
4. ปัญหาการคมนาคมไม่สะดวก
5. กลุ่มปัญหาสุขภาพของประชาชน

(3) **การจัดอบรมที่มียุทธศาสตร์ที่เป็นสมาชิกสภาอบต.** เพื่อให้หาแนวร่วมในการทำงาน โดยสมาชิกสภาอบต.เป็นผู้ประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชนซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรของภาครัฐ มีการเก็บข้อมูลในส่วนที่ขาดเพิ่มเติม เช่น ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ประสพการณ์ในการพัฒนาหมู่บ้าน ทำให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์เพิ่มมากขึ้นและมองการพัฒนาแบบองค์รวม และผลพวงจากการดำเนินงานร่วมกับชุมชนทำให้สมาชิกสภาอบต.ได้รับการยอมรับจากชุมชนมากขึ้น ได้เรียนรู้ที่จะทำงานเป็นทีม โดยทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการสนทนาเป็นกลุ่ม บันทึกข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ และเขียนสรุปรายงาน(ดูภาคผนวก ก)

(4) **วิเคราะห์ปัญหา เขียนแผนและโครงการ** สมาชิกสภาอบต.และทีมแนวร่วมในชุมชนนำข้อมูลจากประชาคมคุ้ม มาวิเคราะห์ร่วมกันเป็นข้อมูลในระดับหมู่บ้าน โดยมุ่งวิเคราะห์ในประเด็นปัญหาของชุมชนและแยกแยะปัญหาที่ชุมชนสามารถแก้ไขเองได้ และปัญหาที่ชุมชนไม่สามารถแก้ไขได้ มีการวิพากษ์ วิจารณ์ ข้อมูลจัดเก็บได้ยังไม่ลึกซึ้ง มีการรับฟังปัญหาซึ่งกันและกัน รวมทั้งการสังเคราะห์ข้อมูลความคาดหวังของชาวบ้านต่อบทบาทของสมาชิกอบต. และหน่วยงานจากภาครัฐที่จะสามารถช่วยแก้ไขปัญหามาของชุมชนได้ สมาชิกสภาอบต.เขียนแผนและโครงการด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านการพัฒนาสังคมและคน และด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นมาจากร่างแผนปี 2543

(5) **การจัดลำดับความสำคัญของแผนและโครงการ** ในขั้นตอนนี้สมาชิกสภาอบต. แสดงบทบาทเป็นผู้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลหมู่บ้าน และเสนอแผนและโครงการที่ได้จากขั้นตอนที่(4) ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพิจารณาและจัดลำดับ หากชาวบ้านมีข้อสงสัยเกี่ยวกับโครงการ สมาชิกสภาอบต. จะให้รายละเอียดเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความชัดเจน นอกจากนี้ยังเป็นผู้เขียนสรุปรายงานผลการจัดลำดับส่งให้กับปลัดอบต. เพื่อจัดทำแผนและโครงการพัฒนาระยะ 5 ปี (ฉบับร่าง)อย่างไรก็ตามมีแผนและโครงการที่สมาชิกสภาอบต.ได้พิจารณาเสนอเพิ่มหลังจากวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาของตำบลแล้ว และโครงการดังกล่าวเดิมไม่อยู่ในร่างแผน 5 ปีด้วย (ตารางที่ 1)

จะเห็นได้ว่า ในขั้นตอนของการศึกษาชุมชน สมาชิกสภาอบต. สามารถที่จะเข้าใจชุมชนได้ลึกซึ้งมากขึ้น ทั้งข้อมูลและทัศนะของชาวบ้านต่อประสพการณ์การพัฒนา โดยทำหน้าที่ทั้งผู้ให้ข้อมูลผู้วิเคราะห์ข้อมูลและมองเห็นปัญหาของชุมชนที่เชื่อมโยงกับปัจจัยอื่นๆ และพิจารณาถึงปัญหาที่สมควรได้รับการแก้ไข ซึ่งสะท้อนผ่านการเสนอแผนและโครงการ ขณะเดียวกันได้ก็เรียนรู้ที่จะทำงานกับทีมแนวร่วมในชุมชน

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลโครงการ/กิจกรรม ที่เสนอขอในแผนของ อบต.จำแนกตามแหล่งที่มา

ลำดับที่	โครงการ/กิจกรรม	หมู่ที่	แหล่งที่มา	
			ที่มวิจัยสาธาณสุข	ที่ มวิจัย ส มา ชิก ส ภา อบต./ที่มแนวร่วม
1	การจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล	1	/	
2	การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ	1	/	
3	การป้องกันการระบาดของยาเสพติด	1	/	
4	การสวนสุขภาพและสนามกีฬาเพื่อออกกำลังกาย	1	/	
5	การจัดส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรม	1	/	
6	จัดตั้งกองทุนการศึกษา	1	/	
7	จัดตั้งโรงสีประจำหมู่บ้าน	2		/
8	การจัดทำปุ๋ยชีวภาพ	2		/
9	เพาะพันธุ์ปลาลำน้ำ	2		/
10	ทำอิฐบล็อก	2		/
11	อบรมกรรมการหมู่บ้าน	2		/
12	จัดตั้งกองทุนการศึกษา	2	/	
13	สร้างศาลาโรงเรือน	2	/	
14	ลานกีฬาต้านยาเสพติด	2		/
15	เงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน	3		/
16	ทำปุ๋ยชีวภาพ	3		/
17	จัดระบบไฟฟ้าสว่างรอบหมู่บ้าน	3		/
18	ลานกีฬาชุมชน	3		/
19	สนามเด็กเล่นประจำหมู่บ้าน	3		/
20	จัดสร้างสะพานสร้างคลอง	3	/	
21	จัดทุนการศึกษา	3	/	
22	กองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต	3		/
23	กองทุนฌาปนกิจกิจ	3		/

ลำดับที่	โครงการ/กิจกรรม	หมู่บ้าน	แหล่งที่มา	
			ทีมวิจัยสาธารณสุข	ทีมวิจัยสมาชิกสภา อบต./ทีมแนวร่วม
24	อบรมกรรมการหมู่บ้าน/ศึกษาดูงาน	3		/
25	การอบรมให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพ	3	/	
26	โครงการธนาคารข้าว	4		/
27	โครงการชุดลอกคลองเพื่อการเกษตร	4		/
28	โครงการโรงสีชุมชน	4		/
29	โครงการลานกีฬาเอนกประสงค์	4		/
30	โครงการติดตั้งโทรศัพท์ในหมู่บ้าน	4	/	
31	โครงการดูแลสุขภาพประชาชน	4	/	
32	การป้องกันปัญหายาเสพติด	4	/	
33	โรงสีข้าวชุมชน	5		/
34	เครื่องนวดข้าวกลุ่ม	5		/
35	ประปาหมู่บ้าน	5		/
36	ไฟฟ้าสว่างรอบหมู่บ้าน	5		/
37	หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน	5		/
38	จัดสถานที่ทำสนามกีฬา	5		/
39	จัดสวนหย่อมเพื่อออกกำลังกาย	5		/
40	สนามเด็กเล่นประจำหมู่บ้าน	5		/
41	ทุนการศึกษา	5		/
42	ชุดลอกสระน้ำกลางหมู่บ้าน	5	/	
43	โครงการปุ๋ยชีวภาพ	6		/
44	โครงการโรงสีข้าวชุมชน	6		/
45	โครงการขยายเขตบริการไฟฟ้า	6		/
46	โครงการเสริมความรู้ในการดูแลสุขภาพ	6	/	
47	โครงการชุดลอกห้วยน้ำ	6	/	
48	โครงการป้องกันยาเสพติด	6	/	
49	โครงการจัดทำปุ๋ยชีวภาพ หรือและปุ๋ยหมัก	7		/

ลำดับที่	โครงการ/กิจกรรม	หมู่ที่	แหล่งที่มา	
			ทีมวิจัยสาธารณสุข	ทีมวิจัยสมาชิกสภา อบต./ทีมแนวร่วม
50	โครงการดูแลสุขภาพและจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล	7	/	
51	โครงการขุดลอกคลองโสน – บักจิ้ง	7		/
52	โครงการขยายเขตบริการไฟฟ้า	7	/	
53	การจัดหาเอกสิทธิ์ที่ทำกิน	7	/	
54	โครงการจัดศูนย์ดูแลเด็กเล็กก่อนวัยเรียน	8	/	
55	โครงการจัดหาเงินทุนหมุนเวียนประกอบอาชีพ	8	/	
56	โครงการอบรมกรรมการหมู่บ้าน	8		/
57	โครงการอบรมราษฎรเรื่องอาชีพ , สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม (ปีละ 2 ครั้ง)	8		/
58	โครงการทำนาไร้สารพิษ	8		/
59	โครงการก่อสร้างประปาหมู่บ้าน	8	/	
60	โครงการจัดตั้งศาลากลางหมู่บ้าน	8	/	
61	โครงการติดตั้งโทรศัพท์ลานกีฬาในหมู่บ้าน	8	/	
62	จัดสร้างศูนย์จำหน่ายสินค้า	8	/	
63	ลานกีฬา	8	/	
64	การจัดหาพันธุ์ข้าว	8	/	
รวมโครงการทั้งหมด 64 โครงการ/งาน แยกเป็น			29	35

2) กระบวนการวางแผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วม

เนื่องจากสมาชิกสภาอบต. มีบทบาทหน้าที่หลักในการให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบล ที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงาน ดังนั้นกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม จึงนับว่ามีความสำคัญ เพราะจะทำให้แผนและโครงการที่เกิดขึ้นตอบสนองต่อปัญหาที่แท้จริงของชาวบ้าน และเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกสภาอบต. ได้ทำหน้าที่ในฐานะผู้แทนของชุมชนได้ ในที่นี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะนำเสนอให้เห็นว่าในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วมของอบต. นำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับสมาชิกสภาอบต. ได้อย่างไร โดยพิจารณาจาก 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

- 1) การจัดแผนพัฒนาตำบล 5 ปี ฉบับร่าง
- 2) การจัดเวทีประชาคมเพื่อจัดลำดับความสำคัญและให้ความเห็นชอบ
- 3) การเสนอแผนพัฒนาตำบล 5 ปีผ่านสภาอบต.

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

(1) การจัดแผนพัฒนาตำบล 5 ปี ฉบับร่าง

สมาชิกสภาอบต.ได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการจัดลำดับแผนงาน/โครงการของชุมชน นำมาจัดเป็นหมวดหมู่ของแผนงาน/โครงการ โดยทีมวิจัยสาธารณสุขและคณะกรรมการบริหารอบต. ร่วมกับปลัดอบต.ทำหน้าที่รวบรวมแผนงานและโครงการจากที่หมู่บ้านเสนอมา โดยมีได้ตัดทอนโครงการ และยังได้เสนอโครงการเพิ่ม ในส่วนที่เป็นนโยบายของจังหวัด/อำเภอ และของอบต. แล้วจัดทำเป็นแผนพัฒนาตำบล 5 ปี (ฉบับร่าง) เพื่อเสนอต่อเวทีประชาคมต่อไป

ประเด็นดังกล่าวที่สะท้อนถึงมุมมองของคณะกรรมการบริหาร ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการการเสนอแผนและโครงการจากชุมชน นั้นแสดงถึงการยอมรับกระบวนการการมีส่วนร่วมในการทำแผนและโครงการของชุมชน

(2) การจัดเวทีประชาคมตำบลเพื่อจัดลำดับความสำคัญและให้ความเห็นชอบ

ทีมวิจัยสาธารณสุขและคณะกรรมการบริหารอบต.เป็นผู้ดำเนินการจัดเวทีประชาคมตำบล เพื่อจัดลำดับความสำคัญของโครงการ โดยมีคณะอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์ สมาชิกสภาอบต.แสดงบทบาทในการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากบางโครงการ วิเคราะห์ข้อมูล ให้ข้อมูลชี้แจงประเด็นที่เพื่อสมาชิกอบต.ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความเหมาะสมของแผนและโครงการที่หมู่บ้านตนเองนำเสนอ โดยประธานสภาอบต.ได้รับเลือกตั้งจากเวทีประชาคมให้เป็นประธานในการประชุม ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการประชุม กระตุ้นให้สมาชิกออกความคิดเห็น และประธานกรรมการบริหารอบต.และคณะกรรมการบริหารอบต.ทำหน้าที่เป็นผู้เสนอแผนและโครงการพัฒนาตำบล(ฉบับร่าง)ให้ที่ประชุมเวทีประชาคมพิจารณาและให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวโครงการที่กรรมการบริหารอบต.เสนอเพิ่มเนื่องจากเป็นนโยบาย และที่ประชุมประชาคมร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของโครงการ

ผลการดำเนินการส่วนนี้สะท้อนถึงความเข้มแข็งของสมาชิกสภาอบต. โดยสมาชิกบางส่วนมีความเชื่อมั่นในตนเอง ดังจะเห็นได้จาก แผนฉบับร่างไม่มีโครงการตามที่หมู่บ้านเสนอมา สมาชิกสภาอบต.ได้ท้วงติงแล้วสามารถให้เหตุผลเพิ่มเติมถึงความจำเป็นที่จะต้องทำโครงการดังกล่าว และ สมาชิกสภาอบต. ยังมีความสามารถวิเคราะห์ปัญหา และมองเห็นจุดเด่นและจุดด้อยของโครงการบางอย่างที่ได้ดำเนินการผ่านมาแล้วในแผนพัฒนาฉบับเดิม เช่น กรณีโครงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร สมาชิกท้วงติงว่าในปีที่ผ่านมา มีการ อบรมทำข้าวเกรียบมะนาวดอง เมื่ออบรรมแล้วก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ไม่สอดคล้องกับชุมชน จึงขอให้ตัดโครงการออกหรือไม่ตัดโครงการออกก็ให้ปรับลดงบประมาณลง หรือในกรณีโครงการทางการเกษตร สมาชิกท้วงติงว่า ควรจะจัดทำในลักษณะโครงการเกษตรแบบผสมผสาน ไม่ควรเน้นเฉพาะการปลูกปอแก้ว หรือข้าวโพดอย่างเดียวหนึ่งเท่านั้น และในกรณีที่สมาชิกเห็นว่าโครงการในฉบับร่างไม่เหมาะสมก็จะอภิปรายและขอมติที่ประชุมในการปรับเปลี่ยนและแก้ไขโครงการ ในขั้นตอนดังกล่าวนี้ แสดงถึงการการเรียนรู้ที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

(3) การเสนอแผนพัฒนาตำบล 5 ปีผ่านสภาอบต.

ประธานคณะกรรมการบริหารอบต. นำเสนอแผนพัฒนาตำบล 5 ปี ฉบับที่ประชาชนตำบลเป็นผู้จัดทำลำดับไว้ต่อสภาอบต. ในการประชุมสมัยสามัญ เพื่อพิจารณาและให้ความเห็นชอบ ซึ่งสภาอบต. ยอมรับและเห็นชอบแผนและโครงการตามที่ประชาชนจัดทำไว้ โดยไม่ได้แก้ไข ทั้งที่โดยอำนาจหน้าที่ของสภาอบต. สามารถพิจารณาแก้ไขแผนและโครงการได้ แสดงให้เห็นว่า **สมาชิกสภาอบต. เข้าใจกระบวนการทำแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่อยู่บนพื้นฐานของชุมชนและประชาชน ขณะเดียวกันก็ยังสะท้อนถึงการรับรู้และเข้าใจถึงกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม** หลังจากนั้นประธานกรรมการบริหารอบต. ได้จัดส่งแผนพัฒนาตำบล 5 ปี เพื่อให้นายอำเภอพิจารณาให้ความเห็นชอบลงนามอนุมัติแผน ซึ่งนายอำเภอได้ให้พิจารณาอนุมัติตามที่เสนอ

3) การเสริมสร้างประสบการณ์เพื่อปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์

ในกระบวนการเสริมสร้างประสบการณ์เพื่อปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ คณะผู้วิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ดำเนินการใน 2 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) การใช้กรณีศึกษา
- 2) การศึกษาดูงาน

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) การใช้กรณีศึกษา

คณะผู้วิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาใช้ข้อมูลและสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกับกรณีของอบต. กันตวจระมวลมาเขียนเป็นกรณีศึกษา เรื่อง อบต.โคกสี (ภาคผนวก ข) เพื่อให้สมาชิกสภาอบต. ได้เรียนรู้ในการวิเคราะห์ปัญหาและพิจารณาความเหมาะสมของโครงการในกรณีศึกษา ทั้งนี้เพื่อมุ่งสะท้อนให้เห็นความสามารถที่บ่งชี้ถึงความเข้มแข็งของสมาชิกสภาอบต. ในขั้นตอนดังกล่าวนี้ผู้เข้าร่วมกระบวนการประกอบด้วย สมาชิกสภาอบต. ทุกคนและปลัดอบต. โดยมีทีมวิจัยสาธารณสุขและอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ

- แบ่งกลุ่มย่อยสมาชิกสภาอบต. กลุ่มละ 5-6 คนให้อ่านและทำความเข้าใจกรณีศึกษาเรื่อง อบต.โคกสี เพื่อตอบประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ 2 ประเด็น คือ
 - เห็นด้วยกับแผนงาน/โครงการที่ได้รับอนุมัติหรือไม่ เพราะเหตุใด
 - ท่านคิดว่าสมาชิกสภาอบต.โคกสี ได้ทำหน้าที่เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร ถ้าไม่เหมาะสม ท่านคิดว่าควรทำหน้าที่อย่างไร

อนึ่งในขั้นตอนนี้ ทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุขทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวิเคราะห์ วิจัย ตลอดจนอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ

- ประชุมกลุ่มใหญ่ เพื่อดำเนินการวิเคราะห์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากทุกกลุ่ม ในประเด็นที่กำหนด โดยอาจารย์ที่ปรึกษาทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย (Case Conductor) ผลจากการใช้กรณีศึกษาพบว่า สมาชิกสภาอบต. ได้แสดงบทบาทในการศึกษา

วิเคราะห์ข้อมูล โดยได้มีการวิพากษ์ วิจารณ์ และมีการอภิปรายโต้แย้งและแสดงเหตุผลกันอย่างกว้างขวาง ในประเด็นเกี่ยวกับ **ความสมบูรณ์ของข้อมูล บทบาทของบุคคล(สมาชิก อบต.) ในกรณีศึกษาที่ไม่เหมาะสม กระบวนการของการทำแผนในกรณีศึกษาที่ไม่เหมาะสม และความมีเหตุผลในการเสนอโครงการพัฒนาตามกรณีศึกษา** ซึ่งเป็นส่วนที่สะท้อนว่าสมาชิก มีความเชื่อมั่นที่จะวิจารณ์ประเด็นในกรณีศึกษา เรียนรู้บทบาทที่ควรจะเป็นในฐานะสมาชิกสภาอบต. มีความเข้าใจถึงลักษณะข้อมูลที่จำเป็นเพื่อนำมาใช้สนับสนุนการเสนอโครงการ เข้าใจกระบวนการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ยอมรับฟังเหตุผลของสมาชิกกลุ่มที่แตกต่างจากตน เพราะมีสมาชิกกลุ่มที่ทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับประเด็นที่กำหนด ซึ่งแสดงถึงการมุมมองที่กว้างขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสมาชิกสภาอบต. จะแสดงถึงความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตน และเข้าใจกระบวนการของการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม แต่ก็พบว่าในแผนพัฒนา 5 ปี ที่ได้รับการอนุมัติ ยังมีโครงการที่ไม่อยู่บนพื้นฐานของปัญหาจำเป็นเร่งด่วนของตำบล เช่น โครงการสร้างสนามกีฬา ทั้งนี้เนื่องจากสภาพสังคมของตำบลมีประสบการณ์ของการใช้กิจกรรมกีฬาสร้างสร้างความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์ให้กับหมู่บ้านในตำบล ขณะเดียวกันนโยบายของฝ่ายปกครองก็สนับสนุน ดังนั้นจะเห็นว่าแม้ว่าสมาชิกสภาอบต. จะถูกกระตุ้นให้คิดแบบใหม่แต่บางส่วนก็ยังคงคิดแบบเดิมอยู่

(2) การศึกษาดูงาน

ในขั้นตอนนี้ มุ่งเน้นให้สมาชิกสภาอบต. ได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากพื้นที่จริง ในเรื่องกระบวนการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดมุมมองที่กว้างขวางขึ้นในการทำงาน โดยทีมวิจัยสาธิตสุโขทัยได้นำสมาชิกสภาอบต. ซึ่งประกอบด้วย สมาชิกสภาอบต. 15 คน ไปดูงานที่ อบต.เขาบายศรี อ.ท่าใหม่ จ. จันทบุรี เป็นเวลา 1 วัน

ผลของการดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนนี้พบว่า มีการแลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับข้อมูลการประกอบอาชีพ การขอรับสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ปัญหาการทำงานของอบต. กับชุมชน วิธีการบริหารจัดการของอบต. และกระบวนการทำแผนพัฒนาของอบต.

จากกระบวนการดังกล่าวนี้สะท้อนว่า **สมาชิก อบต. มองเห็นว่าชุมชนของตน มีข้อได้เปรียบ คือความร่วมมือของชาวบ้านในตำบลมีมากกว่า อบต. มีสัมพันธภาพที่ดีกับชุมชน และมีความภาคภูมิใจกับอาชีพชาวนา** นอกจากนี้สมาชิก อบต. ได้เรียนรู้ถึงกลไกของประชาคมในกระบวนการทำแผนจากอบต.เขาบายศรี เพราะมีการใช้รูปแบบประชาคมมาร่วมในการทำโครงการทุกโครงการ ซึ่งในประเด็นนี้สมาชิก อบต. เห็นว่าในอนาคตกระบวนการทำแผนต้องให้การมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

2.3 ลักษณะความเข้มแข็งของสมาชิกสภาอบต.ตามตัวชี้วัด

จากการจัดกระบวนการตามขั้นตอนการวิจัยพบว่า สมาชิกสภาอบต. มีลักษณะที่แสดงออกถึงความเข้มแข็งโดยบ่งชี้จากตัวชี้วัด ดังนี้

1. ความเชื่อมั่นในตนเอง ในกระบวนการศึกษาชุมชนพบว่า ทำให้สมาชิกสภาอบต. ได้แสดงบทบาทของผู้นำและเกิดการเรียนรู้มากขึ้น กล่าวคือ กล้าแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ อภิปรายอย่างมีหลักเกณฑ์เหตุผล จากเดิมสมาชิกสภาอบต.บางคนไม่ค่อยพูดไม่กล้าแสดงออกในที่ประชุม แต่หลังจากผ่านกระบวนการนี้แล้ว พบว่าสมาชิกสภาอบต.ทุกคนมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากการอภิปรายในเวทีประชาคมตำบล เพื่อจัดลำดับความสำคัญของแผนงาน/โครงการซึ่งสมาชิกสภาอบต.มีการท้วงติง ถึงแผนและโครงการที่ตกหล่น และที่ประธานกรรมการบริหารเสนอเพิ่มมา และจากการวิเคราะห์กรณีศึกษา

2. ความสามารถในการมองเห็นปัญหา จากการที่สมาชิกสภาอบต. ได้รับฟัง ค้นหา รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลและเป็นผู้บันทึกจัดเก็บข้อมูลด้วยตนเอง มีโอกาสทบทวนและเรียนรู้สภาพท้องถิ่นของตนเอง การศึกษาข้อมูลหลายๆ ครั้ง เหมือนกับทำแบบฝึกหัด ทำให้สมาชิกสภาอบต. เกิดการเรียนรู้มากขึ้นทำให้มองเห็นปัญหาของชุมชนชัดเจน ว่าประเด็นเร่งด่วนและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขคืออะไร

3. ความเข้าใจสาเหตุของปัญหา การที่สมาชิกสภาอบต. เป็นแกนนำในการศึกษา และรวบรวมข้อมูลของชุมชน ทำให้เกิดความเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหามากขึ้น โดยสิ่งที่สะท้อนออกทางคำพูดหลังจากการจัดกิจกรรมว่า “ก่อนนี้ทำไมผมจึงไม่รู้หรือคิดไม่ออก ผมไม่รู้ว่าจะชาวบ้านเขาคิดอย่างไร ทั้งๆที่เคยมีการประชุมพูดคุยกันมาตลอด จนกระทั่งวันนี้จึงรู้ว่าเขาคิดและคาดหวังอย่างไร” การมองเห็นปัญหาของสมาชิกสภาอบต.เป็นการมองเห็นในลักษณะเชื่อมโยงกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น

4. มองเห็นจุดดี จุดด้อย ของตนเองและผู้อื่น หลังการศึกษาชุมชนทำให้สมาชิกสภาอบต. เห็นว่าชุมชนของตนเองมีสิ่งดีๆ ที่น่าภาคภูมิใจ เช่น มีภูมิปัญญาพื้นฐาน ได้แก่ หมอยา หมอกระดูก หมอแก้พิษจากสัตว์ร้ายต่างๆ มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าและสมุนไพร จากการศึกษาดูงานทำให้สมาชิกสภาอบต. มองเห็นจุดดีของอาชีพชาวนา แม้ข้าวจะราคาตกต่ำแต่ก็สามารถเก็บไว้ได้นาน ไม่เหมือนกับผลไม้ (ทุเรียน) ที่เน่าเสียเร็วกว่า ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง มีความรักใคร่สามัคคี จนทำให้สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ของตำบลได้ ซึ่งแต่เดิมไม่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน นอกจากนี้สมาชิกสภาอบต. ยังสามารถเข้าใจถึงจุดด้อยของการทำโครงการในปีงบประมาณก่อน ที่ไม่ประสบความสำเร็จ เช่น การดำเนินการโครงการแปรรูปผลผลิตอาหาร สำหรับจุดด้อยของสมาชิกที่ถูกประเมินก็คือเห็นว่า ขาดความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน

5. ทักษะการแก้ไขปัญหา สมาชิกสภาอบต. แสดงออกถึงความสามารถในการแก้ปัญหาจากขั้นตอนของการเขียนโครงการ โดยได้มีการปรับเปลี่ยนกลุ่มและงบประมาณในบางโครงการที่เสนอต่อเวทีประชาคมตำบล ให้เหมาะสมกับข้อมูลปัญหาชุมชน เช่น โครงการปลูกปอแก้ว ได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นโครงการเกษตรผสมผสาน

6. มีมุมมองที่กว้างขึ้น สมาชิกสภาอบต.แสดงออกถึงการเป็นผู้มีมุมมองที่กว้างขึ้น ดังจะเห็นได้จาก ความเข้าใจสภาพของหมู่บ้านที่อยู่ในตำบลว่ามีความเร่งด่วนเดือนร้อนมากกว่าบางพื้นที่ มีความจำเป็นที่จะต้องได้รับโครงการเพื่อแก้ไขปัญหา ก่อน และแสดงออกผ่านการวิพากษ์วิจารณ์กรณีศึกษา เกี่ยวกับความสมบูรณ์ของข้อมูล บทบาทของสมาชิกสภาอบต. และ กระบวนการจัดทำ

แผนในการศึกษาที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนความมีเหตุผลในการเสนอโครงการพัฒนา นอกจากนี้การศึกษาดูงาน ทำให้สมาชิกมีโอกาสเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์เปรียบเทียบระหว่างตำบลของตนกับพื้นที่ดูงาน ในประเด็นสภาพชุมชน กระบวนการวางแผนพัฒนา และการใช้ประชาคมเป็นกลไกในการวางแผนและแก้ไขปัญหา

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ลักษณะความเข้มแข็งของสมาชิกสภาอบต.ตามตัวชี้วัด อาจไม่สามารถแยกได้ชัดเจนว่าผลที่เกิดขึ้นกับสมาชิกสภาอบต.นั้น เป็นไปตามตัวชี้วัดอย่างหนึ่งอย่างใดเพียงอย่างเดียว เพราะผลที่เกิดขึ้น อาจบ่งชี้หรือสะท้อนลักษณะตัวชี้วัดความเข้มแข็งร่วมกัน

3. การปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิสัยทัศน์ ในการทำงานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

ภายใต้กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกสภาอบต. ในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นว่า สมาชิกสภาอบต. มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิสัยทัศน์ในการทำงานใหม่ ข้อมูลบางส่วนได้กล่าวถึงบ้างแล้วในหัวข้อที่ 2 ของบทนี้ ดังนั้นจึงจะนำเสนอในภาพสรุปเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิสัยทัศน์ในการทำงาน ดังต่อไปนี้

1) สมาชิกสภาอบต.เห็นว่าข้อมูลชุมชนมีความสำคัญ เนื่องจากในกระบวนการศึกษาชุมชน สมาชิกสภาอบต. ที่เป็นทีมวิจัยได้ร่วมกับทีมแนวร่วมในการศึกษาข้อมูลชุมชน ทำให้รู้สึกว่าตนเองได้เรียนรู้มากขึ้น เข้าใจชุมชนมากขึ้น รู้สภาพชีวิตและสภาพปัญหาของชุมชนชัดเจนขึ้น ทราบข้อเท็จจริงจากชุมชนเพิ่มขึ้น จึงมีทัศนคติต่อการศึกษาชุมชนในเชิงบวก ซึ่งหากวิเคราะห์เปรียบเทียบกับในอดีต สมาชิกสภาอบต. มักจะวางแผน จัดทำโครงการภายใต้แนวทางที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ให้แนวทางไว้ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะไม่เข้าใจและไม่ชัดเจนในบทบาทของตนเองในกระบวนการวางแผนพัฒนา

2) สมาชิกสภาอบต. เห็นความสำคัญของการประสานงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้เกิดการยอมรับและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้มากขึ้น ดังจะเห็นได้จาก ในกระบวนการศึกษาชุมชน สมาชิกสภาอบต. ต้องทำงานศึกษาชุมชนร่วมกับทีมแนวร่วม ซึ่งเป็นความร่วมมือกับแกนนำของชุมชน นอกจากนี้ในการพิจารณาแผน/โครงการที่จะขอรับการสนับสนุน สมาชิกสภาอบต. ได้ให้ทัศนะถึงแนวทางที่จะไปประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ซึ่งแสดงถึงมุมมองที่กว้างขึ้น

3) สมาชิกสภาอบต. พิจารณาจัดลำดับความสำคัญของแผน อยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น โดยให้ผู้แทนชุมชน และ ประชาคมหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการจัดลำดับแผนและโครงการในแผนพัฒนา 5 ปี ซึ่งแต่เดิม สมาชิกสภาอบต. มักจัดลำดับที่อบต.เลยโดยสมาชิกสภาอบต. เท่านั้น โดยไม่มีชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมแต่อย่างใด แต่ในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ สมาชิกสภาอบต. ยอมรับให้ภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดลำดับ

4) สมาชิกสภาอบต. ใช้ข้อมูลชุมชน ในกระบวนการจัดลำดับของแผนและโครงการมากขึ้น ในกระบวนการจัดลำดับความสำคัญของแผนและโครงการในแผนพัฒนา 5 ปีนั้น โดยเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายข้อมูลสนับสนุนก่อนลงมติตัดสินใจ ซึ่งแสดงถึงความมีเหตุผลในการตัดสินใจและเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการมากขึ้น

5) สมาชิกสภาอบต. มองเห็นการพัฒนาในภาพรวมมากขึ้น ไม่ใช่คิดเพียงแก้ปัญหาหมู่บ้านตนเองเท่านั้น หากแต่ทำหน้าที่ในฐานะองค์กรที่ต้องดูแลทั้งตำบล ถึงแม้ว่าจะยังมีคำพูดที่บ่งบอกถึงความต้องการพัฒนา ต้องการทรัพยากรลงในหมู่บ้านของตนเองอยู่ แต่ก็ยังแสดงความเห็นด้วยและยินยอมที่จะให้งบประมาณเพื่อทำโครงการแก้หมู่บ้านอื่นก่อนตามความจำเป็นและสภาพปัญหาจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งต่างจากแต่เดิมที่สมาชิกส่วนใหญ่จะรับรู้ว่าเป็นผู้แทนชุมชนหมู่บ้านตนเองที่เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และต้องพยายามผลักดันงบประมาณมาดำเนินโครงการในชุมชนของตนเอง บางส่วนพยายามแสดงถึงการรักษาผลประโยชน์ของหมู่บ้านตนเองเป็นหลักแทนที่จะมองการพัฒนาเป็นภาพรวมตำบล นอกจากนี้ยังพบว่าสมาชิกสภาอบต. มีทัศนต่อการพัฒนาตำบลที่มองการพัฒนาในระยะยาวมากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการที่ดำเนินการ

6) สมาชิกสภาอบต. มีการรับรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนเองตามสถานภาพของการเป็นสมาชิก อบต. โดยเห็นได้จากการวิจารณ์บทบาทของสมาชิก อบต. โคกสี (จากกรณีศึกษา) ว่าบทบาทหน้าที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม เช่น การพิจารณางบประมาณ โครงการ โดยการหมุนเวียนระหว่างหมู่บ้านแทนการพิจารณาข้อมูลตามข้อเท็จจริง ตามสภาพปัญหา การไม่แสดงบทบาทในที่ประชุม การยอมรับผ่านโครงการอย่างไม่เหมาะสม เป็นต้น

4. เจาะไข/ปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจของสมาชิกสภาอบต.

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสมาชิกสภาอบต. มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ดังนี้

4.1 สมาชิกสภาอบต.

แม้ว่าในกระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ที่มิวิจัยที่เป็นสมาชิกสภาอบต. ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้วิจัย คือ ทำให้เกิดกระบวนการวิจัยที่รวบรวมข้อมูล นำข้อมูลไปสู่การเปลี่ยนแปลงแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะนำผลการวิจัยที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในที่นี้จะได้วิเคราะห์ให้เห็นว่าในกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสมาชิกสภาอบต. ในการวิจัยนี้ คุณลักษณะหรือบทบาทสมาชิกสภาอบต. อะไรบ้างที่เกื้อหนุนให้เกิดกระบวนการดังกล่าว

จะเห็นได้ว่าโดยคุณลักษณะหลายประการที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกสภาอบต. ส่งผลในลักษณะเกื้อหนุนให้เกิดกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งได้ กล่าวคือ สมาชิกสภาอบต. กันตวจระมวล ทั้งหมดเป็นคนพื้นถิ่น เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาแต่ดั้งเดิม จึงมีความรักท้องถิ่น และหวังจะเห็นความก้าวหน้าของท้องถิ่นตนเอง จึงเป็นแรงผลักดันอย่างหนึ่งที่ยอมรับเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ตามโครงการวิจัย ประกอบกับสมาชิกสภาอบต. ทั้งหมดเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในเชิงสังคมจากชาวบ้านของตนเป็นอย่างดีเพราะมีความเป็นเครือญาติสูง จึงมีความมุ่งมั่นที่จะทำหน้าที่ของตนเองในฐานะตัวแทนของท้องถิ่น จึงเปิดใจที่จะร่วมเรียนรู้จากกระบวนการวิจัย

นอกจากนี้ บทบาทและบุคลิกภาพของประธานคณะกรรมการบริหาร ซึ่งเป็นผู้ที่มีการศึกษาค่อนข้างดี มีความเฉลียวฉลาด มุ่งมั่นในการทำงาน สามารถประสานงานได้ดีกับบุคคลหลาย

ระดับและได้รับการยอมรับในเรื่องความสามารถในการทำงานจากสมาชิกส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงเกื้อหนุนให้กระบวนการหลายอย่างเกิดขึ้นได้ ตั้งแต่การศึกษาชุมชน ที่แสดงถึงการยอมรับที่จะทำงานร่วมกับทีมแนวร่วมที่เป็นผู้นำในหมู่บ้านในการวิเคราะห์ชุมชนและตั้งเป้าหมายร่วมกัน และ ยอมรับการจัดลำดับความสำคัญแผนและโครงการของตำบลทั้งหมดที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้แทนชุมชนในกระบวนการการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม(ขั้นตอนที่ 3 ของการดำเนินการวิจัย)

อีกประการหนึ่ง สมาชิกสภาอบต.กลุ่มเป้าหมายที่ตำบลนี้ มีประสบการณ์ไม่มากนักกับการเข้ารับการศึกษ อบรมให้ความรู้จากหน่วยงานภายนอก เมื่อเทียบกับตำบลอื่นในอำเภอปราสาท ดังนั้นจึงอาจมีส่วนผลักดันให้สมาชิกสภาอบต.มีความตื่นตัว และคาดหวังประโยชน์ที่จะได้รับจากกระบวนการเรียนรู้ในโครงการวิจัยครั้งนี้

จะเห็นได้ว่าภูมิหลังของสมาชิกอบต.ที่กล่าวมาข้างต้นหากพิจารณาแล้วไม่มีลักษณะที่แตกต่างจากอบต.อื่นๆมากนัก แต่สิ่งที่คิดว่าแตกต่างและเป็นส่วนสำคัญก็คือ การยอมรับที่จะเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ในโครงการวิจัย เพราะความรู้สึกที่ต้องการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอนของโครงการวิจัย ตั้งแต่การศึกษาชุมชน ร่วมในกระบวนการวางแผน และการเสริมสร้างประสบการณ์ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันและสามารถเข้าใจปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างพลังอำนาจไปสู่ความเข้มแข็งของอบต.ในที่สุด

4.2 ชุมชน

ชุมชนหรือหมู่บ้านในพื้นที่ของตำบลกันตวจระมวล เป็นชุมชนที่มีลักษณะไม่ต่างจากชุมชนส่วนใหญ่ในอำเภอปราสาทมากนัก ชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่เหนียวแน่น ส่วนหนึ่งอาจเพราะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติดังกล่าวนอกจากจะนำไปสู่การสนับสนุนบุคคลให้เข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกสภาอบต.แล้ว ยังส่งผลให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้การยอมรับกับผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นและไม่ใช่ทางการ ส่งผลให้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากชุมชน ดังนั้นทำให้เมื่อผู้นำชุมชนเหล่านี้ขอความร่วมมือให้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมจึงได้รับความสนใจเป็นอย่างดี เมื่อผู้นำเหล่านี้เมื่อเข้ามาเป็นทีมแนวร่วมของทีมนักวิจัยที่เป็นสมาชิกสภาอบต. ได้บอกถึงว่ามีทักษะ ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้านตนเอง ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะว่าทีมแนวร่วมซึ่งประกอบด้วย ชาวบ้านที่เป็นผู้แทนประชาคมของแต่ละหมู่บ้าน(ซึ่งเป็นไปตามโครงสร้างทีมหาตไทยกำหนด) ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ผู้แทนกลุ่มสตรีและอสม. 1) เป็นผู้บุคคลระดับผู้นำมองเห็นปัญหาอยู่และเคยมีทักษะการแก้ปัญหาเหล่านี้(แต่กระบวนการที่ใช้ในการแก้ปัญหาอาจไม่ให้ความสนใจกับการมีส่วนร่วมของชุมชนมากนัก) 2) เมื่อโครงการวิจัยใช้กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ทีมแนวร่วม ทำงานกับอย่างใกล้ชิดกับทีมนักวิจัยที่เป็นสมาชิกสภาอบต. 3) ประกอบกับวิธีการที่นำมาใช้ในกระบวนการทำงานที่ทีมวิจัยที่เป็นบุคลากรสาธารณสุขจัดดำเนินการให้ เอื้อให้เกิดการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน เน้นให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงของพื้นที่ และมุ่งเป้าหมายการพัฒนาพื้นที่ทั้งตำบลไปในแนวทางที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา

ขณะเดียวกันชาวบ้านที่อยู่ในชุมชน ก็ได้เห็นบทบาทใหม่ของสมาชิกสภาอบต.และผู้ นำที่เป็นประชาสังคมของตน ในการทำงานร่วมกันที่จะเข้ามาค้นหาสภาพความจริงจากชุมชน หาทาง ออกให้กับปัญหาของชุมชน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวดำเนินการผ่านกระบวนการศึกษาชุมชน จนนำไป สู่การเสนอแผนและโครงการของแต่ละคุ้ม และนำมาผสมผสานสู่แผนและโครงการระดับหมู่บ้านของ แต่ละหมู่บ้าน โดยผ่านกระบวนการเสนอแผนและโครงการ ซึ่งประชาคมและชาวบ้านทั่วไปก็รู้สึกว่ ตนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน และน่าจะนำไปสู่การติดตามการดำเนิน งานของสภาอบต.ได้ในระยะต่อไป ดังจะเห็นได้จากคำพูดของชาวบ้าน และประชาคมที่ว่า “ การทำ แบบนี้ก็ทำให้ชาวบ้านได้รู้ด้วยว่า สมาชิกสภาอบต.ทำงานได้อย่างไร ถ้ามีโครงการ หรือแผนที่หมู่บ้าน เสนอไป แล้วได้รับก็จะได้ติดตามดูผลของโครงการต่อไปได้ ”

4.3 ทีมวิจัยสาธารณสุข

นับว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีส่วนก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เนื่องจาก เป็น บุคลากรที่อยู่ในพื้นที่แม้ว่าจะเป็นพื้นที่ระดับอำเภอก็ตาม ทำให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพของชุมชน ทั้ง 8 หมู่บ้านจากข้อมูลที่มีอยู่ทั้งในลักษณะด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ประกอบกับ มีความ สัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกอบต. เพราะได้ทำหน้าที่สนับสนุนการปฏิบัติด้านสาธารณสุขและให้คำแนะนำใน การแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขมาตลอด ดังนั้นจึงมีความเข้าใจโครงสร้าง ลักษณะการทำงาน ตลอด จนเนื้อหาที่สมาชิกอบต.ต้องทำในฐานะผู้แทนชุมชนในสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

ในกระบวนการวิจัยนี้ทีมวิจัยสาธารณสุข ทำหน้าที่ประสานงานให้เกิดความกระบวน การในขั้นตอนต่างๆของวิธีวิจัย ซึ่งในขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การประสานงานนับว่ เป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งเนื่องจากในขั้นตอนการดำเนินการวิจัย จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลาย ฝ่าย ทั้งทีมวิจัยที่เป็นสมาชิกสภาอบต. ทีมแนวร่วม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำหน้าที่สนับสนุนการ ทำงานของอบต. ในบทบาทด้านการประสานงานดังกล่าวทำให้เข้าถึงทรัพยากรภายนอก ที่จะนำมา เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ เช่น การประสานกับวิทยากรจากสถาบันราชภัฏสุรินทร์ การประสานงานกับ เกษตรอำเภอ พัฒนาการตำบล ให้มาร่วมตอบข้อสงสัยเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของแผนและโครงการ ในการจัดลำดับความสำคัญ

นอกจากนี้ บทบาทของทีมวิจัยสาธารณสุข ยังทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือ วิทยากรกระบวนการ(Facilitator) ซึ่งต้องให้การสนับสนุนในหลายๆด้าน ได้แก่

- 1) ด้านวัสดุสิ่งของที่จะต้องใช้ในกระบวนการวิจัย เช่น จัดเตรียมอุปกรณ์การ เขียน แบบฟอร์มต่างๆ เอกสารประกอบการทำกิจกรรม เช่นกรณีศึกษา
- 2) ด้านวิชาการ โดยทำหน้าที่เป็นวิทยากรกลุ่มย่อย ในกระบวนการของการทำ กิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ตั้งแต่การศึกษาชุมชน การรวบรวมแผนและโครงการ(ฉบับ ร่าง)จัดเตรียมเป็นเอกสารประกอบการประชุมจัดลำดับแผนและโครงการต่อไป และเป็นวิทยากรกลุ่ม ย่อยในการเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา

จากบทบาทดังกล่าว ทำให้ทีมวิจัยสาธารณสุขสามารถเข้าใจและทราบถึงข้อมูลที่เป็นสภาพปัญหาของชุมชน เพื่อใช้เป็นกรอบในการติดตามดูว่าสมาชิกสภาพบด.มีวิธีคิดที่จะทำความเข้าใจปัญหาดังกล่าวอย่างไร และจะมีวิธีการอย่างไรบ้างในการจัดการปัญหา

อย่างไรก็ตาม การที่ทีมสาธารณสุขมีส่วนร่วมอยู่ในทุกขั้นตอนของการวิจัย บางครั้งก็มีส่วนผลักดัน(Force)ให้กระบวนการเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งที่ควรจะใช้เวลามากกับกิจกรรมให้ค่อยๆพัฒนาไปสู่เป้าหมาย จึงทำให้เหมือนกับว่าทีมวิจัยสาธารณสุขมีส่วนผลักดันให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตามที่ทีมต้องการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อจำกัดด้านเวลาในการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อให้สามารถนำแผนและโครงการไปสู่ขั้นตอนของการอนุมัติให้ทันตามกรอบเวลาที่ทางอำเภอกำหนด

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งที่จะตอบคำถามวิจัยว่า กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้กับสมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถจัดการปัญหาของชุมชนได้ควรเป็นอย่างไร จึงมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษา 1) กระบวนการที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งในการทำงานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และ เพื่อศึกษา 2) การปรับเปลี่ยนแนวความคิดและวิสัยทัศน์ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการปัญหาชุมชน มีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ของตำบลกันตวจระมวล อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) การดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การเตรียมทีมวิจัย 2) การศึกษาชุมชน ด้วยกระบวนการ AIC/FSC 3) กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม 4) การเสริมสร้างประสบการณ์เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวทางการการศึกษาชุมชน แผนและโครงการ (ฉบับร่าง) แบบฟอร์มการจัดลำดับโครงการในแต่ละแผนของบุคคลแบบ ฟอร์มสรุปการจัดลำดับโครงการในแต่ละแผน และกรณีศึกษาเรื่องอบต.โคกสี การเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละขั้นตอนเน้นข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลัก ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการระหว่าง มกราคม 2543 – สิงหาคม 2544 การวิเคราะห์ข้อมูล เน้นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเป็นหลัก และนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย ในบทสรุปนี้ขอนำเสนอผลการวิจัย เป็น 2 ส่วน ได้แก่

1.1 กระบวนการที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งในการทำงานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยมีกระบวนการต่างๆที่เสริมสร้างความเข้มแข็งในการทำงานของสมาชิกสภาอบต. 3 กระบวนการสำคัญได้แก่

1) การศึกษาข้อมูลชุมชน

ในกระบวนการศึกษาชุมชน สมาชิกสภาอบต. ได้มีส่วนร่วมใน 5 กระบวนการดังนี้

(1) การจัดกระบวนการ AIC ในระดับหมู่บ้าน เพื่อเรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชนและร่วมศึกษาชุมชน

(2) การจัดเวทีประชาคมตำบล เพื่อให้สมาชิกสภาอบต.เข้าใจข้อมูลภาพรวมของตำบล นอกจากนี้ร่วมในการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยน และเรียนรู้ร่วมกัน

(3) การอบรมทีมวิจัยที่เป็นสมาชิกสภาอบต. เพื่อให้หาแนวร่วมในการทำงาน โดยสมาชิกสภาอบต.เป็นผู้ประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชนซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรของภาครัฐ มีการเก็บข้อมูลในส่วนที่ขาดเพิ่มเติม

(4) วิเคราะห์ปัญหา เขียนแผนและโครงการ สมาชิกสภาอบต.และทีมแนวร่วมในชุมชนนำข้อมูลจากประชาคมคุ้ม มาวิเคราะห์ร่วมกันเป็นข้อมูลในระดับหมู่บ้าน โดยมุ่งวิเคราะห์ในประเด็นปัญหาของชุมชนและแยกแยะปัญหาที่ชุมชนสามารถแก้ไขเองได้ และปัญหาที่ชุมชนไม่สามารถแก้ไขได้ สังเคราะห์ข้อมูลความคาดหวังของชาวบ้านต่อบทบาทของสมาชิกอบต. และหน่วยงานจากภาครัฐที่จะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ สมาชิกสภาอบต.เขียนแผนและโครงการด้านการพัฒนา

(5) การจัดลำดับความสำคัญของแผนและโครงการ ในชั้นตอนนี้สมาชิกสภาอบต. แสดงบทบาทเป็นผู้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลหมู่บ้าน และเสนอแผนและโครงการที่ได้จากขั้นตอนที่(4) ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพิจารณาและจัดลำดับ

2) กระบวนการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

ในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วมของอบต. นำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับสมาชิกสภาอบต.ได้อย่างไร โดยพิจารณาจาก 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

(1) การจัดแผนพัฒนาตำบล 5 ปี ฉบับร่าง สมาชิกสภาอบต. ได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการจัดลำดับแผนงาน/โครงการของชุมชน นำมาจัดเป็นหมวดหมู่ของแผนงาน/โครงการ โดยมีได้ตัดทอนโครงการ และยังได้เสนอโครงการเพิ่ม ในส่วนที่เป็นนโยบายของจังหวัด/อำเภอและของอบต. จัดทำเป็นแผนพัฒนาตำบล 5 ปี(ฉบับร่าง)เพื่อเสนอต่อเวทีประชาคมต่อไป

(2) การจัดเวทีประชาคมเพื่อจัดลำดับความสำคัญและให้ความเห็นชอบ ทีมวิจัยสาธารณสุขและคณะกรรมการบริหารอบต.เป็นผู้ดำเนินการจัดเวทีประชาคมตำบล เพื่อจัดลำดับความสำคัญของโครงการ สมาชิกสภาอบต.แสดงบทบาทในการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากบางโครงการ วิเคราะห์ข้อมูล ให้ข้อมูลชี้แจงประเด็นที่เพื่อสมาชิกอบต.ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความเหมาะสมของแผนและโครงการที่หมู่บ้านตนเองนำเสนอ

(3) การเสนอแผนพัฒนาตำบล 5 ปีผ่านสภาอบต. ประธานคณะกรรมการบริหารอบต. นำเสนอแผนพัฒนาตำบล 5 ปี ฉบับที่ประชาคมตำบลเป็นผู้จัดลำดับไว้ต่อสภาอบต. ในการประชุมสมัยสามัญ เพื่อพิจารณาและให้ความเห็นชอบ ซึ่งสภาอบต. ยอมรับและเห็นชอบแผนและโครงการตามที่ประชาคมจัดลำดับไว้ โดยไม่ได้แก้ไข ทั้งที่โดยอำนาจหน้าที่ของสภาอบต. สามารถพิจารณาแก้ไขแผนและโครงการได้ แสดงให้เห็นว่า **สมาชิกสภาอบต. เข้าใจกระบวนการ**

การทำแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่อยู่บนพื้นฐานของชุมชนและประชาคม ขณะเดียวกันก็ยังสะท้อนถึงการรับรู้และเข้าใจถึงกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม

3) การเสริมสร้างประสบการณ์เพื่อปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์

ในการดำเนินการในกระบวนการตั้งแต่การศึกษาชุมชน และ กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม มีหลายอย่างสะท้อนถึงการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิสัยทัศน์ เฉพาะในส่วนของการเสริมสร้างประสบการณ์ส่วนนี้ มีเพียง 2 กิจกรรมที่ดำเนินการเสริม ได้แก่

(1) การใช้กรณีศึกษา เป็นกระบวนการที่เน้นการวิเคราะห์ปัญหาและพิจารณาความเหมาะสมของโครงการในกรณีศึกษา สมาชิกสภาอบต. ได้แสดงบทบาทในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล มีการวิพากษ์วิจารณ์ การอภิปรายโต้แย้งและแสดงเหตุผลกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะ**ประเด็นความสมบูรณ์ของข้อมูล บทบาทของสมาชิกอบต.และกระบวนการของการทำแผนในกรณีศึกษาที่ไม่เหมาะสม และความมีเหตุผลในการเสนอโครงการพัฒนาตามกรณีศึกษา** ซึ่งสะท้อนว่าสมาชิกเรียนรู้บทบาทที่ควรจะเป็นในฐานะสมาชิกสภาอบต. มีความเข้าใจถึงลักษณะข้อมูลที่เป็นเพื่อนำมาใช้สนับสนุนการเสนอโครงการ เข้าใจกระบวนการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ยอมรับฟังเหตุผลของสมาชิกกลุ่มที่แตกต่างจากตน

(2) การศึกษาดูงาน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับข้อมูลการประกอบอาชีพ การขอรับสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ปัญหาการทำงานของอบต.กับชุมชน วิธีการบริหารจัดการของอบต. กระบวนการทำแผนพัฒนาของอบต. และได้เรียนรู้ถึงกลไกของประชาคมในกระบวนการทำแผน

ลักษณะความเข้มแข็งของสมาชิกสภาอบต.ตามตัวชี้วัด จากการศึกษาครั้งนี้

1. ความเชื่อมั่นในตนเอง พบว่า ทำให้สมาชิกสภาอบต.แสดงบทบาทของผู้นำ และเกิดการเรียนรู้มากขึ้น กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น วิพากษ์ วิวิจารณ์ อภิปรายอย่างมีหลักเกณฑ์เหตุผล และพบว่าสมาชิกสภาอบต.ทุกคนมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากการอภิปรายในเวทีประชาคมตำบล เพื่อจัดลำดับความสำคัญของแผนงาน/โครงการซึ่งสมาชิกสภาอบต.มีการท้วงติง ถึงแผนและโครงการที่ตกหล่น และที่ประธานกรรมการบริหารเสนอเพิ่มมา และจากการวิเคราะห์กรณีศึกษา

2. ความสามารถในการมองเห็นปัญหา จากการศึกษาที่สมาชิกสภาอบต. ได้รับฟัง ค้นหา รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลและเป็นผู้บันทึกจัดเก็บข้อมูลด้วยตนเอง มีโอกาสทบทวนและเรียนรู้สภาพท้องถิ่นของตนเอง ทำให้สมาชิกสภาอบต. เกิดการเรียนรู้มากขึ้นทำให้มองเห็นปัญหาของชุมชนชัดเจน

3. ความเข้าใจสาเหตุของปัญหา การเป็นแกนนำในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลของชุมชน ทำให้เกิดความเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหามากขึ้น การมองเห็นปัญหาของสมาชิก อบต. เป็นการมองในลักษณะเชื่อมโยงกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น

4. มองเห็นจุดดี จุดด้อย ของตนเองและผู้อื่น หลังการศึกษาชุมชนทำให้สมาชิกสภาอบต. เห็นว่าชุมชนของตนเองมีสิ่งดีๆ ที่น่าภาคภูมิใจ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง มีความรักใคร่สามัคคี จนทำให้สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ของตำบลได้ นอกจากนี้ยังสามารถเข้าใจถึงจุดด้อยของการทำโครงการในงบประมาณก่อนที่จะไม่ประสบความสำเร็จ จุดด้อยของสมาชิกที่ถูกประเมินคือขาดความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน

5. ทักษะการแก้ไขปัญหา สมาชิกสภาอบต. แสดงออกถึงความสามารถในการแก้ปัญหาจากขั้นตอนของการเขียนโครงการ โดยได้มีการปรับเปลี่ยนกลุ่มและงบประมาณในบางโครงการที่เสนอต่อเวทีประชาคมตำบล ให้เหมาะสมกับข้อมูลปัญหาชุมชน

6. มีมุมมองที่กว้างขึ้น สมาชิกสภาอบต. แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่มีมุมมองที่กว้างขึ้น เข้าใจสภาพของหมู่บ้านที่อยู่ในตำบลว่ามีความเร่งด่วนเดือนร้อนมากกว่าบางพื้นที่ มีความจำเป็นที่จะต้องได้รับโครงการเพื่อแก้ไขปัญหา ก่อน และแสดงออกผ่านการวิพากษ์ วิจารณ์ ทัศนศึกษา และการศึกษาดูงานดังกล่าวแล้ว ทำให้สมาชิกมีโอกาสเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์

3. การปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิสัยทัศน์ ในการทำงานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

โดยรวมแล้วการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิสัยทัศน์ในการทำงานของสมาชิกสภาอบต. ประมวลได้ดังนี้ ดังต่อไปนี้

1) สมาชิกสภาอบต. เห็นว่าข้อมูลชุมชนมีความสำคัญ ทำให้รู้สึกว่าได้เรียนรู้มากขึ้น เข้าใจชุมชนมากขึ้น รู้สภาพชีวิตและสภาพปัญหาของชุมชนชัดเจนขึ้น ทราบข้อเท็จจริงจากชุมชนเพิ่มขึ้น จึงมีทัศนคติต่อการศึกษาชุมชนในเชิงบวก

2) สมาชิกสภาอบต. เห็นความสำคัญของการประสานงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้เกิดการยอมรับและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้มากขึ้น

3) สมาชิกสภาอบต. พิจารณาจัดลำดับความสำคัญของแผน อยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น โดยให้ผู้แทนชุมชน และ ประชาคมหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการจัดลำดับแผนและโครงการในแผนพัฒนา 5 ปี ในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ สมาชิกสภาอบต. ยอมรับให้ภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดลำดับ

4) สมาชิกสภาอบต. ใช้ข้อมูลชุมชน ในกระบวนการจัดลำดับของแผนและโครงการมากขึ้น ในกระบวนการจัดลำดับความสำคัญของแผนและโครงการในแผนพัฒนา 5 ปีนั้น โดยเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายข้อมูลสนับสนุนก่อนลงมติตัดสินใจ ซึ่งแสดงถึงความมีเหตุผลในการตัดสินใจและเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการมากขึ้น

5) สมาชิกสภาอบต. มองเห็นการพัฒนาในภาพรวมมากขึ้น แสดงความเห็นด้วยและยินยอมที่จะให้งบประมาณเพื่อทำโครงการแก้หมู่บ้านอื่นก่อนตามความจำเป็นและสภาพปัญหาจริงที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าสมาชิกสภาอบต. มีทัศนคติต่อการพัฒนาตำบลที่มองการพัฒนาในระยะยาวมากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการที่ดำเนินการ

6) สมาชิกสภาอบต. รับรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนเองตามสถานภาพของการเป็นสมาชิก อบต. โดยเห็นได้จากการวิจารณ์บทบาทของสมาชิกในกรณีศึกษา ว่าทำบทบาทหน้าที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม

4. เงื่อนไข/ปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจของสมาชิกสภาอบต.

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสมาชิกสภาอบต. มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วนได้แก่

4.1 สมาชิกสภาอบต.

คุณลักษณะหรือบทบาทสมาชิกสภาอบต. ที่เกื้อหนุนให้เกิดกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งได้แก่ สมาชิกสภาอบต. กันตวจระมวล ทั้งหมดเป็นคนพื้นถิ่น เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาแต่ดั้งเดิม จึงมีความรักท้องถิ่น และหวังจะเห็นความก้าวหน้าของท้องถิ่นตนเอง จึงเป็นแรงผลักดันอย่างหนึ่งที่ยอมรับเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ตามโครงการวิจัย และสมาชิกสภาอบต. ทั้งหมดเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในเชิงสังคมจากชาวบ้านของตนเองเป็นอย่างดี จึงมีความมุ่งมั่นที่จะทำหน้าที่ของตนเองในฐานะตัวแทนของท้องถิ่น จึงเปิดใจที่จะร่วมเรียนรู้จากกระบวนการวิจัย

ประกอบกับบทบาทและบุคลิกภาพของประธานคณะกรรมการบริหาร ซึ่งเป็นผู้ที่มีการศึกษาค่อนข้างดี มีความเฉลียวฉลาด มุ่งมั่นในการทำงาน สามารถประสานงานได้ดีกับบุคคลหลายระดับและได้รับการยอมรับในเรื่องความสามารถในการทำงาน สมาชิกสภาอบต. มีความตื่นตัว และคาดหวังประโยชน์ที่จะได้รับจากกระบวนการเรียนรู้ การยอมรับที่จะเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ในโครงการวิจัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างพลังอำนาจไปสู่ความเข้มแข็งของอบต. ในที่สุด

4.2 ชุมชน

ชุมชนหรือหมู่บ้านในพื้นที่ของตำบลกันตวจระมวล เป็นชุมชนที่มีลักษณะไม่ต่างจากชุมชนส่วนใหญ่ในอำเภอปราสาทมากนัก ชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่เหนียวแน่น ส่วนหนึ่งอาจเพราะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติดังกล่าวนอกจากจะนำไปสู่การสนับสนุนบุคคลให้เข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกสภาอบต. แล้ว ยังส่งผลให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้การยอมรับกับผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นและไม่เป็นทางการ ส่งผลให้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากชุมชน ประกอบกับกระบวนการทำให้ชุมชนได้เห็นบทบาทใหม่ของสมาชิกสภาอบต. และผู้นำที่เป็นประชาสังคมของตน ในการทำงานร่วมกันที่จะเข้ามาค้นหาสภาพความจริงจากชุมชน หาทางออกให้กับปัญหาของชุมชน

4.3 ทีมวิจัยสาธารณสุข

เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีส่วนก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เนื่องจาก เป็นบุคลากรที่อยู่ในพื้นที่ทำให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพของชุมชนทั้ง 8 หมู่บ้านจากข้อมูลที่มีอยู่ทั้งในลักษณะด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ประกอบกับ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิก อบต. ดังนั้นจึงมีความเข้าใจโครงสร้าง ลักษณะการทำงาน ตลอดจนเนื้อหาที่สมาชิก อบต. ต้องทำในฐานะผู้แทนชุมชนในสภาองค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ทีมวิจัยสาธารณสุข ทำหน้าที่ประสานงานให้เกิดความกระบวนกรในขั้นตอนต่างๆ ของวิธีวิจัย โดยเฉพาะการประสานงานกับทีมวิจัยที่เป็นสมาชิก อบต. ทีมแนวร่วม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำหน้าที่สนับสนุนการทำงาน ของอบต. จึงเข้าถึงทรัพยากรภายนอกที่จะนำมาเอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ และบทบาทของทีมวิจัยสาธารณสุข ยังทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการ(Facilitator) ซึ่งต้องให้การสนับสนุนในด้านวัสดุสิ่งของที่จะต้องใช้ในกระบวนการด้วย แต่ด้วยข้อจำกัดด้านเวลา จึงทำให้เสมือนว่าทีมวิจัยสาธารณสุขมีส่วนผลักดันให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตามที่ทีมต้องการทั้งที่ควรจะใช้เวลานานกว่านี้ในบางกิจกรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อจำกัดด้านเวลาในการดำเนินโครงการวิจัย

2. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการศึกษาข้างต้น คณะผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะไว้ 2 ส่วน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาพบว่า เมื่อสมาชิก อบต. ได้เข้าสู่กระบวนการพัฒนา ตามขั้นตอนที่โครงการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดำเนินการ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้กับสมาชิก มีความสามารถด้านการศึกษาชุมชน ยอมรับฟังความเห็น ให้ความสำคัญกับการมองชุมชนเป็นองค์รวม วิเคราะห์สภาพปัญหาชุมชนลึกซึ้งขึ้น และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวคิดและกระบวนการทำงาน ที่สะท้อนว่ายอมรับการมีส่วนร่วมของชุมชนเพิ่มขึ้น และ สมาชิกพัฒนาทักษะการคิด การวิพากษ์วิจารณ์ และ เข้าใจบทบาทหน้าที่การทำงานในฐานะเป็นสมาชิก อบต. เพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงควรที่จะนำเอาแนวทางของโครงการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ดำเนินการในครั้ง นี้ ไปปรับใช้ในพื้นที่อื่นๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของสมาชิก อบต. ในวงกว้างขึ้นต่อไป โดย

1.1 ต้องให้โอกาสสมาชิก อบต. เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน ซึ่งอาจต้องใช้เวลาพอสมควร และไม่มีรูปแบบสำเร็จเพราะสภาพการทำงานขึ้นกับสภาพบริบทของชุมชนด้วย

1.2 บทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำงานสนับสนุนกับ อบต. โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและบทบาทการทำงาน โดยควรมองชุมชนในมิติภาพกว้างมิใช่เน้นเฉพาะมิติสุขภาพที่มองเรื่องโรคเป็นหลัก เนื่องจากบทบาทของ อบต. ต้องทำงานในพัฒนาพื้นที่ในเชิงองค์เป็นหลัก โดยควรเป็นผู้สนับสนุนหรือประสานทรัพยากรภายนอกเป็น

หลัก เรียนรู้จากอบต.และชุมชน แทนการขึ้นำการทำงานของอบต. ขณะเดียวกันก็ต้องเข้าใจถึงทักษะการศึกษาชุมชนที่จะทำให้ได้ข้อมูลชัดเจนและเข้าใจสภาพพื้นที่ของอบต.อย่างลึกซึ้งเพื่อเชื่อมโยงปัญหา ดังนั้นเจ้าหน้าที่ต้องมีความเข้าใจเรื่องกระบวนการอย่างชัดเจน จึงจำทำให้กระบวนการประสบผลสำเร็จ

1.3 ในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังกล่าว มีความจำเป็นต้องใช้กิจกรรมที่มีความหลากหลายเพื่อกระตุ้นการพัฒนาสมาชิกอบต. ซึ่งในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายและใช้เวลาค่อนข้างมากเพื่อความต่อเนื่อง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีระบบให้การสนับสนุนเพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่ต้องทำงานกับอบต.มีความคล่องตัวและดำเนินกิจกรรมได้

2. ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้กระบวนการหลายอย่างที่น่ามาสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งกับสมาชิกสภาอบต.แม้ว่าสมาชิกสภาอบต. จะมีทักษะความสามารถมากขึ้น มีคุณลักษณะหลายอย่างที่ยังชี้ถึงความเข้มแข็งในการทำงาน แต่จะต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในเรื่อง ความกล้าแสดงออก ความมั่นใจที่จะแสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะความเข้าใจตอบทบทวนหน้าที่ในฐานะสมาชิกสภาอบต. ที่ต้องทำงานร่วมกับชุมชน ยังต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่ทำงานร่วมกับอบต. ควรจะได้รับการพัฒนาทักษะการทำงานกับชุมชน ความสามารถในการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน พัฒนาศักยภาพด้านการประสานงาน การสนับสนุนให้มากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกระบวนการที่อิงอยู่กับแนวคิดสำคัญที่เชื่อว่า บุคคลมีศักยภาพและสามารถให้พัฒนาได้เต็มตามศักยภาพที่มี และเชื่อว่าการพัฒนาจะเกิดขึ้นบนพื้นฐานของการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เมื่อนักวิจัยนำวิธีการนี้ไปใช้ จึงมิใช่เน้นเฉพาะความหลากหลายของกิจกรรมเท่านั้น แต่ต้องให้ความสำคัญว่าแต่ละกิจกรรมสามารถนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของบุคคลได้อย่างไร ดังนั้น นักวิจัยควรมีความเข้าใจถึงแนวคิดพื้นฐานของวิธีการนี้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ด้วยแนวคิดและกระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังกล่าว สามารถจะนำไปใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการทำงานตามปกติของอบต.ในการกำกับติดตามการทำงานตามแผนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ด้วย

ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาต่อว่า สมาชิกของสภาอบต.กันตวจะรวม มีความเข้าใจและสามารถนำเทคนิควิธีการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในการกำกับและติดตามผลการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้อย่างไรบ้าง

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2527. จิตวิทยาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กระทรวงสาธารณสุข. 2539. สถานภาพและความพร้อมของ องค์การบริหารส่วนตำบล ในการดำเนินงานพัฒนา สาธารณสุขเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- โกวิทย์ พวงงาม. 2539. “อำนาจของ อบต. ที่เกี่ยวกับงานสาธารณสุข”. อาทิตยรายสัปดาห์ 19 (1012) : 34-45.
- ชูชัย ศุภวงศ์. “อบต.กับหมออนามัย การศึกษาวิจัยบทบาทของ องค์การบริหารส่วนตำบลกับการพัฒนางานด้าน สาธารณสุขและ สิ่งแวดล้อม”, วารสารหมออนามัย 7(5) ; 8-14 มีนาคม – เมษายน 2541.
- ชูชัย ศุภวงศ์และยุวดี คาดการณ์ไกล.2540. ประชาสังคม ทรรศนะนักคิดในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- นิตย ทัศนียม. 2544. การส่งเสริมสุขภาพ: มติการสร้างพลังอำนาจ เอกสารประกอบการบรรยาย โครงการวิชาการสัญจรของสมาคมพยาบาลสาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขตขอนแก่น.
- นิพนธ์ เทพวัลย์. 2523. ประชากรศาสตร์ กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2535. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สามเจริญพาณิชย์.
- ประเวศ วะสี. 2541. ประชาคมตำบล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ภูมิวิชัย ชวัญเมืองและคณะ. 2540. รายงานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตำบลในการปฏิบัติงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล:กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเลย. เอกสารอัดสำเนา.
- ภูมิทักษ์ กองแก้ว.และคณะ. 3535. รวมกฎหมายปกครอง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. มปท.
- สมพันธ์ เตชะอธิกและคณะ. 2540. รายงานผลการศึกษารูปแบบและแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. มปท. เอกสารอัดสำเนา.
- ส่วนแผนงานและทรัพยากรสาธารณสุข , สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข , สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. 2539. สถานภาพและความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลและสถานีอนามัยในการดำเนินงานพัฒนางานสาธารณสุขเพื่อรองรับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี. 2540. รายงานการศึกษบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ต่อการพัฒนางานสาธารณสุข ระดับตำบล จังหวัดลพบุรี. มปท. เอกสารอัดสำเนา.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อคณะผู้วิจัย

คณะผู้วิจัย

1. นางสาวสมโบว์ จัตรดำรง
2. นางสาวสุวรรณี เหมือนมี
3. นางพรชนก ขวบิตศิริเศรษฐ์

นักวิชาการสาธารณสุข 7

หัวหน้าโครงการ

ประธานคณะกรรมการบริหารอบต.ก้นตวงจระมวล
ปี 2540-2544

ปลัดอบต.ก้นตวงจระมวล

ทีมวิจัยสาธารณสุข

1. นางกัญญา แซ่เตียว
2. นส.ดรุณี คงสืบเสาะ
3. นส.นารัตน์ ทวีฉลาด
4. นางโฉมศรี คุณส่วง
5. นางพิเนต นิยามรัฐกุลศิริ
6. นส.คำเอื้อง แจ่มใส

นักวิชาการสาธารณสุข 7

พยาบาลวิชาชีพ 5

นักวิชาการสาธารณสุข 5

เจ้าหน้าที่บริหารงานสาธารณสุข 6

เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน 4

พนักงานชมรมอาสาสมัครสาธารณสุข

ทีมวิจัยสมาชิกสภา อบต.

1. นายเทียม บุญสม
2. นายเอกรินทร์
3. นายประยูร แจ่มฟ้า
4. นายสุริย์วัฒน์ เหลี่ยมดี
5. นายทวิ งามเยี่ยม
6. นายสุข แนนดี
7. นายสำราญ สืบสันต์
8. นายฉัตรทอง มั่นยืน
9. นายดี แจ่มฟ้า
10. นางเพ็ญรัตน์ เกิดปทุม
11. นายดั้น จุไร
12. นางนิภารัตน์ ประสรวรส
13. นายคำรพ แวงจบ
14. นายลี ชื้อสตัน
15. นายสุธี สายกระสุน
16. นายหึ่ง ต่อดอก
17. นางต้อย ทองเกร็ด
18. นายประพันธ์ บุญสม
19. นายนวล เหมาะสม
20. นายเทียม มีสกุล

กรรมการบริหาร

กรรมการบริหาร

กรรมการบริหาร

กรรมการบริหาร

ประธานสภาอบต.

รองประธานสภาอบต.

เลขานุการสภาอบต.

สมาชิกสภาอบต.

สมาชิกสภาอบต.

สมาชิกสภาอบต.

สมาชิกสภาอบต.

สมาชิกสภาอบต.

สมาชิกสภาอบต.

สมาชิกสภาอบต.

สมาชิกสภาอบต.

สมาชิกสภาอบต.

สมาชิกสภาอบต.

สมาชิกสภาอบต.

สมาชิกสภาอบต.

สมาชิกสภาอบต.

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลผู้เข้าร่วมจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อระบุนโยบายและความต้องการของหมู่บ้านใน
ตำบล กันตวจระมวล อ.ปรางสาท จ.สุรินทร์

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ครัวเรือน	ประชากร	จำนวนผู้เข้า ประชุม	สถานที่
1	กันตวจระมวล	180	776	40	ศาลาวัดบ้าน กันตวจระมวล
2	บ้านสระ	134	531	27	ศาลากลางหมู่บ้าน
3	ตาแก้ว	110	502	28	ศาลากลางหมู่บ้าน
4	ทำนบ	117	558	30	ศาลากลางหมู่บ้าน
5	ตาแจ๊ค	130	547	27	ศาลากลางหมู่บ้าน
6	โคกเพชร	148	534	34	ศาลากลางหมู่บ้าน
7	โสน	165	635	32	ศาลากลางหมู่บ้าน
8	ถนนชัย	128	528	38	ศาลากลางหมู่บ้าน

[illegible]

ภาคผนวก ข

เครื่องมือวิจัยชุดที่ 2 แผนพัฒนาตำบลฉบับร่าง

บัญชี แผนงาน โครงการ แผนพัฒนา 5 ปี 2545 - 2549 (ฉบับร่าง)

(หน่วยต่อบาท)

[illegible]

ภาคผนวก ข

เครื่องมือวิจัยชุดที่ 2 แผนพัฒนาตำบลฉบับร่าง

บัญชี แผนงาน โครงการ แผนพัฒนา 5 ปี 2545 - 2549 (ฉบับร่าง)

(หน่วยต่อบาท)

[illegible]

เครื่องมือวิจัยชุดที่ 2 แผนพัฒนาตำบลฉบับร่าง

(หน่วยต่อบาท)

[illegible]

เครื่องมือวิจัยชุดที่ 2 แผนพัฒนาตำบลฉบับร่าง

บัญชี แผนงาน โครงการ แผนพัฒนา 5 ปี 2545 - 2549 (ฉบับร่าง)

(หน่วยต่อบาท)

แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	หมู่ที่	2545		2546		2547		2548		2549		รวม 5 ปี	
			เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ
แผนพัฒนา สร้างพื้นฐาน	17. กิจกรรมควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก	1-8	3 ครั้ง	30,000	3 ครั้ง	30,000	3 ครั้ง	30,000	3 ครั้ง	30,000	3 ครั้ง	30,000	15 ครั้ง	150,000
	18. กิจกรรมควบคุมและป้องกันโรคเลปโตสไปริ	1-8	1 ครั้ง	10,000	1 ครั้ง	10,000	1 ครั้ง	10,000	1 ครั้ง	10,000	1 ครั้ง	10,000	5 ครั้ง	50,000
	19. อบรมให้ความรู้ในเรื่องโรคเอดส์	1-8	80คน/ครั้ง	10,000	80คน/ครั้ง	10,000	80คน/ครั้ง	10,000	80คน/ครั้ง	10,000	80คน/ครั้ง	10,000	400คน	50,000
	1. โครงการก่อสร้างถนนลูกรัง	6,8	1,636 ม.	196,320	1,636 ม.	196,320	1,636 ม.	196,320	1,636 ม.	196,320	1,636 ม.	196,320	8,180 ม.	981,600
	2. โครงการก่อสร้างถนนคอนกรีตภายในหมู่บ้าน และเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน ตำบล	2,5	740 ม.	900,000	740 ม.	900,000	740 ม.	900,000	740 ม.	900,000	740 ม.	900,000	3,700 ม.	4,500,000
	3. โครงการปรับปรุงซ่อมแซมถนนลูกรัง	6,8	3,500 ม.	280,000	3,500 ม.	280,000	3,500 ม.	280,000	3,500 ม.	280,000	3,500 ม.	280,000	17500 ม.	1,400,000
	4. โครงการเสริมสร้างถนนดิน	4,8	2,050 ม.	220,000	2,050 ม.	220,000	2,050 ม.	220,000	2,050 ม.	220,000	2,050 ม.	220,000	10250 ม.	1,100,000
	5. โครงการขยายเขตไฟฟ้าแรงต่ำ	3,6	12 ต้น	72,000	12 ต้น	72,000	12 ต้น	72,000	12 ต้น	72,000	12 ต้น	72,000	60 ต้น	360,000
	6. โครงการซ่อมแซมไฟฟ้าสาธารณะ	1-8	40 จุด	30,000	40 จุด	30,000	40 จุด	30,000	40 จุด	30,000	40 จุด	30,000	200 จุด	150,000
	7. โครงการขยายเขตการติดตั้งโทรศัพท์ บ้านและสาธารณะ	1-8	100 แห่ง	-	100 แห่ง	-	100 แห่ง	-	200 แห่ง	-	200 แห่ง	-	700 แห่ง	-
แผนพัฒนา แหล่งน้ำ	8. โครงการฝายน้ำล้น	1,2,6,7	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000			4 แห่ง	1,200,000
	9. โครงการถนนลาดยางเชื่อม	1,7,8	1,500 ม.	1,500,000	1,500 ม.	1,500,000	1,500 ม.	1,500,000	1,500 ม.	1,500,000			7.5 กม.	6,000,000
	10. โครงการสะพานคอนกรีต	6	1 แห่ง	1,000,000									1 แห่ง	1,000,000
	1. โครงการก่อสร้างระบบประปาน้ำสะอาด	2,4,5			1 แห่ง	1,300,000	1 แห่ง	1,300,000	1 แห่ง	1,300,000			3 แห่ง	3,900,000
	2. โครงการซ่อมประปาขยาย	1,3,6,7	1 แห่ง	100,000	1 แห่ง	100,000	1 แห่ง	100,000	1 แห่ง	100,000			4 แห่ง	400,000
	3. โครงการขุดลอกลำห้วย-หนองน้ำ	3,4,7,8,6	1 แห่ง	400,000	1 แห่ง	400,000	1 แห่ง	400,000	1 แห่ง	400,000	1 แห่ง	400000	5 แห่ง	2,000,000

เครื่องมือวิจัยชุดที่ 2 แผนพัฒนาตำบลฉบับร่าง

บัญชี แผนงาน โครงการ แผนพัฒนา 5 ปี 2545 - 2549 (ฉบับร่าง)

(หน่วยต่อบาท)

แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	หมู่ที่	2545		2546		2547		2548		2549		รวม 5 ปี	
			เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ
แผนพัฒนาแหล่งน้ำ	4. โครงการขุดลอกหนองน้ำสาธารณะประโยชน์	5	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300000	5 แห่ง	1,500,000
	5. โครงการขุดสระน้ำเพื่อการเกษตรขนาดเล็ก	1-8	10 แห่ง	150,000	10 แห่ง	150,000	10 แห่ง	150,000	10 แห่ง	150,000	10 แห่ง	150000	50 แห่ง	750,000
	6. โครงการขุดคลองส่งน้ำในไร่นา	1-8	3 แห่ง	900,000	3 แห่ง	900,000	3 แห่ง	900,000	3 แห่ง	900,000	3 แห่ง	900000	9 แห่ง	4,500,000
	7. โครงการก่อสร้างฝายน้ำล้น	1,2,6,7	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000			4 แห่ง	1,200,000
	8. โครงการก่อสร้างถึงเก็บน้ำ คสล.ขนาดความจุ 50 ม.		1 แห่ง	150,000	1 แห่ง	150,000	1 แห่ง	150,000	1 แห่ง	150,000	1 แห่ง	150000	5 แห่ง	750,000
	9. โครงการก่อสร้างสะพาน คสล.		1 แห่ง	1,000,000									1 แห่ง	1,000,000
	10. โครงการก่อสร้างถึงเก็บน้ำ คสล.	1-8	1 แห่ง	340,000	1 แห่ง	340,000	1 แห่ง	340,000	1 แห่ง	340,000	1 แห่ง	340,000	5 แห่ง	1,700,000
	11. โครงการก่อสร้างท่อเหลี่ยมคสล.	1-8	2 แห่ง	400,000	2 แห่ง	400,000	2 แห่ง	400,000	2 แห่ง	400,000	2 แห่ง	400,000	10 แห่ง	2,000,000
	1. โครงการขุดคลองล้อมรอบป่าทำเลเลี้ยงสัตว์	6	1 แห่ง	450,000									1 แห่ง	450,000
	2. โครงการจัดทำคอนกรีตแบ่งเขตป่าสัตว์เลี้ยง				1 แห่ง	100,000							1 แห่ง	100,000
แผนงานพัฒนาศูนย์สุขภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อม	3. โครงการฝึกอบรม อพปร.	1-8	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	5 รุ่น/400	150,000
	4. โครงการฝึกอบรมการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	6,8	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	5 รุ่น/400	150,000
	5. โครงการจัดหากล้าไม้และจัดกิจกรรมสัปดาห์รณรงค์ปลูกต้นไม้	1-8	1 ครั้ง	20,000	1 ครั้ง	20,000	1 ครั้ง	20,000	1 ครั้ง	20,000	1 ครั้ง	20,000	5 ครั้ง	100,000
	6. โครงการจัดหาภาชนะใส่ขยะ	1-8			40 ใบ	10,000	40 ใบ	10,000	40 ใบ	10,000	40 ใบ	10,000	160 ใบ	40,000
	7. โครงการจัดหาสถานที่ทิ้งขยะ	ตำบล							1 แห่ง	1,000,000			1 แห่ง	1,000,000
	8. โครงการจัดซื้อขยะ	ตำบล									1 คัน	900,000	1 คัน	900,000

ภาคผนวก ข

เครื่องมือวิจัยชุดที่ 2 แผนพัฒนาตำบลฉบับร่าง

บัญชี แผนงาน โครงการ แผนพัฒนา 5 ปี 2545 - 2549 (ฉบับร่าง)

(หน่วยต่อบาท)

[illegible]

ภาคผนวก ข
เครื่องมือวิจัย ชุดที่ 5
กรณีศึกษา เรื่อง อบต.โคกสี *

ผศ.ดร.ดุชนันท์ อายุวัฒน์ **
นางสมโบว์ นัฏฐารัง ***

สภาพของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสี

สภาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสี ได้รับการจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2540 เป็นอบต.ชั้น 5 ปัจจุบันมีสมาชิกโดยตำแหน่งเพียง 2 ท่าน ส่วนที่เหลือ เป็นสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง การบริหารงานที่ผ่านมา พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือเข้าร่วมประชุมดี แต่จะมีส่วนน้อยที่ไม่ค่อยสนใจเข้าร่วมประชุมนัก ซึ่งก็เป็นกลุ่มเดียวกับที่ไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรมของ อบต. และ กิจกรรมของหน่วยงานอื่นที่ประสาน ผ่าน อบต. เช่นกิจกรรมการพัฒนา และ ฝึกอบรม เป็นต้น

สมาชิกส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีเพียงประธานกรรมการบริหารเท่านั้นที่จบระดับ ปว.ส. ประธานเป็นชาย อายุ 45 ปี ได้รับเลือกมาจากหมู่บ้านหมู่ที่ 1 ทั้งที่ไปเรียนหนังสือที่อื่น และไม่ค่อยได้ใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้านเท่าใดนัก

เมื่อเดือนที่ผ่านมา สภาอบต. มีการประชุม พิจารณานุมัติแผนพัฒนาตำบลประจำปีงบประมาณ 2545 พบว่า สภาอนุมัติแผนและโครงการดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจ

- 1.โครงการก่อสร้างศูนย์สาธิตการตลาด (เสนอโดยหมู่ที่ 1)
- 2.โครงการก่อสร้างธนาคารข้าว (เสนอโดยหมู่ที่ 2)
- 3.โครงการกองทุนหมุนเวียนส่งเสริมอาชีพ (เสนอโดยหมู่ที่ 1)

แผนพัฒนาสังคม

4. โครงการจัดสร้างสนามกีฬาประจำหมู่บ้าน(เสนอโดยหมู่ที่ 1)

หลังการประชุมสภาสมาชิกบางคนก็ออกมาพูดคุยกันก่อนกลับบ้าน ข้อความตอนหนึ่งดังบทสนทนาต่อไปนี้

นายทอง : ทำไม โครงการที่บ้านอื่นเสนอ จึงไม่ได้รับการพิจารณาเลย มีแต่โครงการบ้านประธานเท่านั้นที่ได้รับเลือก อย่างนี้เราจะบอกชาวบ้านเราอย่างไรดี

นายบุญ: หมู่ 1 ได้โครงการทั้งหมดเลย อย่างกองทุนส่งเสริมอาชีพ ก็น่าจะให้บ้านที่เขาจนกว่าจะได้ช่วยชาวบ้านให้พัฒนาได้

นางสม: ก็สมาชิกบางคน ออกเสียงสนับสนุน เพราะเขาบอกว่า ปีหน้าจะเวียนโครงการมาให้หมู่บ้านตัวเอง

* เอกสารประกอบการประชุม งานวิจัย กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของ อบต.ก้นตมจะมวล
อ.ปราสาท จ.สุรินทร์

** ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*** นักวิชาการสาธารณสุข 7 สำนักงานสาธารณสุขอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

นายชาย: ทำไมที่สมาชิกไม่ดูว่าโครงการที่เสนอตรงกับปัญหา ความต้องการหมู่บ้านหรือไม่

นายสอน: พวกเราจะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร หรือจะให้เป็นแบบนี้ตลอดไป

ข้อมูลทั่วไปของตำบลโคกสี

ตำบลโคกสี แบ่งการปกครองเป็น 5 หมู่บ้าน อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของ อบต. ทั้งหมด ประชากรรวมทั้งสิ้น 4,387 คน เป็นชาย 2,226 คน หญิง 2,161 คน มี 950 หลังคาเรือน

สภาพทั่วไป ภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบสูงมีดินร่วนปนทราย ฝนต้องตามฤดูกาลแต่สภาพอากาศร้อนแห้งแล้งเนื่องจากขาดแหล่งกักเก็บน้ำ แม้จะมีลำห้วยธรรมชาติแต่เมื่อฤดูแล้งน้ำก็จะแห้งขอด ไม่เพียงพอต่อการใช้ในการเกษตร

การคมนาคม สะดวกสามารถติดต่อได้ทุกฤดูกาล โดยเป็นการคมนาคมทางบก โดยมีถนนสายหลักคือ ทางหลวงแผ่นดิน และถนนที่แยกจากสายหลัก เป็นถนนลาดยาง , ถนนคอนกรีต , ถนนลูกรัง และถนนดิน มี 1 หมู่บ้าน คือ และ ม. 4 ที่ถนนยังไม่ได้มาตรฐานผิวการจราจรชำรุดทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ การติดต่อสื่อสาร ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง มีตู้โทรศัพท์สาธารณะทุกหมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้ทุกหลังคาเรือน

สภาพด้านเศรษฐกิจ ชาวบ้านตำบลโคกสี ส่วนใหญ่ ร้อยละ 90 มีอาชีพทำนา เดิมแรงงานในการเพาะปลูกมีลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูล แต่ปัจจุบันแนวโน้มลดลง หลายครอบครัวนิยมการจ้างในการทำเกษตรนิยมปลูกข้าวเจ้าเมื่อเสร็จสิ้นฤดูทำนา ก็อพยพไปรับจ้างทำงานยังจังหวัดอื่น เช่น กรุงเทพฯ , ชลบุรี หรือเมืองใหญ่อื่นๆ เนื่องจากไม่มีอาชีพเสริม แต่อย่างไรก็ดี ประชาชนยังมีที่ทำกินเป็นของตนเองถึงร้อยละ 88 การเลี้ยงสัตว์มีการเลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน เช่น เป็ด ไก่ นิยมใช้รถไถนา ในการไถนา รายได้เฉลี่ยของประชาชน 10,250 บาท / คน

สภาพด้านสังคมและวัฒนธรรม

ด้านการศึกษา ในตำบลมีโรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่ง มีครู 21 คน ครูส่วนใหญ่เป็นคนพื้นที่อื่น จึงไม่ค่อยมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากนัก ชาวบ้านนิยมส่งเสริมให้ลูกหลานเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นเพราะในพื้นที่มีโรงเรียนมัธยมขยายโอกาส แต่ก็พบว่าลูกหลานส่วนมากไม่ตั้งใจเรียนเท่าที่ควร บางคนยังมีติดสารระเหยด้วย ชาวบ้านส่วนใหญ่ ร้อยละ 80 จบระดับประถมศึกษา และ ร้อยละ 15 จบระดับมัธยมศึกษา

ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ในตำบลมีวัด 2 แห่ง พระ 24 รูป ชาวบ้านนิยมไปวัดทำบุญและยังมีการปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิมและบุญประเพณีของท้องถิ่น มีวัฒนธรรมพื้นบ้านซึ่งเป็นศูนย์รวมให้ชาวบ้านมาจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น ประเพณีวันสงกรานต์

ด้านสาธารณสุข มีสถานอนามัย 1 แห่ง เจ้าหน้าที่ 1 คน อสม. 58 คน ชาวบ้านนิยมไปรับบริการที่สถานอนามัย แต่มักมีปัญหาเรื่องการบริการที่ไม่เพียงพอ เพราะเจ้าหน้าที่มีจำกัด สภาพด้านสาธารณสุขของคนในพื้นที่ พบว่าในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมาในตำบลยังการเจ็บป่วยด้วยโรค

บัญชีแผนและโครงการที่แต่ละหมู่บ้านเสนอเข้าสู่สภา อบต.โคกสี

แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	เสนอโดย
แผนพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ	โครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพราษฎร	
	- การเพาะเห็ด	หมู่ที่ 3
	- การเลี้ยงเป็ด	หมู่ที่ 4
	- การทอผ้า	หมู่ที่ 5
	โครงการส่งเสริมปรับปรุงและขยายพันธุ์โคกระบือพื้นเมือง	หมู่ที่ 2
	โครงการฝึกอบรมการตัดเย็บเสื้อผ้าและจัดซื้อครุภัณฑ์	หมู่ที่ 1
แผนพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ	โครงการส่งเสริมการจัดทำไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่	หมู่ที่ 2
	โครงการกองทุนหมุนเวียนส่งเสริมอาชีพราษฎร	หมู่ที่ 1
	โครงการส่งเสริมระบบสหกรณ์	หมู่ที่ 2, หมู่ที่ 4
	ก่อสร้างศูนย์สาธิตการตลาด	หมู่ที่ 1
	ซ่อมแซมและต่อเติมศูนย์สาธิตการตลาด	หมู่ที่ 2
	ก่อสร้างธนาคารข้าว	หมู่ที่ 2
แผนพัฒนาคน และสังคม	ซ่อมแซมต่อเติมธนาคารข้าว	หมู่ที่ 3
	โครงการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้ประชาชน	หมู่ที่ 2
	โครงการสนับสนุนเข้าค่ายเยาวชน	หมู่ที่ 4
	โครงการสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก เดือดร้อน ไร้ที่พึ่ง	หมู่ที่ 5
	โครงการจัดสร้างสนามกีฬาประจำหมู่บ้าน	หมู่ที่ 1
	โครงการอบรมป้องกันและปราบปรามยาเสพติด	หมู่ที่ 2, หมู่ที่ 4, หมู่ที่ 5
แผนพัฒนาโครง สร้างพื้นฐาน	โครงการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก	หมู่ที่ 1, 2, 3, 5
	โครงการควบคุมและป้องกันโรคเอดส์	หมู่ที่ 1, หมู่ที่ 5
	โครงการก่อสร้างถนนคอนกรีตภายในหมู่บ้านและเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน ตำบล	หมู่ที่ 4
	โครงการก่อสร้างถนนลาดยาง	หมู่ที่ 2
	โครงการปรับปรุงซ่อมแซมถนนลูกรัง	หมู่ที่ 3
	โครงการขยายเขตไฟฟ้า	หมู่ที่ 2, หมู่ที่ 4, หมู่ที่ 5
แผนพัฒนา แหล่งน้ำ	โครงการก่อสร้างระบบประปา น้ำสะอาด	หมู่ที่ 3, หมู่ที่ 4
แผนงานพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	โครงการขุดลอกลำห้วย-หนองน้ำ	หมู่ที่ 2
	โครงการฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่าจัดทำหลักคอนกรีตแนวเขตป่าทำเลียง	หมู่ที่ 1

ภาคผนวก ค

แผนพัฒนาตำบลฉบับที่ผ่านความเห็นชอบของเวทีประชาคม

แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	หมู่ที่	2545		2546		2547		2548		2549		รวม 5 ปี	
			เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ
	8.โครงการซ่อมแซมและต่อเติมศูนย์สาธิตการตลาด	3	1 แห่ง	100,000	1 แห่ง	100,000	1 แห่ง	100,000					3 แห่ง	300,000
	9. จัดซื้อเครื่องอัดฟาง				1 เครื่อง	50,000			1 เครื่อง	50,000			2 เครื่อง	100,000
	10. ก่อสร้างธนาคารข้าว	4,5,7	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000							2 แห่ง	600,000
	11. โครงการซ่อมแซมต่อเติมธนาคารข้าว	3	1 แห่ง	100,000	1 แห่ง	100,000							2 แห่ง	200,000
	12. ส่งเสริมการผลิตข้าว ช้อมมือ	1	1 หมู่บ้าน	30,000	1 หมู่บ้าน	30,000	1 หมู่บ้าน	30,000	1 หมู่บ้าน	30,000	1 หมู่บ้าน	30,000	5 หมู่บ้าน	150,000
	13. โครงการจัดซื้อเครื่องนวดข้าว	5			1 เครื่อง	80,000			1 เครื่อง	80,000			2 แห่ง	160,000
	14. โครงการฝึกอบรมการตัดเย็บเสื้อผ้าและจัดซื้อครุภัณฑ์		1 กลุ่ม	150,000	1 กลุ่ม	150,000	1 กลุ่ม	150,000	1 กลุ่ม	150,000	1 กลุ่ม	150,000	5 กลุ่ม	750,000
	15. โครงการเศรษฐกิจข้างบ้าน		160 คร.	20,000	160 คร.	20,000	160 คร.	20,000	160 คร.	20,000	160 คร.	20,000	800 คร.	100,000
	16. โครงการส่งเสริมการจัดทำไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่		10 ไร่	50,000	10 ไร่	50,000	10 ไร่	50,000	10 ไร่	50,000	10 ไร่	50,000	50 ไร่	250,000
	17. โครงการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรผสมผสาน		20 ราย	50,000	20 ราย	50,000	20 ราย	50,000	20 ราย	50,000	20 ราย	50,000	100 ราย	250,000
	18. โครงการส่งเสริมการปลูกไม้ผลทางเศรษฐกิจ		5 ไร่	10,000	5 ไร่	10,000	5 ไร่	10,000	5 ไร่	10,000	5 ไร่	10,000	25 ไร่	50,000
	19 โครงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร		4 หมู่บ้าน	30,000	4 หมู่บ้าน	30,000	4 หมู่บ้าน	30,000	4 หมู่บ้าน	30,000	4 หมู่บ้าน	30,000	20 หมู่บ้าน	150,000
	20. โครงการอบรมและส่งเสริมการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ		1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	5 แห่ง	1,500,000
	21. โครงการจัดซื้อเครื่องทดสอบความเป็นกรดด่างของดิน		2 เครื่อง	5,000	2 เครื่อง	5,000	2 เครื่อง	5,000	2 เครื่อง	5,000			8 เครื่อง	20,000

ภาคผนวก ค

แผนพัฒนาตำบลฉบับที่ผ่านความเห็นชอบของเวทีประชาคม

[illegible]

ภาคผนวก ค

แผนพัฒนาตำบลฉบับที่ผ่านความเห็นชอบของเวทีประชาคม

[illegible]

ภาคผนวก ค

แผนพัฒนาตำบลฉบับที่ผ่านความเห็นชอบของเวทีประชาคม

[illegible]

ภาคผนวก ค

แผนพัฒนาตำบลฉบับที่ผ่านความเห็นชอบของเวทีประชาคม

แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	หมู่ที่	2545		2546		2547		2548		2549		รวม 5 ปี	
				เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย
แผนพัฒนาแหล่งน้ำ	1. โครงการก่อสร้างระบบประปา น้ำสะอาด	2,4,5	2 แห่ง	600,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000			5 แห่ง	1,500,000
	2. โครงการซ่อมแซมประปาหมู่บ้าน	1,3,6,7	2 แห่ง	200,000	3 แห่ง	300,000	3 แห่ง	300,000	3 แห่ง	300,000	3 แห่ง	300,000	14 แห่ง	1,400,000
	3. โครงการขุดลอกลำห้วย-หนองน้ำ	3,4,7,8,6	3 แห่ง	800,000	3 แห่ง	800,000	3 แห่ง	800,000	3 แห่ง	800,000	3 แห่ง	800,000	15 แห่ง	4,000,000
	4. โครงการขุดลอกหนองน้ำสาธารณะประโยชน์	5	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	1 แห่ง	300,000	5 แห่ง	1,500,000
	5. โครงการขุดสระน้ำเพื่อการเกษตรขนาดเล็ก	1-8	20 แห่ง	150,000	20 แห่ง	150,000	20 แห่ง	150,000	20 แห่ง	150,000	20 แห่ง	150,000	100 แห่ง	750,000
	6. โครงการขุดคลองส่งน้ำในไร่นา	1-8	3 แห่ง	900,000	3 แห่ง	900,000	3 แห่ง	900,000	3 แห่ง	900,000	3 แห่ง	900,000	9 แห่ง	4,500,000
	7. โครงการก่อสร้างฝายน้ำล้น	1,2,6,7	3 แห่ง	900,000	3 แห่ง	900,000	3 แห่ง	900,000	3 แห่ง	900,000	3 แห่ง	900,000	9 แห่ง	4,500,000
	8. โครงการก่อสร้างถังเก็บน้ำ คสล.ขนาดความจุ 50 ม.		1 แห่ง	150,000	1 แห่ง	150,000	1 แห่ง	150,000	1 แห่ง	150,000	1 แห่ง	150,000	5 แห่ง	750,000
	9. โครงการก่อสร้างสะพาน คสล.		1 แห่ง	1,000,000									1 แห่ง	1,000,000
	10. โครงการก่อสร้างถังเก็บน้ำ คสล.	1-8	1 แห่ง	340,000	1 แห่ง	340,000	1 แห่ง	340,000	1 แห่ง	340,000	1 แห่ง	340,000	5 แห่ง	1,700,000
	11. โครงการก่อสร้างท่อเหลี่ยมคสล.	1-8	2 แห่ง	400,000	2 แห่ง	400,000	2 แห่ง	400,000	2 แห่ง	400,000	2 แห่ง	400,000	10 แห่ง	2,000,000
แผนงานพัฒนาศักยภาพเกษตรกรและสิ่งแวดล้อม	1. โครงการขุดคลองล้อมรอบป่าทำเลเลี้ยงสัตว์	6	1 แห่ง	450,000									1 แห่ง	450,000
	2. โครงการจัดทำคอนกรีตแบ่งเขตป่าสัตว์เลี้ยง		1 แห่ง	100,000									1 แห่ง	100,000
	3. โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์ป่า.	1-8	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	5 รุ่น/400	150,000
	4. โครงการฝึกอบรมการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	6,8	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	1รุ่น/80คน	30,000	5 รุ่น/400	150,000
	5. โครงการจัดหากล้าไม้และจัดกิจกรรมสัปดาห์รณรงค์ปลูกต้นไม้	1-8	1 แห่ง	450,000									1 แห่ง	450,000
	6. โครงการจัดหาภาชนะใส่ขยะ	1-8	280 คร.	33,600	280 คร.	33,600	280 คร.	33,600	280 คร.	33,600	280 คร.	33,600	1,400 คร.	168,000
	7. โครงการจัดหา ก่อสร้างที่ทิ้งขยะ	ตำบล			1 แห่ง	1,000,000							1 แห่ง	1,000,000

ภาคผนวก ค

แผนพัฒนาตำบลฉบับที่ผ่านความเห็นชอบของเวทีประชาคม

แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	หมู่ที่	2545		2546		2547		2548		2549		รวม 5 ปี	
			เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ
แผนพัฒนา การเมืองการ บริหาร	8. โครงการจัดซื้อรถขนขยะ	ตำบล									1 คัน	900,000	1 คัน	900,000
	9. โครงการฟื้นฟูสภาพป่าทำเล		1 ครั้ง	20,000	1 ครั้ง	20,000	1 ครั้ง	20,000	1 ครั้ง	20,000	1 ครั้ง	20,000	5 ครั้ง	100,000
	10. โครงการปลูกป่าบำรุง ทดแทน		1 ครั้ง	30,000	1 ครั้ง	30,000	1 ครั้ง	30,000	1 ครั้ง	30,000	1 ครั้ง	30,000	5 ครั้ง	150,000
	11. โครงการจัดจ้างผู้ดูแลรักษาป่าทำเล		5 คน	100,000	5 คน	100,000	5 คน	100,000	5 คน	100,000	5 คน	100,000	25 คน	500,000
	12. โครงการจัดทำสวนสาธารณะประจำตำบล		1 แห่ง	3,000,000									1 แห่ง	3,000,000
	1. โครงการพัฒนาศักยภาพ อบต.ด้านการพัฒนา													
	ท้องถิ่น	ตำบล	1 ครั้ง	500,000	1 ครั้ง	500,000	1 ครั้ง	500,000	1 ครั้ง	500,000	1 ครั้ง	500,000	5 ครั้ง	2,500,000
	2. โครงการก่อสร้างอาคารหอประชุมประจำตำบล	ตำบล	1 แห่ง	600,000									1 แห่ง	600,000
	3. โครงการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพ													
	ของคณะกรรมการหมู่บ้าน	ตำบล	1 รุ่น/64 ค	20,000	1 รุ่น/64 ค	20,000	1 รุ่น/64 ค	20,000	1 รุ่น/64 ค	20,000	1 รุ่น/64 ค	20,000	5 รุ่น	100,000
	4. โครงการเผยแพร่ความรู้ระบอบประชาธิปไตย													
	ทางหอกระจายข่าวอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง	ตำบล	8 หมู่บ้าน	-	8 หมู่บ้าน	-	8 หมู่บ้าน	-	8 หมู่บ้าน	-	8 หมู่บ้าน	-	8 หมู่บ้าน	0
	5. โครงการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ อบต.	ตำบล	1 ครั้ง	200,000									1 ครั้ง	200,000
	6. โครงการก่อสร้างอาคารเก็บพัสดุ	ตำบล	1 แห่ง	300,000									1 หลัง	300,000
	7. โครงการอบต.สัญจร	ตำบล	8 หมู่บ้าน	4,000	8 หมู่บ้าน	4,000	8 หมู่บ้าน	4,000	8 หมู่บ้าน	4,000	8 หมู่บ้าน	4,000	8 หมู่บ้าน	20,000
	8. โครงการจัดซื้อรถตู้	ตำบล									1 คัน	800,000	1 คัน	800,000
	9. โครงการจัดซื้อรถจักรยานยนต์	ตำบล	1 คัน	45,000									1 คัน	45,000
	10. โครงการติดตั้งโทรศัพท์และโทรสาร													
	ประจำสำนักงาน	1 เลขหมาย	30,000						1 เลขหมาย	30,000			2 เลขหมาย	30,000

ภาคผนวก ค

แผนพัฒนาตำบลฉบับที่ผ่านความเห็นชอบของเวทีประชาคม

แผนงาน	โครงการ/กิจกรรม	หมู่ที่	2545		2546		2547		2548		2549		รวม 5 ปี	
			เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ	เป้าหมาย	งบประมาณ
แผนงาน อื่น ๆ	1. โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ประจำหมู่บ้าน		1 รุ่น	10,000	1 รุ่น	10,000	1 รุ่น	10,000	1 รุ่น	10,000	1 รุ่น	10,000	5 รุ่น	50,000
	2. โครงการจัดตั้งอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ประจำหมู่บ้าน		1 กลุ่ม	10,000	1 กลุ่ม	10,000	1 กลุ่ม	10,000	1 กลุ่ม	10,000	1 กลุ่ม	10,000	5 กลุ่ม	50,000
	3. โครงการสร้างเครือข่ายการช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยในตำบล		1 กลุ่ม	10,000	1 กลุ่ม	10,000	1 กลุ่ม	10,000	1 กลุ่ม	10,000	1 กลุ่ม	10,000	5 กลุ่ม	50,000
	4. โครงการสนับสนุนตำรวจชุมชน		1 ครั้ง	50,000	1 ครั้ง	50,000	1 ครั้ง	50,000	1 ครั้ง	50,000	1 ครั้ง	50,000	5 ครั้ง	250,000
	5. โครงการสายตรวจตู้แดง		1 แห่ง	30,000	1 แห่ง	30,000	1 แห่ง	30,000	1 แห่ง	30,000	1 แห่ง	30,000	5 แห่ง	150,000
	6. โครงการก่อสร้างที่ทำการ อบพร.				1 แห่ง	250,000							1 แห่ง	250,000
	7. โครงการจัดซื้อวิทยุสื่อสาร		1 เครื่อง	35,000	1 เครื่อง	35,000	1 เครื่อง	35,000	1 เครื่อง	35,000	1 เครื่อง	35,000	5 เครื่อง	175,000
	8. โครงการจัดซื้อรถดับเพลิง										1 คัน	900,000	1 คัน	900,000